

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Vid föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 22, angående arvodet åt kammarrättsrådet d:r C. W. U. Kuylenstierna och hovrättsassessorn B. Hagström, vilka inom utskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets memorial nr 63 samt utlåtanden nr 64 och 66 ävensom första lagutskottets utlåtanden nr 62 och 63.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 80, i anledning av väckta motioner angående lag om obligatorisk tjurkontroll.

*Lagförslag
om obliga-
torisk tjur-
kontroll.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 129 av herr *Ekströmer* och herr *Svensson, Martin*, samt II: 277 av herr *Nolin* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville efter närmare utredning förelägga riksdagen förslag till lag om obligatorisk tjurkontroll i huvudsak enligt de grunder, som i motionerna angivits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 129 samt II: 277 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Ekströmer: Herr talman! Denna motion har av ett enhälligt jordbruksutskott avstyrkts, men jag tycker för min del, att den varit värd ett något bättre öde, ty den innebär ett allvarligt försök att råda bot på vissa rådande missförhållanden inom vår nötboskapsavel. För övrigt kan jag nämna, att motionen har tillkommit efter ingående överläggningar inom Kronobergs läns hushållningssällskap.

Statsmakterna ha som bekant sedan många år lämnat rikliga understöd till våra tjurföreningar, och dessa pengar ha förvisso varit synnerligen väl använda. Verksamheten har emellertid inte fått den spridning, som man skulle ha önskat. Såvitt jag har läst siffrorna rätt, skulle nämligen ännu inte mer än omkring 10 procent av landets kor kunna inrangeras under tjurföreningarnas verksamhetsområde. Man föredrager nämligen av olika skäl att använda antingen tjur i egen besättning eller, vilket i åtskilliga trakter av vårt land är mycket vanligare, litat sig till en s. k. »byatjur», som i regel är av synnerligen underhållig kvalitet, så att avkomman blir därefter. Vid åtskilliga tillfällen ha förslag framkommit om att råda bot på dessa missförhållanden genom införandet av s. k. tjurbesiktningstvång, men dessa förslag ha alltid avisats, framför allt på grund av farhågor för att en sådan lagstiftning skulle medföra alltför stora kostnader för jordbrukarna.

Lagförslag om obligatorisk tjurkontroll. (Forts.)

Den nu föreliggande motionen avser just att genom en förenklad kontroll nå fram till samma ändamål, alltså till en förbättring av vår kreatursavel, att skapa tillgång till goda tjurar för så överkomligt pris att vilken lantbrukare som helst skulle kunna ha råd att utan nämnvärd uppoffring anlita desamma.

Motionen har, som synes av utlåtandet, vunnit ganska allmänt gillande vid remissen. Riksföreningen för röd och vit svensk boskap har sålunda tillstyrkt den begärda utredningen, och av rikets samtliga hushållningssällskap är det endast fem, som direkt ha avstyrkt en sådan utredning. De övriga ha instämt i motionens syfte, ehuruval de haft detaljanmärkningar att framställa. Men det är ej så underligt, att de haft sådana att framställa, ty vårt förslag är endast ett utkast, som ej på något sätt gör anspråk på fullständighet eller slutgiltighet. Vi hava endast begärt en utredning, och utredningen skall väl också göra någonting.

Nu har emellertid jordbruksutskottet enhälligt avstyrkt motionen, visserligen med en, efter vad jag kan utläsa, ganska välvillig motivering. Det huvudsakliga skälet till avstyrkandet tycks ha varit, att man vill avvakta verkningarna av de förändringar i reglerna för stamboksföring, som vi om en stund komma att behandla i ett efterföljande ärende. Man säger, att man har hopp om att tjurprisen genom dessa förändringar skola sjunka, och man vill, som sagt, därför se tiden an. Jag kan ej hjälpa, att jag tycker, att utskottsutlåtandet härvidlag i någon mån brister i logiken, ty om det verkligen är så, som jag också tror, att priset på tjurarna hädanefter kommer att bli lägre, borde detta väl utgöra ett ganska talande skäl för *bifall* till vår motion, eftersom hindret för genomförandet av den nu ifrågasatta lagstiftningen tidigare har varit just fruktan för att prisen på tjurarna skulle bli för höga.

I själva verket ligger saken emellertid så till, att det egentligen knappast finns något som helst sammanhang mellan denna lagstiftning angående förenklad stamboksföring och den nu ifrågasatta utredningen om obligatorisk tjurkontroll. Den tjurhållare, som håller sig med »byatjur», har aldrig någonsin köpt, tror jag, och kommer nog aldrig heller hädanefter, om han får vara i fred, att inköpa någon stamboksförd tjur, utan han tar sin tjur ur den egna besättningen där han får den utan någon som helst kostnad. Skall man därför komma någon vart, måste man få fram tjurar, som äro så billiga i pris, att även byatjurhållaren kan utan svårighet förvärva en sådan. Men sådana djur finnas, ty det finns otaliga gårdar, både små och stora, som i årtal varit med i både tjurförening och kontrollförening och vilkas djur därför enligt vårt förslag skulle kunna godkännas såsom tjurar till det ifrågavarande ändamålet. Och för ägare av dessa besättningar skulle det säkerligen bli en mycket välkommen inkomst, om de kunde finna marknad, låt vara endast till några tiotal kronor över slaktvärdet, för sina tjurkalvar, som nu utan vidare slås ihjäl, hur bra de än äro.

Jag sade nyss, att de hörda institutionerna i stort sett ställt sig välvilliga till motionens syfte, men lantbruksstyrelsen utgör dock härutinnan ett undantag. Denna har särskilt anfört två skäl för ett avstyrkande. Det ena är, att det finns stora delar av landet, där en sådan kontroll av olika anledningar inte kan genomföras. Då vill jag påpeka, att vi i vår motion endast yrkat, att denna kontroll skulle göras fakultativ, d. v. s. att det skulle ankomma på vederbörande hushållningssällskap och landsting i varje län att avgöra, för vilka orter kontrollen skulle genomföras.

Det andra skäl, som lantbruksstyrelsen anfört, synes mig vara så pass kuriöst, att jag anser det böra räddas från glömska. Motionärerna hade föreslagit, att de ifrågavarande tjurarna skulle uttagas endast ur reaktionsfria besättningar, men lantbruksstyrelsen finner detta krav — jag kommer inte riktigt

Lagförslag om obligatorisk tjurkontroll. (Forts.)

ihåg ordalagen, men jag tror att det var orimligt och i många fall rent av skadligt.

Nu vill jag påpeka, att det, som vi alla veta, i landet sedan någon tid tillbaka pågår en mycket intensiv kamp mot nötkreaturstuberkulosen, och jag tror mig veta, att denna kamp i åtskilliga delar av landet redan haft en viss framgång. Det finns nu knappast en mejeriförening, skulle jag tro, som ej inom sitt leveransområde gör allt vad som göras kan för att så småningom utrota tuberkulosen, och jag skulle kunna nämna områden, där man redan lyckats så pass väl därmed, att någon tuberkulos där praktiskt taget icke finns bland kreaturen. Skulle man då tillåta, att tuberkulösa tjurar skulle komma till användning i sådana områden och kanske omintetgöra resultatet av de strävanden, som äro gjorda för tuberkulosens utrotande, tycker jag att detta vore ganska egendomligt.

Om jag nu, för att inte alltför länge upptaga kammarens tid, i korthet gör en sammanfattning av vad vi vilja vinna med vår motion, är det först och främst det att vi vilja förhindra en skadlig konkurrens för våra tjurföreningar. Vidare vilja vi vinna en allmän höjning av kreaturstammen även utanför tjurföreningarnas krets, och slutligen vilja vi bereda möjlighet för de intresserade djuruppfödare, som sedan många år varit med i både tjurförening och kontrollförening, att få högre pris för sina tjurkalvar än de nu kunna få. Det synes mig, att denna motion är så pass väl motiverad, att kammaren mycket väl kunnat gå med på en utredning i motionens syfte. Jag skulle nästan vilja säga, att detta skulle bli till ett gott stöd för jordbruket, ett stöd som, i motsats till annat jordbruksstöd, praktiskt taget ej skulle kosta någonting utan verka som en god hävstång till höjande av de, som det här är fråga om, mindre bondejordbrukens räntabilitet.

Det är, herr talman, ganska olustigt att tala emot ett enhälligt utskott, och det är kanske ännu olustigare att framställa något yrkande emot utskottets, men på de skäl jag anført, och då jag tror, att man i mina bygder skulle finna det egendomligt, om man utan vidare strid gav sig, skall jag tillåta mig att yrka bifall till den väckta motionen.

Herr Sederholm: Den siste ärade talaren gjorde i slutet av sitt anförande en sammanfattning av syftemålen med den motion han har väckt. Jag vill då säga, att jag med avseende på dessa olika syftemål instämmer helt och hållet med honom om det önskvärda i att få bättre spridning av goda tjurar. Det är också önskvärt att få en kontroll av nu fullkomligt okontrollerade och mindervärdiga tjurar genomförd på ett eller annat sätt för att därigenom hindra, att kreaturstammen försämras, så att man i stället söker få fram sådana tjurar, som äro lämpliga att användas för avelns förbättrande.

Jordbruksutskottets avstyrkande utlåtande bottenar alltså inte i någon meningsskiljaktighet med motionen med avseende på syftemålet, dit vi alla sträva, utan det bottenar i en skiljaktig uppfattning med avseende på de av motionärerna föreslagna vägarnas riktighet och lämplighet under nuvarande förhållanden.

Man kan utgå ifrån att tillgången på goda kontrollerade tjurar för närvarande är knapp och bör ökas. I sitt utlåtande nr 82 gör emellertid utskottet ett uttalande, som, om det bifalles, skulle medföra en betydande ökning av antalet kontrollerade tjurar och ett tillvaratagande av det värdefulla avelsmaterial, som finns inom våra kreaturstammar vid sidan av de efter nuvarande regler stamboksförda nötkreaturen. Jag är övertygad, att om denna reform kommer till stånd och i någon väsentlig mån kommer att motsvara de förhoppningar, som äro knutna vid densamma, antalet av de tjurar, som komma att

Lagförslag om obligatorisk tjurkontroll. (Forts.)

bli stamboksförda och på det sättet kontrollerade, kommer att stiga i mycket hög grad. Priset på dessa djur kommer också att falla, och det blir inte längre ens för en mindre jordbrukare, som inte är ansluten till tjurförening, oöverkomligt att anskaffa en sådan kontrollerad tjur. Den kontroll, som kommer till stånd genom denna stamboksföring, blir således ett kriterium på att tjurarna verkligen äro godtagbara och lämpliga för aveln, och man får därigenom ett ökat antal goda tjurar. Sedan denna reform hunnit verka, kan man tänka sig, att det finns fog för att såsom kompletterande åtgärd söka införa tjurbesiktningstvång, men jag vill erinra om att, när frågan därom för några år sedan var uppe till behandling i riksdagen, då tillgången på kontrollerade tjurar i förhållande till behovet var ungefär densamma som nu, mötte förslaget sådant motstånd från andra kammarens sida, att det var utsiktslöst att gå fram med krav på tjurbesiktningstvång. Jag tror, att frågan egentligen ligger till likadant nu, och därför är ett förslag om tjurbesiktningstvång, innan man fått ökad tillgång på goda och kontrollerade tjurar, för tidigt väckt och bör inte föranleda någon åtgärd.

Jag vill dessutom påpeka, att det i motionen föreslås en del bestämmelser, vilka skulle ligga till grund för en sådan kontroll av tjurarna, som skulle föregå tillämpningen av tjurbesiktningstvånget, däribland att tjurarna skulle hämtas från tuberkelfria besättningar, att de skulle vara märkta, att det skulle uppställas vissa fordringar både i fråga om avkastningen och renrasigheten hos förfäderna o. s. v. Flertalet av dessa förutsättningar bliva beaktade genom de bestämmelser, som nu äro föreslagna för den utvidgade stamboksföringen, och då är det väl ändå bättre, att man försöker införa denna kontroll under ett och samma kontrollorgan, nämligen stamboksföringsorganet, än att vid sidan av stamboksföringen ordna en särskild kontroll av godtagbara men i förhållande till de stamboksförda djuren kanske mindervärdiga tjurar. Jag kan inte annat än instämma i lantbruksstyrelsens uttalande, att det knappast kan vara lämpligt att kombinera denna fråga med frågan om tuberkelfriheten, och en fordran, att en avelstjur skall vara från en tuberkelfri besättning, kommer i en stor del av landet att verka därhän, att i övrigt värdefulla tjurar inte skulle kunna bli godtagna för aveln. Med den spridning, som nötkreaturstuberkulosen ännu har, innebure det väl, att man uteslöt en stor del goda tjurar från aveln. Skall arbetet på tuberkulosens bekämpande främjas, bör det ske på andra vägar och inte genom att kombinera den frågan med frågan om tjurbesiktningstvångets införande.

På grund av vad jag sålunda anført och i anslutning till utskottets hemställan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Då denna fråga i vissa län här i landet har en ganska stor aktualitet och betydelse, anser jag det vara nödvändigt att framhålla, att man inte utan vidare bör kasta bort motionen, och det är egentligen anledningen till att jag nu begärt ordet.

Jag har deltagit i denna frågas behandling i utskottet, men icke reserverat mig till förmån för motionen, av den anledningen, att det ju kan hända, att stamboksföringens ändrade grunder komma att verka så, att djurägarna av sig själva komma att använda bättre tjurar. Jag vill inom parentes säga, att det måhända inte blir så, som den föregående ärade talaren trodde, att man i allmänhet kommer att använda fullgoda tjurar, utan kunna dessa djurägare fås att använda halv- eller bara kvartsgoda tjurar, får man nog vara nöjd med det resultatet. Däremot är det inte säkert, att kontrollbestämmelserna vid stamboksföringen komma att verka så, att vederbörande använda bättre tjurar. Man får därför ha ögonen på dessa förhållanden, och skulle det i fram-

Lagförslag om obligatorisk tjurkontroll. (Forts.)

tiden visa sig, att lantbrukarna i vissa trakter icke upphöra att använda s. k. »busktjurar», gäller det att taga upp frågan om att införa något slags tjurkontroll. Och då anser jag, att de synpunkter, som i denna motion framförts, äro både kloka och riktiga, och jag skulle därför vilja säga, att jag hoppas, att denna motion då kommer igen och får ett annat öde både i jordbruksutskottet och i kammaren än nu.

Herr Andersson, Alfred: Också jag kan instämma i syftet med denna motion. Enligt min mening är emellertid frågan för tidigt väckt.

När herr Ekströmer talar om de stora fördelar, som skulle kunna vinnas med ett obligatoriskt tjurbesiktningstvång och samtidigt talar om att man kan skaffa lämpliga tjurar för billigt pris, så skjuter herr Ekströmer enligt min mening över målet. Ty hur skall man kunna nå fram till billigare tjurpriser, när det är brist på lämpliga tjurar just nu?

Vi komma emellertid fram till vad motionärerna syfta till just i jordbruksutskottets utlåtande nr 82, där man tagit sikte på att genom där föreslagna åtgärder få fram ett större antal lämpliga tjurar. Man bör väl ändå avvakta resultatet av dessa åtgärder, vilket enligt min mening inte låter vänta på sig alltför länge. Genom de åtgärder, som i utlåtandet nr 82 föreslås, kommer ett mycket stort antal tjurar att släppas fram, och därigenom få vi möjlighet att kunna skaffa lämpliga tjurar. Om man skulle följa motionärerna, skulle priset på tjurarna stiga mycket i höjden, vilket skulle omöjliggöra för vissa lantbrukare att kunna skaffa lämpliga sådana tjurar. Om några år kanske vi emellertid äro framme vid det läge, som motionärerna syfta till, men till dess böra vi kunna lugna oss.

Jag ber för min del att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 81, i anledning av väckt motion angående den i lappmarken bofasta befolkningens rätt till fiske i kronans fiskevatten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.

Anslag till nötboskapsavelns befrämjande.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 262 gjorda framställning, till Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1937/1938 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 285,000 kronor.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag skall inte länge upptaga kammarens tid med att ytterligare tala om tjurar, utan jag vill endast avgiva en kort deklaration, eftersom jag inte haft tillfälle att deltaga vid detta ärendes slutbehandling och justering i utskottet.

Anslag till nötboskapsavelns befrämjande. (Forts.)

Jag har givetvis ingenting att erinra emot utskottets kläm i fråga om anslagskraven, och jag vill också betyga min tillfredsställelse över att utskottet har uttalat sig för ett skyndsamt genomförande av en förbättrad och ökad kontroll och övervakning av kontrollföreningsverksamheten. Utskottet har i ett annat utlåtande, som vi skola behandla senare i dag, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 84, tillmötesgått vad jag begärt i en av mig väckt motion i frågan om ökade anslag till detta ändamål. Jag vill begagna tillfället att nu uttala min stora tillfredsställelse och tacksamhet därför.

I utskottets yttrande i det föreliggande ärendet har emellertid utskottet gjort vissa uttalanden i fråga om stamboksföringen av tjurar, som i visst avseende avviker från vad herr statsrådet har uttalat och ansett lämpligt. Lantbruksstyrelsen, som har haft hand om utredningen av denna fråga, hade här föreslagit en tämligen långt gående lindring i fråga om kravet på härstamning av tjur för inregistrering i stambok. Då jag, såsom särskilt tillkallad deltog i denna utredning, uttalade jag min tvekan om lämpligheten att gå fullt så långt och fullt så hastigt fram, som lantbruksstyrelsen här föreslår, och när herr statsrådet sedan avlät propositionen, hade herr statsrådet närmast anslutit sig till den ståndpunkt, som jag i denna fråga hade intagit. Herr statsrådet ansåg nämligen, att försiktigheten bjöd, att man inte nu gick fullt så långt, som lantbruksstyrelsen föreslog. På denna punkt har emellertid utskottet helt anslutit sig till lantbruksstyrelsens ståndpunkt. Jag är mycket tveksam om det lämpliga i att riksdagen i detalj lägger sig i sådana saker, som gälla just härstamningskravet vid inregistreringen. Jag vill också framhålla, att vad det här gäller är inte bara frågan om djurens härstamning utan även, vad som är av minst lika stor vikt, frågan om vilka krav man kommer att uppställa beträffande djurens produktion och vilka övergångsbestämmelser som komma att gälla, då den nya ordningen skall komma i tillämpning.

Jag vill, herr talman, här nöja mig med att uttala, att jag helst hade sett, att utskottet helt hade anslutit sig till de uttalanden, som jordbruksministern gjort i propositionen. Men såsom frågan nu ligger, anser jag mig inte ha anledning att framställa något särskilt yrkande, utan nöjer mig med det här gjorda uttalandet.

Häri instämde herr *von Heland*.

Herr Sederholm: Då den siste ärade talaren inte framställde något yrkande, kanske det vore onödigt att yttra sig, men jag skulle ändå med några ord komplettera utskottsutlåtandet just med avseende på de synpunkter, som herr von Stockenström här anförde.

När Kungl. Maj:t begär ett yttrande av riksdagen över ett förslag till en kungörelse, som föreligger i den kungl. propositionen, kan det ju tyckas, att man då skulle stanna vid de viktigaste punkterna i förslaget. Jag delar denna uppfattning. Men jag menar, att frågan om hur långt man skall sträcka sig i kraven beträffande stamboksföringen enligt min mening inte är en detaljfråga, utan en grundläggande sådan, ty en skärpning eller en lindring av kraven kommer alltid att i mycket hög grad inverka på resultatet av hela denna verksamhet och möjligheten att nå syftet med de förändringar i bestämmelserna för stamboksföringen, som man vill vinna. Nu är det ju så, att det för stamboksföringen sker en granskning dels av de djur, som skola stambokföras, beträffande deras förfäder och deras renrasighet i första, andra, tredje och fjärde led och dels av den avkastning, som deras anmodrar givit. Däri vill man finna ett indicium på förärvningen i avkastnings- och andra

Anslag till nötboskapsavelns befrämjande. (Forts.)

hänseenden för de djur, som skola inregistreras, eller för deras avkomma. Det är väl under sådana förhållanden synnerligen önskvärt, att man uppehåller detta krav med avseende på avkastningen och även med avseende på härstamningen.

Det tredje momentet i stamboksföringen är själva besiktningen av djuren, d. v. s. bedömandet av djurens exteriör och kroppsbyggnad överhuvud taget. Såväl utskottet som lantbruksstyrelsen mena med avseende på detta moment, att det inte är behövt att så strängt som hittills varit fallet uppehålla detta krav och att det är angeläget, att man släpper efter därpå för att just genom detta minskade krav på besiktning av flera generationer möjliggöra en ökad tillslutning till stamboksföringen och därigenom en ökning av landets kontrollerade tjurmaterial. Detta sker genom det tillvägagångssätt, som förordas av utskottet. Jag skulle för min del ha varit benägen att gå ännu längre, men jag anser, att man först bör pröva verkan av de åtgärder, som nu föreslås av lantbruksstyrelsen och utskottet, och sedan se till, huruvida man inte, utan att det skulle medföra avsevärda risker, skulle kunna gå ett steg längre beträffande eftersläppande på dessa besiktningsskrav.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson: Herr talman! Då jag på sin tid väckte motion i det ärende, som nu ligger på riksdagens bord och som vållat så mycken oro ute bland landets avelsföreningar på ifrågakvarande område, ber jag att till handlingarna få bifoga några ord.

Jag vill då först säga ifrån, att då jag vid förra årets riksdag i denna kamrere framlämnade motion angående ändrade grunder för stamboksföring av nötkreatur, var det för mig fullkomligt främmande att därmed i något avseende skada de sammanslutningar på området, som sedan lång tid utfört ett målmedvetet och värdefullt arbete för att i många avseenden förbättra vår boskapsstam. Det kan icke heller råda något tvivel om att de djuruppfödare, som åstadkommit ett *verkligt* gott avelsarbete, även efter det nya systemets ikraftträdande komma att hava lika mycken glädje därav och göra det allmänna avelsarbetet lika stora tjänster som förut.

Då jag emellertid i trettiotvårigt premieringsarbete mångfaldiga gånger fått bedöma djur med väsentligt högre avkastningssiffror utanför stamboksföringens ram, har jag lika ofta inför detta förhållande stått undrande och spörjande, om avelsfrågan inom ifrågakvarande område delvis ännu står olöst. Mitt bondförstånd har ofta velat leda mig till denna slutsats, men jag har aldrig vågat bestämt föra detta svårlösta problem till offentligheten, då flera förhållanden ha sökt visa motsatsen. Tack vare bankdirektör Wallenbergs storartade donation ha de vetenskapliga rön, som utförts vid institutet för husdjursförädling på Viad, nu bevisat, att den långa vägen med de många generationerna ej är nödvändig för den relativt höga mjölkavkastning, som vi alla sträva efter, och då äro vi framme vid målet: att det finnes betydligt flera s. k. tjurmodrar i landet än som för närvarande kunna utnyttjas, allt enligt de kontrolluppgifter, som sedan många år äro tillgängliga från kontrollföreningarna. Institutet framhåller även behovet av en förenklad stamboksföring under påpekande av att det nuvarande kravet på flera på varandra följande generationer för djurs införande i stambokens huvudavdelning har en mera formell än reell innebörd och betydelse, vilket fullständigt bekräftats av inom institutet verkställda utredningar.

För att efter nuvarande stamboksregler kunna nå fram till ett hondjursmaterial, berättigat att tjäna till underlag för produktion av stamboksgilla tjurar,

Anslag till nötboskapsavelns befrämjande. (Forts.)

kräves alltså en genom minst fem generationer fortgående korsning med rena tjurar. Vägens längd till detta mål har medfört, att tillslutningen till den förberedande avdelningen gått allt mer tillbaka, så att stamboksföringen för närvarande ej ens omfattar 4 procent av landets kreatursstock. Ingen får väl förundra sig över att ägarna till de 96 procenten också vilja hava något att säga till om på ifrågavarande område, och det är just de senares kor, som enligt utskottets förslag nu efter sträng prövning och med höga anspråk på mjölksiffror skola komma aveln till godo.

Det enda den offentliga verksamheten har att se till, är att goda avelstjurar av tillräckligt antal och på enklast möjliga sätt årligen produceras, och kunde detta ske på basis av de nu tillämpade metoderna, vore om dessa intet att säga, även om härvid tjurproduktionen bleve förbehållen ett litet fåtal av landets boskapsägare. Den fråga, man därför måste ställa sig, är: tillförsäkra de nuvarande stamboksreglerna, att en sådan tjurproduktion kan äga rum? Av den utredning, som nu framlagts, framgår med önskvärd tydlighet, att så icke är fallet.

Ja, herr talman, det skulle föra alltför långt att gå vidare i denna vittomfattande angelägenhet; jag vill endast till sist framföra ett tack till jordbruksutskottet för det i allo utmärkta och väl genomarbetade förslag, som i dag ligger på riksdagens bord i denna enligt min åsikt för lantmännen synnerligen viktiga fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 19. med förslag till ändring i vissa delar av reglementariska föreskrifter för riksdagen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om stärkande
av justitie-
kanslerns
ställning
m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stärkande av justitiekanslerns samt justitieombudsmannens och militieombudsmannens ställning.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 141 i första kammaren av herr *Fredrik Ström* och nr 293 i andra kammaren av herr *Wallén*, dels ock motionen nr 187 i andra kammaren av herrar *Fast* och *Hallén*.

I motionerna I:141 och II:293 hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande för nästa riksdag av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, rörande sådan ändring av regeringsformen, att justitiekanslern ålades effektiv kontroll å Konungens vägnar över jurisdiktionens och administrationens handhavande och tillämpning.

I motionen II:187 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande vilka åtgärder som lämpligen borde vidtagas för att giva åt justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen en starkare ställning gentemot domstolar, ämbets- och tjänstemän.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:141 och II:187 och 293 i skrivelse till Konungen anhålla om utredning, med beaktande av i utlå-

Om stärkande av justitiekanslerns ställning m. m. (Forts.)

tandet anförda synpunkter, angående justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning och därmed sammanhängande spörsmål samt om framläggande snarast möjligt för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har ju ingenting att erinra mot själva yrkandet i detta utlåtande, men däremot är åtskilligt att erinra mot motiveeringen.

Till en början har utskottet samvetsgrant sökt plocka ut och påminna om de tillfällen då i riksdagen föreslagits en prövning av dessa ombudsmäns befogenheter. Men utskottet har, förunderligt nog, glömt bort en motion, av mig, nr II: 230 vid 1914 års andra riksdag. Den väcktes i samband med inrättandet av militieombudsmannen, och då ansåg jag det vara på tiden att även granska justitieombudsmannens kynne genom tiderna och den reformation, som denna institution borde underkastas. I nämnda motion framfördes en del synpunkter, som alltså icke kommit till uttryck i utskottets nuvarande betänkande.

Jag vill då först säga, att det är ett något omaka företag att kombinera justitiekanslersämbetets reformering med justitieombudsmannens och militieombudsmannens. Jag önskar gärna, att justitiekanslern kan förlänas en större kraft och nit när det gäller att beivra överträdelser från ämbetsmännen. Ett förslag i den riktningen — om det kan åstadkommas — vill jag inte motsätta mig. Men justitiekanslern är och förblir dock att vara ett s. k. vederbörande ämbetsverk. Han skall avge juridiska utlåtanden åt regeringen, stå i spetsen för åklagaremakten och har även vissa befogenheter numera att fullfölja talan till högsta domstolen, då en fullföljd eljest ej får äga rum. Ett sådant ämbete kommer nog aldrig att bli annat än ett s. k. ämbetsverk.

Däremot vilar det en helt annan flykt över justitieombudsmannen och militieombudsmannen. De ha nämligen i sin historiska uppkomst någonting av de romerska folktribunerna över sig, och jag vill också minnas, att det vid justitieombudsmannens inrättande ordades någonting i det syftet. Därför är stärkandet av dessa ämbetsmäns ställning, som det uttryckes här, av särskilt stor betydelse.

Men på vad sätt skola dessa ämbeten stärkas? Jo, först och främst skola, säges det, större möjligheter beredas ämbetsmännen att under mera stadigvarande innehav av ämbetena med kraft utöva dem. Men detta strider då, herr talman, mot all erfarenhet. I ett ämbete, som bör utövas med särskild kraft i demokratiens tjänst, avtar kraften i förhållande till ämbetsutövningens längd. Det är därför inte alls något önskemål att ge dessa ämbetsmän en lång tjänstetid; helst vill man kanske göra den lika lång som justitiekanslerns, om de nu skola likställas med honom i alla möjliga avseenden. För övrigt vill jag säga, att kraften att utöva ett sådant här ämbete inte är beroende av ämbetstidens längd, utan på sinnelaget. Och sinnelaget, det är oftast den minst beaktade befordringsgrundsatsen, när det gäller allmänna befattningar.

Vidare sägs det, att ombudsmännen skola ha en ställning, som minst motsvarar den, som tillkommer justitieråd och regeringsråd. Vilken underlig jämförelse! Men jag förstår den. Man har ju i motion påpekat, att dessa ombudsmän skulle få högre uppfattning om sin befogenhet och större kraft, om de finge samma rangställning och samma lön som dessa råd. Vår materiella tid, herr talman, tror att man kan åstadkomma sociala omvälvningar genom ökade avlöningar. Det är ett fullkomligt misstag. Lönerna inverka särdeles litet eller inte det ringaste på kompetensen därvidlag.

Det skulle emellertid inverka, menar man också, om innehavarna kunde sitta kvar längre än de nu göra, då dessa befattningar sålunda mindre äventyra att

Om stärkande av justitiekanslerns ställning m. m. (Forts.)
bli övergångsplatser. Men, som sagt, det är inte alls angeläget att ha innehavarna kvar länge på samma plats. Och för övrigt tror jag inte det kommer att inverka avkylande på deras önskan att bli justitieråd. Ty det är ju i alla fall, även om rangen och avlöningen är lika, väl lugnare, trevligare och ärofullare att vara justitieråd än att nödgas med skiftande framgång hota medmänniskor med åtal i alla möjliga småsaker. Jag tror därför inte, att man kan åstadkomma mycket i denna riktning, såvida det inte föreskrives i författningarna, att om de nu få lön och rang som justitieråd och regeringsråd, få de inte söka andra höga ämbeten. Men det är väl inte mening att skriva någonting sådant i alla fall. Det står heller inte utsatt här i betänkandet.

Vidare vill utskottet vidga den krets av personer, ur vilken man skall kunna finna de för uppgiften lämpligaste. Detta skulle åstadkommas genom den där högre rangen och det där flertalet pengar. Det är ju möjligt, att en del personer komma att nappa på denna snöda mammon och denna vanskliga ära. Men inte lockar man till sig flera personer, som vilja förlora sig i det otacksamma arbetet att till gagn för rättslösa människor ute i landet hålla efter domare och ämbetsmän med kraft, så att det slår i spann för de många faktiskt rättslösa människorna i landet. Förändringen kommer inte alls att locka sådana människor, snarare tvärtom. Jag har aldrig läst ett så bakvänt reformprogram som detta.

Så har utskottet, som dock icke synes avse någon anställning på livstid eller dylikt, föreslagit en anställningstid av fyra år. Jag skulle anse det önskligt, att de valdes på två år, såsom fallet var med de romerska folktribunerna, om jag inte missminner mig. Men utskottet är dock klokt nog att förbehålla, att årlig kontroll i alla fall måste utövas över riksdagens ombudsmän. Vidare skulle de ha pension och det må vara dem väl unnat. Men icke ökar det viljan och förmågan att med nit ägna sig åt ett mycket otacksamt uppdrag. Den viljan och förmågan bottnar uteslutande i det medfödda sinnelaget eller således i s. k. imponderabilia.

Så kommer jag till valsättet. Jag tycker också, att valet går för lättvindigt till nu, och därför är föreslaget, att det skulle uppskjutas till en senare dag, för att valmännen skulle få tillfälle till överläggning. Detta kan ju vara ett litet fjät till förbättring av valsättet. Men valet kan ju aldrig bli annat än en slump. De valmän, som utses, ha ju inte den ringaste kännedom om personerna. Det är någon bland dem, som har ett visst inflytande och som föreslår: »Den där bör ni ta, ty det är en bra människa, redbar och intresserad för folk i allmänhet och med mänskliga synpunkter», och då ingen föreslår någon annan, så röstas det på honom. Slumpen blir valets försyn. Nämneda lilla förändring i valsättet kommer inte att i någon högre grad ändra det nuvarande tillståndet.

Den enda utvägen skulle möjligen kunna vara, att befattningen i lagen uttryckligen pålades sådana utpräglade *folktribunala uppgifter*, så att vanliga genomsnittsmänniskor ej eftersträvade den.

Jag framlade därför vid andra riksdagen 1914 åtskilliga synpunkter i förenämnda riktning på denna sak. I motionen anmärktes bland annat, att justitiebudsmannens föreskrivna initiativ i lagstiftningens eller den allmänna välfärdens intresse oftast har varit mycket torftigt. Han hinner inte med allting, han har ju inte befogenhet att driva någonting igenom, han saknar initiativ. Och då inte riksdagsmännen i allmänhet vilja väcka motioner annat än om de äro säkra på att komma i majoritet, så är det ju på samma sätt med dessa ombudsmän, som därtill äventyra rekonventionsansvar. Han ger sig

Om stärkande av justitiekanslerns ställning m. m. (Forts.)

ogärna i lag med högtflygande uppgifter. Att påminna om lagarnas bristfällighet är ett mödosamt och otacksamt arbete. Han tycker i sin lilla vrå, att det inte lönar sig mycket, och han har väl, som sagt, inte heller tid, ja icke heller erfarenhet. Denna sida av justitieombudsmannens verksamhet är en chimär, fast den ju finns på papperet.

Så står det i instruktionerna för bägge ombudsmännen, att de skola skydda de medborgerliga rättigheterna mot obehörigt intrång från statsfunktionärernas sida. Detta menade jag borde överflyttas från instruktionerna till grundlagarna, men det är säkerligen ej nog därmed. Vad som erinrats rörande ombudsmännens initiativ i lagstiftningens och den allmänna välfärdens intresse gäller ock här.

Ganska barock är väl denna dualism mellan justitieombudsmannen och militieombudsmannen. Det är, som om hela samhället vore uppdelat i två likvärdiga hälfter: ett civilt och ett militärt samhälle. Så är ju inte alls förhållandet; det militära är ju en underordnad del av det borgerliga samhället.

Vad man saknar i denna organisation och som bör vara den väsentligaste uppgiften — och det känner jag på grund av en lång och inlevad erfarenhet — det är hjälp åt denna mängd människor, som äro för fattiga eller av annan anledning oförmögna att komma fram till någon rättvisa. Det är en fåfäng kamp ibland virrvarret av lagar och deras tillämpning för beivrande av oförätter. Någon effektiv rättshjälp finnes icke. Jag förmodar, att det är många, som mottagit sådana klagomål. Jag har fått det till övermått. Det har lyckats mig att — naturligtvis gratis — hjälpa åtskilliga och redan det tar rätt lång tid. Men allt kan ej medhinnas helst när det gäller undersökningar, som kräva sin man helt under långa tider.

Vad vårt land behöver, är därför, att dessa båda ämbeten sammanföras till ett. Det bör bli ett rådplägende konsilium på två personer, med rättighet att sedan fördela uppgifterna sig emellan. Då komma också de militära uppgifterna på den undanskymda plats, som rätteligen tillkommer dem. Behovet av en särskild militär ombudsman har väl för övrigt minskats, i samma mån som officersskåren utvidgat sina intressen, om jag så får uttrycka mig. Det är ett nöje numera att tala vid officerare av skilda grader. De äro resonabla människor, som följa med sin tid även de vida mer än förut.

Dessa två befattningshavare må gärna ges högre lön, men böra skonas från den formella glans, som omsvävar ämbetsverkens högsta toppar. De böra i stället benådas med något av de två romerska folktribunernas ansvar och väljas, liksom de, för två år i sänder — ett år är ju onödigt plockverk. De böra också ställas i spetsen för de rättshjälpsanstalter, som i landet kunna bildas för att hjälpa människor, som aldrig komma fram ens till första domstolsinstans med sin rättshjälp, ännu mindre till den andra och den tredje. Högsta domstolen befrias för minskande av dess balans nu alltmer från mål, som »ej äro värda minst 1.500 kr.» Antagligen kan man inte hitta på något annat sätt. Men nog är det någonting att skratta åt, herr talman — det är så sällan man får tillfälle till det, och därför gör jag det nu.

Vidare hade jag tänkt mig — och tänker även nu — att dessa folktribuner skulle på visst sätt kommuniceras och kompletteras med hela härskaran av underlydande lägre ämbetsmän, som gå på jorden och stå i direkt beröring med folket och dess bekymmer och därför ha mycket att berätta om hur allt förhåller sig och vad som bör rättas till. Jag har upprepade gånger i riksdagen väckt förslag om att det skulle i instruktionerna för dessa ämbetsmän tilläggas dem rätt och plikt att till sina överordnade anmäla, vad de funnit vara bekymmersamt för folket eller eljest vrängt inom de livsområden, som deras verksam-

Om stärkande av justitiekanslerns ställning m. m. (Forts.)

het omfattar, liksom sina iakttagelser angående brister i författningarna på dessa områden. Detta har alltid avslagits av majoriteten på yrkande av förnämmiteterna i kamrarna, ty makten förnekar sig sällan, så går det ju till med sådana här saker.

Med dessa inledande ord har jag, herr talman, endast velat påkalla, att den blivande utredningen även skall sysselsätta sig med de synpunkter, jag år 1914 och även nu tillåtit mig framlägga.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Som framgår av detta utskottsutlåtande, representerar detsamma utskottets ledamöters enhälliga uppfattning, från den radikale demokraten Fredrik Ström till den konservative demokraten Gustaf Adolf Björkman, och vi ha enhälligt velat framhålla många av de synpunkter, som den siste ärade talaren framfört, särskilt att vi vilja, att justitieombudsmannaämbetet skall kunna fylla vad han menar med ett folktribunal. Därför står i utlåtandet, att möjligheter skola kunna beredas för innehavaren av detta ämbete att med kraft utöva detsamma samt att mera stadigvarande tid kunna fungera. Det är icke avsikten, att det skall bli några gamla senila justitieombudsmän, men att de skola kunna fungera under så lång tid, att de få tillfälle att komma in i göromålen på ett effektivt sätt, och utskottet har också funnit att, hur det än är, det kunde vara av betydelse för ombudsmännens kraft, lugn och sinnesfrid, att löneställningen förbättrades.

Jag vill ock särskilt påpeka, att herr Lindhagens synpunkter, även om de icke komma in i skrivelsen, nu komma att biläggas densamma såsom uttalade vid detta tillfälle. Även får jag anmärka, att herr Lindhagen läst betänkandet så, att utskottet skulle vilja komma med några vissa förslag, exempelvis om tiden för justitieombudsmannens och militieombudsmannens utseende, liksom han tyckte sig finna, att vi särskilt föreslagit en utredning om valsättet i positiv riktning. Vi ha i dessa hänseenden, herr talman, icke velat annat än framhålla de särskilda omständigheter, som kunna vara av betydelse vid den utredning i frågan, som vi nu ansågo vara lämplig och om vilken samtliga utskottets ledamöter nu förenat sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag tackar för denna oförmodade anslutning till nya synpunkter, som icke stå i utskottets betänkande, men som jag har tillåtit mig åberopa från motionen 1914 vid årets andra riksdag. I utskottets betänkande, står dock ingenting så klart utsagt, som den siste talaren här anförde.

Han erinrade ock om att utskottet var enhälligt ända från den demokratiska Fredrik Ström till honom själv, såsom en av kammarens konservativa demokrater. Det betyder ingenting i den nuvarande riksförsamlingen. Här äro vi alla borgare, så snart vi nått ett anständigt uppehälle. Där går gränsen mot alla andra, som ej nått ett sådant uppehälle och därför med fog representera det effektiva missnöjet. Talarens klassificering av människorna är gammal förlegad ost, som man inte gärna smakar på vidare.

Jag beundrar däremot hans förtröstan att de båda ombudsmännen skulle få större kraft genom högre lön, och det gläder mig, att han ej ryckt fram även med glansen av likvärdighet med bl. a. justitieråd, som nu i alla fall för sina resningsavslag få klander runt omkring, om med rätt eller orätt känner jag icke. Således en reservation i viss mån mot utskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

*Ang. rättern
att utbekomma
allmänna
handlingar
m. m.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de av Kungl. Maj:t till riksdagen avlätna, av båda kamrarna till utskottet hänvisade propositionerna nr 107 och 108 ävensom en inom första kammaren i anledning av förstnämnda proposition väckt motion, nr 230, av herr *Lindhagen*.

I propositionen nr 107 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen bleve slutligen godkänt, antaga vid propositionen fogat förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

I propositionen nr 108 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, under enahanda förutsättning som beträffande propositionen nr 107, antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 28 och 55 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 32 och 42 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 25 och 51 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 262) om skolstyrelse i vissa kommuner;
- 5) lag angående ändrad lydelse av 34 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 26 och 55 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;
- 7) lag angående ändrad lydelse av 27 och 39 §§ lagen den 7 juni 1934 (nr 242) om vägdistrikt.

I det med propositionen nr 107 framlagda förslaget till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar voro 1 och 2 §§ så lydande:

1 §.

I statsrådet förda protokoll i ärenden vilka angå rikets förhållande till främmande makt, så ock protokoll i kommandomål, må icke utan Konungens tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Andra i statsrådet förda protokoll än i första stycket sägs må ej utan Konungens tillstånd utlämnas tidigare än två år efter protokollets datum; Konungen obetaget att förordna, att sådant protokoll ej må utlämnas förrän viss längre tid, högst femtio år, förflutit från dess datum.

Vad i 2—36 §§ stadgas om handlingars hemlighållande har ej avseende å ovan omnämnda protokoll.

2 §.

Riksdagens kamrars protokoll vid sammanträde inom lyckta dörrar enligt 56 § riksdagsordningen må ej utan Konungens och kammarens tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Sammanträder kammare i annat fall än i första stycket sägs inom lyckta dörrar, äger kammaren besluta, att därvid fört protokoll ej må utan kammarens tillstånd utlämnas förrän viss tid, högst femtio år, förflutit från protokollets datum.

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

Konstitutionsutskottets handlingar rörande granskning av statsrådsprotokoll och protokoll i kommandomål må ej utan utskottets tillstånd utlämnas innan protokollen få offentliggöras.

I motionen I: 230 hade hemställts, att riksdagen i anledning av propositionen nr 107 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar ville:

1. antaga följande ändrade lydelse av lagförslagets 1 §.

Utlämnande av de i statsråd förda protokoll må ej förvägras annat än i fall Konungen förordnar, att sådant protokoll ej må utlämnas förrän viss tid, högst tjugufem år, förflutit från dess datum.

Vad — protokoll.

2. besluta den förändring i tidsbestämmelserna i 2 § första och andra mom., att där omnämnt utlämnande ej finge ske »förrän viss tid, högst tjugufem år, förflutit från protokollets datum».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen bleve slutligen godkänt,

1) med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 107 icke kunnat av riksdagen i oförändrad form antagas och med avslag å motionen I: 230, i anledning av sagda proposition för sin del måtte antaga under punkten infört förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 108 måtte antaga sju under denna punkt införda, med a)—g) betecknade förslag till lagar i de i nämnda proposition omförmälda ämnen.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Reuterskiöld*, som ansett

A) beträffande förslaget i dess helhet, att utskottet bort hemställa om dess överarbetande till nästa riksdag och i samband därmed föreslå uppskov även med slutprövningen av det vilande grundlagsförslaget samt i anslutning här till avgiva ett utlåtande av den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

a) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 107 icke kunnat av riksdagen nu antagas,

dels hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa riksdag av ett under beaktande av vad i utlåtandet anförts omarbetat förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

dels för sin del besluta att till samma riksdag uppskjuta den slutliga prövningen av vilande förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om offentliga handlingar;

b) att motionen I: 230 måtte anses besvarad genom vad utskottet under a) hemställt;

B) beträffande förslagets särskilda paragrafer — därest riksdagen avvisade uppskovsyrkandet — att utskottet bort hemställa om sådan lydelse av dessa paragrafer, som framginge av ett vid utlåtandet såsom bil. 1 fogat utkast till reviderat förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, ävensom anført, att han — med hänsyn till att enskild reser-

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
vant endast i fråga om några av berörda ändringsförslag syntes äga möjlighet att framställa yrkande, då motion därom ej föreläge — nödgats begränsa sig till reservationsyrkanden i vissa närmare angivna punkter.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Det är lika lätt i andens värld, herr talman, som i den materiella att fördärva platt för framtiden ett skört ting, när man så att säga tar på det med klumpiga händer. Det sköra ting, som jag här åsyftar, är icke blott vår tryckfrihetsförordning. Den är ett skört ting i många stycken, men det finns ett ändå skörare ting, och det är denna tryckfrihetsförordnings successiva utveckling genom praxis, det är det successiva inväxandet i vårt svenska folks medvetande av de principer, som denna tryckfrihetsförordning har fastställt särskilt rörande allmänna handlingar och deras offentlighet, och det kan då icke hjälpas, herr talman, att när man ställs som nu inför ett förslag om förhållande av offentliga handlingar, blir man i och för sig betänksam.

Det förslag, som nu närmast i denna punkt föreligger, är endast en tillämpning av det i nästa punkt på föredragningslistan kommande, det vilande grundlagsförslaget, men herr talmannen har medgivit, att jag på en gång kan tala om dessa bägge ting såsom oskiljaktigt sammanhängande. Saken är ännu mera betänkelig, när man erinrar sig, hur detta grundlagsförslag kommit till. Det har kommit till med utgångspunkt däri, att man ville få s. k. kommunala handlingar offentliga. Det har vunnit sin anklag och sin styrka i kamrarna framför allt med hänsyn till denna punkt, att de kommunala handlingarna skulle bli offentliga, och man har då förbisett, att offentlighetsprincipen för de kommunala handlingarna träder i detta förslag i skymundan för principen om hemlighållandet. Nu var det i verkligheten icke så, att de kommunala handlingarnas offentlighet eller icke offentlighet var den stora tvistefrågan, utan ser man till, hur det förhöll sig, *var det stora spörsmålet, huru kommunala handlingar, i den mån de berörde allmänna ärenden och alltså enligt gällande lag voro offentliga, skulle kunna erhållas tillgängliga.* Det var där det brast. När det gällde statens ämbetsmän och statens tjänstemän, då förelåg alltid möjlighet för justitieombudsmannen att hävda grundlagens bestämmelser om handlingarnas offentlighet, men när *vården* om dessa handlingar låg och ligger hos anställda i kommunerna, vilka icke äro tjänstemän i offentlighetsrättslig mening, då hade justitieombudsmannen ingen möjlighet. Han hade heller ingen möjlighet att vända sig exempelvis mot drätselkammare och dylika. Det låg utanför hans befogenhet. Hade man kunnat skapa — och det hade man kunnat, om man velat — en effektiv kontroll över de kommunala myndigheternas handhavande av de kommunala handlingarna rörande allmänna ärenden, så hade allting varit klart, och det hade icke behövts någonting annat än praxis. Men det gjorde man icke, utan för att komma till de kommunala handlingarnas offentlighet förbisåg man vad som var det närmast liggande och vad jag nyss har antytt, och man gick i stället in på en annan väg. Man försökte skapa ett nytt begrepp »allmänna handlingar», och så tog man bort den gamla bestämmelsen om att det skulle vara allmänna ärenden rörande handlingar och sade, att det är likgiltigt vad handlingarna gälla, bara de finnas hos en statlig eller kommunal myndighet.

Nu var det icke nog, herr talman, att man med, som jag nyss sade, klumpiga händer tog på detta sköra ting utan, man gjorde det också, när man skulle skapa en ny terminologi. Man skapade en ny utan sammanhang, utan verkligt underlag, gällande bara i dessa båda lagar och ändå motsägande sig själv. Man kan icke säga, att utvecklingen och utformningen av dessa förslag stå på höjden av lagteknisk förmåga i vårt land. Det är tvärtom ett sådant förslag, som

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
närmast är jämförligt med dem, som vi äro vana att se, när det är fråga om bevilnings- och taxeringsförordningar.

När det gäller att taga ståndpunkt till de frågor, som föreligga, vill jag redan från början säga, herr talman, att jag kommer att i nästa punkt yrka avslag på det vilande grundlagsförslaget. Jag har i min reservation här antytt, att det bort kunna göras ett uppskov till nästa riksdag så att man då kunde få ett bättre förslag än det nu föreliggande rörande offentliga handlingars förhållande, men jag har kommit till den bestämda uppfattningen, att en enskild riksdagsman icke kan väcka ett sådant förslag utan motion. Motion föreligger icke, och jag har därför ingen möjlighet att här framställa ett sådant yrkande. Det måste fordras motion eller utskottsinitiativ eller Kungl. Maj:ts förslag. Det föreligger intetdera. Men då nästa punkt är grundlagsfrågan och grundlagsfrågans avgörande sammanhänger med det nu framlagda förslaget till »lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar», som det heter officiellt, är det alldeles uppenbart, att därest grundlagsförslaget bifalles — och jag har ingen anledning att antaga, att det icke kommer att bifallas — är det nödvändigt att ha denna lag och det kan icke falla mig in att, även om jag kunde, yrka avslag på det nu föreliggande förslaget till en sådan lag därför att det är en komplettering till grundlagen, och den antages ju endast under förutsättning att grundlagsändringen genomföres. Det gör enligt min mening, att man måste försöka i det föreliggande lagförslaget råda bot på de värsta bristerna i grundlagsförslaget. Grundlagsförslaget i och för sig är mycket betänkligt, men det är ganska säkert, att genom en utformning av denna lag på ett annat sätt än som skett hade bristerna i grundlagen kunnat försvinna till sina praktiska verkningar i utomordentligt stor utsträckning. Den vägen har varken Kungl. Maj:t eller utskottet gått, och då även där förutsattes motion i de viktigaste ändringsförslagen, kan jag icke göra annat än dels påpeka dessa, dels göra sådana ändringsförslag, som det är möjligt för en reservant inom utskottet.

Jag vill då till en början säga, att när man läser det här vilande grundlagsförslaget, får man först och främst det bestämda intrycket, att vederbörande, som utarbetat det — det är ju icke den nuvarande departementschefen, ty det gjordes under förra året — har saknat väsentlig kontakt med gällande svensk förvaltningsrätt och med gällande svensk offentlig rätt. Man har icke kunnat komma till rätta med förhållandena utan en ny terminologi, som är alldeles omöjlig att acceptera inom den vanliga offentliga rätten. Man har skapat uttrycket »statsmyndighet» och »kommunalmyndighet», och så har man sagt på sid. 4 i nästa memorial nr 1 d vad därmed förstås, och till yttermera visso upprepar man det även i denna lag. Det felaktiga blir därigenom ännu bättre understruket. Det är emellertid underligt, att när man gör detta, vinner man ändå icke den fullständighet, som åsyftats. Om kammaren vill se efter vad som står angående statsmyndighet, så heter det, att det är »statsdepartementen och kommandoexpeditionerna, riksdagen och allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade och revisorer, domstolar och ämbetsverk samt övriga till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer». I uppräkningsens mångfald liknar denna paragraf fullständigt den så förkättrade tryckfrihetsförordning, som den skall ersätta, men den är i motsats till denna icke uttömmande. Jag frågar nu: var talas det om t. ex. justitieombudsmannen och militieombudsmannen här? Kan det verkligen vara tänkbart, att Kungl. Maj:t och utskottet räkna in justitieombudsmannen och militieombudsmannen under riksdagens »deputerade»? Uttrycket »deputerad» användes i ett helt annat syfte, och under något annat uttryck i texten kan man icke få in dem. Eller är det me-

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

ningen, att man räknar in dem under »övriga till statens förvaltning hörande myndigheter». Efter vanlig ordning och vanlig uppfattning avses därmed alla som stå under Kungl. Maj:t, men mig veterligen står varken justitieombudsmannen eller militieombudsmannen under Kungl. Maj:t.

Går man sedan ett stycke till och kommer till sidorna 6 och 7, där det talas om att man skall kunna besvärsvägen vända sig till högre myndighet och till sist till regeringsrätten, då en vägran skett angående utlämnande av handling, heter det: »Över departementschefs vägran att utlämna handling må dock icke klagas. Om vinnande av rättelse i dylikt beslut av myndighet som tillhör eller lyder under riksdagen gälle vad riksdagen bestämmer.» Ja, herr talman, jag frågar nu: var ha vi då den kompletterande bestämmelsen, som säger, *hur* riksdagen skall komma till ett beslut i denna punkt? I vanliga fall brukar man komplettera en sådan här lag med ett stadgande, att konstitutionsutskottet skall framlägga förslag till en sådan stadga. Det finns icke ett ord om den saken. Jag vet icke, om det finns något utskott, som är kompetent, och jag vet icke, herr talman, därest en motion väckes, vart den skall remitteras. Icke heller kan jag tänka mig, att riksdagen ur djupet av sitt eget medvetande skall kunna skapa fram ett fullgånget foster till en sådan stadga utan vidare. Och vad värre är: behövs det överhuvud taget någon stadga? När man ser på dem, som lyda under riksdagen, menar man verkligen, att över ett utskott, låt mig säga över statsutskottet, det skulle kunna finnas en myndighet, som gick till rätta med utskottet, om det vägrade att utlämna en handling? Om i kamrarnas kanslier en sådan vägran sker, går man rekursvägen till talmannen. Skulle det finnas någon myndighet över talmannen? Om vi gå till riksdagens revisorer, vilken myndighet skulle överhuvud taget kunna tänkas som besvärinstans över dem? Skall man verkligen kunna ens förutsätta som tänkbart, att över justitieombudsmannen och militieombudsmannen, som äro de högsta vårdarna av rättens handhavande och rättstillämpningen i vårt land, skulle finnas en besvärsmyndighet, som skulle rätta till, om de vägrade att utlämna en handling? De enda, som kunna komma i fråga — men knappast borde det —, äro fullmäktige i riksgäldskontoret och riksbanken och möjligen också riksdagsbibliotekets styrelse. Ja, där finns möjlighet, att bankoutskottet tar hand om saken och att man kan få en regel i detta avseende, men det är ju bara ett obetydligt fall, och jag kan icke se, att det råder bot på de andra. Bristen är så uppenbar, att man måste spörja sig, hur det varit möjligt att göra ett sådant förbehåll utan att först ingå på prövning av spörsmålet, huruvida det överhuvud taget var behöfligt.

Jag skulle kunna fortsätta exemplifieringen, men jag skall icke göra det. Jag vill icke hålla på länge, och jag skall endast taga det allra viktigaste, som kan belysa min syn på tingen.

Men ännu en sak bör påpekas i detta fall. När man skapat termerna — några begrepp är det ej fråga om — stats- och kommunalmyndighet, tycker man, att konsekvensen skulle vara den, att man sedan talar om staten och kommunerna, men det gör man icke i förslaget utan i nästa moment heter det: »eller till behörigt skydd för statens eller menigheters intresse i deras ekonomiska mellanhavanden» etc. När man läser ordet »menigheter», så tror jag, att den, som i likhet med mig är van vid att handhava förvaltningsrättsliga spörsmål, nog vet vad en menighet är, men när man får se det i det här sammanhanget, blir man betänksam, och när man sedan, herr talman, i den särskilda lagen finner, att den har tänkt sig att under »menighet» även skola kunna ingå Uppsala och Lunds universitet — om man nu överhuvud taget har tänkt något —, då blir man ytterligare betänksam. Det är en ut-

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

veckling av begreppet »menighet», som jag åtminstone icke kan acceptera och där, herr talman, har även utskottet ansett, att man måste göra en redaktionell förändring. När det för universiteten, exempelvis för Uppsala universitet, som har Gustaf Adolfsdonationen med privaträttslig äganderätt, gäller upphandling eller köp av fastighet eller dylikt, är det av vikt, att handlingar där om bli lika behandlade i hemlighetsavseende som statens, men de kunna icke komma in under termen »staten», de kunna möjligen komma in under termen »myndigheter», sådant som den brukas här, och därför har utskottet också ändrat texten, så att man skall få in dem på det sättet. Men i förslaget, som det låg före i utskottet, var det icke att göra annat än att säga, att de voro »menigheter», och jag tror icke, herr talman, att i tillämpningen någon offentligrättsligt skolad jurist skulle falla ens på den tanken att likställa universiteten med menigheter. Emellertid är det ännu en punkt, som jag i detta sammanhang vill påpeka, och det är den bristande överensstämmelse enligt mitt förmenande, som föreligger mellan grundlagstexten och lagtexten. Lagtexten skall ju endast vara en tillämpning av grundlagstexten, men den har gått litet längre i vissa fall. I paragraf 41 i lagtexten talas om straffpåföljder och dem återfinner man också i paragraf 2 moment 10 av det vilande grundlagsförslaget. Det heter i grundlagsförslaget: »I andra fall vare straffet böter från och med fem till och med ettusen riksdaler». Det tillämpas i den särskilda lagen på det sättet, att det där heter: »I andra fall vare straffet *dagsböter*». Och så kommer ett tillägg i båda, att straffet skall kunna bli fängelse i vissa fall. För min del anser jag och har ansett och uttalat i min reservation, att lagens paragraf 41 är överflödig, men den är dessutom, såvitt jag kan se, icke heller överensstämmande med grundlagstexten. Nu vill jag ju gärna erkänna, att grundlagstexten säger: »Bryter någon mot föreskrifterna i denna paragraf, straffes», etc. och vidare heter det »i andra fall» etc. Här åter är det fråga om ett brytande av bestämmelserna i den särskilda lagen, men *den särskilda lagen är tänkt involverad i grundlagens föregående bestämmelser*, måste det enligt min mening åstadkommas *full kongruens mellan grundlagens och lagens föreskrifter i dessa stycken*. Så har ej skett.

Jag skall därmed lämna grundlagsfrågan och inrikta mig väsentligen på det föreliggande lagförslaget. De förbättringar, som utskottet har gjort i den framlagda lagtexten, accepterar jag i stort sett samt och synnerligen för min del. Ett par, som sammanhånga med varandra, äro visserligen icke så tillfredsställande, som de hade kunnat vara, om ett annat förslag, som förelåg inom utskottet, hade blivit accepterat, men de äro i alla fall bättre och mera tillfredsställande än den text, som ursprungligen fanns. Men frågar jag mig då: Varför har utskottet icke kunnat gå längre i textförbättring? Jag tror icke, herr talman, att det beror på att utskottets flertal icke ansett förbättringar vara nödiga, utan det beror snarare, såvitt jag kan bedöma situationen, därpå, att man har sagt sig i utskottet: »Detta är ett så skört ting, att vi icke vilja ta på det med våra händer för att icke fördärva det ännu mera. Vi överblicka egentligen icke, vad det innebär, och vad det får för konsekvenser. Det är bäst att två sina händer och lägga ansvaret på Kungl. Maj:t.» Det är den tolkning, som jag ger och icke kan annat än ge efter behandlingen i utskottet åt utskottets avvisande av flertalet ändringsyrkanden.

Det är på flera punkter erkänt under överläggningen, att här förekomma betänkliga fel, och det är till och med sagt, att man tvivlar på att denna lag kan komma att stå sig kanske mera än fyra à fem år. Att det ständigt skall komma nya förslag till ändring av densamma, är man fullkomligt beredd på. Men varför vill man då icke under sådana förhållanden taga steget fullt

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

ut så att åtminstone de värsta svårigheterna med avseende på grundlagstexten bli undanröjda? Eller för att taga ett bestämt fall: när i grundlagen talas om ett diskretionärt avgörande i vissa fall av frågan, huruvida en handling skall utlämnas eller icke, varför kan man icke i grundlagstexten komma längre? Det måste bero på ett bedömande av omständigheter, ett bedömande av intressen, skäligheten o. s. v. Men just därför, att man icke kan komma längre i grundlagen, hänvisar man till den särskilda lagen. Och hur gör då den? Ja, herr talman, den använder precis samma terminologi, d. v. s. där man bort få en konkretion, en bestämd fastställelse, en bestämd text, någonting att ta på, som höll, som icke var skört, ja, då undviker texten detta. Däri ligger den starkaste betänkligheten, ty det innebär, att man nu genom denna lag inför i den svenska rätten den danska principen om myndighets godtyckliga bedömande av omständigheterna. Det är icke längre fråga om den enskilde medborgarens ovillkorliga rätt att få ut handlingar efter ett konstaterande från vederbörande tjänstemans sida under tjänstemannaansvar, utan det blir fråga om ett bedömande och detta är förlagt till »myndigheten», som det heter. Sedan kan man klaga, och så går det vidare till regeringsrätten i sista instans utom beträffande riksdagen, där vi icke veta vart det går. När man nu i allo infört den principen, skulle man icke då kunnat tänka sig, att man hade fått *någon* garanti mot godtycket? Hittills har garantien legat däri, att justitieombudsmannen kunnat *omedelbart* ingripa och, herr talman, *alltid omedelbart ingripit* med den påföljd, att det finns knappast *något område i vår offentliga rätt, där grundlagens tankegång om offentliga handlingar är så starkt genomförd som där*. Vad kommer justitieombudsmannen, sedan denna lag är antagen, att göra? Jo, med all säkerhet, om jag känner förhållandena rätt, kommer han som gammal god ämbetsman — han kommer från ämbetsmannakarriären i alla fall — att säga sig: »Har man nu här anvisat besvärsvägen fram till regeringsrätten, är det så gott, att vederbörande får gå den vägen och regeringsrätten får avgöra saken, innan jag ingriper.» När det sedan kommit från regeringsrätten, säger justitieombudsmannen med all sannolikhet: »Sedan regeringsrätten har prövat detta, skulle jag egentligen ingripa mot regeringsrätten och icke mot tjänstemännen» — om han nu har en annan mening. Men, mina herrar, det kommer han icke att göra. Det praktiska resultatet blir *avkoppling av justitieombudsmannens hittills grundläggande kontroll* över de offentliga handlingarnas offentlighet och deras icke-hemlighållande.

Kunde man då icke ersätta den där godtyckliga prövningen med någonting annat? Ja, jag har tillåtit mig att inom utskottet föreslå — men då motion saknas, har jag ingen rätt att här göra ett yrkande — att det skulle bli *en konstitutionell kontroll*, d. v. s. i sådana fall, där man icke kan precisera avgörandet hos myndigheterna, lägger man *avgörandet hos Kungl. Maj:t under den vanliga konstitutionella kontrollen*. Den är icke betydelslös, och den ger i detta stycke en mycket bättre garanti än den anordning med besvärinstans, som här föreslås, ty först och främst gäller det en lämplighetsfråga och icke en rättsfråga. Bara rättsfrågor bruka gå till regeringsrätten. Skulle nu regeringsrätten pröva dessa frågor, som i grunden äro lämplighetsfrågor efter ett bedömande och avvägande av olika intressen och omständigheter mot varandra, då kommer det att på dessa frågor läggas en formell synpunkt, som efter hand blir en formalistisk synpunkt, och den *gamla goda medborgarrätten att utfå offentliga handlingar är tillspillogiven*.

Jag skulle icke uppehållit mig vid denna fråga så länge i dag, om det icke enligt min uppfattning vore en begravningsdag för den gamla offentlighetsprincipen om offentlighet i fråga om allmänna handlingar, ty väl bekän-

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
 ner sig detta förslag med munnen till principen om handlingars offentlighet, men gärningarna tala ett annat språk, sådant det är utformat i lagtexten.

Man skulle ju också kunna tänka sig, att här funnes ett intresse, för att möjliggöra bättre ändringstillfällen i lagen och bättre överskådlighet av lagen. Detta kan vinnas mycket enkelt genom en *kapitelindelning med paragrafering inom varje kapitel* och då kunde man inom detta göra ändringar utan att bryta hela paragraferingen. Mot detta har man invänt — och det ligger något i invändningen, men svårigheter äro till för att övervinnas — att man lika gärna kan ta nya moment i de paragrafer, som finnas. Ja, herr talman, då äro vi inne på det, som vi ville komma ifrån, nämligen den här jättemomentindelningen i den nuvarande tryckfrihetsförordningens paragraf 2 mom. 4. Varför man skall återvända till det ursprung, som man vill komma ifrån, har jag svårt att förstå. — Men därjämte har man gjort en annan invändning, och den har större skäl för sig, att det är så svårt att göra en kapitelindelning. Ja, visst kan det vara svårt, men därför att det är svårt, är icke saken omöjlig. Man menar, att somliga fall angå dels enskilda intressen och dels allmänna intressen. Vart skall man då hänföra bestämmelsen? Man får göra ett avvägande med avseende på spörsmålet, vilketdera som är det centrala. Det bidrager alltid till en bättre översikt. Därjämte kan det sägas, att vid en sådan omredigering skulle naturligtvis också de olika paragraferna kunna bli föremål för en omredigering i syfte att vinna större klarhet. Emellertid kan jag icke heller underställa kammaren den frågan; det är ett nytt förslag, och jag har således ingen möjlighet därtill utan motion.

Sedan är det också en punkt, som icke är mycket observerad, men som bör beaktas. När nu det nya grundlagsförslaget skapar den nya termen »allmänna handlingar» oavsett deras innehåll, så blir konsekvensen den, herr talman, att en mängd *handlingar, som angå enskilda förhållanden men som handläggas av någon sådan där nämnd, kommission, kommitté eller något annat*, såsom »stats- eller kommunalmyndighet» betecknat statligt eller kommunalt organ, bli *allmänna handlingar* och därmed offentliga. Vi ha ett sådant fall, som har mycket diskuterats i utskottet. Det gäller virkesmätningen. Virkesmätningenslagen angår privaträttsliga förhållanden. Den reglerar förhållandena sakägarna emellan. Men nu kommer man ett tu tre med den här lagen och säger, att med avseende på handlingar om virkesmätning skall gälla vad som i virkesmätningenslagen stadgas. Nu är det uppenbart, att icke denna bestämmelse kan ändra virkesmätningenslagens karaktär av privaträttslig lag, men efter terminologien i den här författningen är den nämnd, som har hand om detta, en »statsmyndighet», herr talman, och under sådana förhållanden blir handlingen allmän handling och offentlig, om man icke gör ett förbehåll! Då gör man ett förbehåll och hänvisar till den här privaträttsliga lagen, men därmed sammanblandar man två ting: den privaträttsliga lagen, reglerande förhållandena mellan sakägarna, och de privaträttsliga synpunkterna, å ena sidan, och den offentlighetsrättsliga lagen å den andra om de svenska medborgarnas rätt att utfå allmänna ärenden rörande handlingar eller »allmänna handlingar», som äro offentliga. Där föreligger nu, såvitt jag kan se, icke någon garanti för att lagen är uttömmande. När man går in på detta område, är det icke så synnerligen lätt att få med allt, och att döma av den avfattning, som texterna i övrigt ha fått, är det icke heller sannolikt, att man har trängt igenom alltsammans och sålunda fått med alla de fall, där en privaträttslig handling numera skulle komma att få ett slags offentlighetsrättslig innebörd. Det hade varit väl befogat att låta frågan vila ett år och bli underkastad en ny prövning.

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

Jag har för min del i dessa fall sökt tillgodose behovet på det enda sätt, som under nuvarande förhållanden varit mig möjligt, nämligen genom att i paragrafen, i stället för hänvisning till den och den lagen — virkesmätningenslagen för att ta ett exempel — taga in dess text och därmed göra dess text gällande även såsom offentligrättslig text. Det är en nödfallsutväg. Någon annan har icke stått mig till buds. Jag hade naturligtvis hellre gjort på annat sätt, men i valet mellan att ingenting föreslå eller att föreslå denna begränsade omformulering, som dock hävdar principen, har jag valt det senare. Ty vad gäller det principiellt? Jo, det gäller frågan, huruvida regeringsformen, som upp-tar principen om allmänna handlingar och hänvisar till tryckfrihetsförordningen, också skall kompletteras på det viset, att tryckfrihetsförordningen sedermera får hänvisa till denna särskilda lag, som det är fråga om. Det är klart, att man måste göra det. Det är utgångspunkten. Men skall sedan den lagen i sin tur kunna hänvisa till en tredje lag, varför skall då icke i denna tredje lag kunna hänvisas till en fjärde lag? Och vad blir konsekvensen? Jo, konsekvensen blir den, att frågan om hemlighållande av offentliga handlingar till sist kommer att prövas av riksdagen efter beredning av helt olika utskott. Det utskott, som har hand om virkesmätningenslagen, och det utskott, som har hand om arvslagen o. s. v., komma att i dessa punkter få ett avgörande ord, men något sammanhållande organ, som hittills har varit konstitutionsutskottet, kommer icke att finnas. Då komma med andra ord grundlagens bestämmelser angående offentliga handlingars förhållande att tillämpas ganska växlande på olika ställen. Man kan icke förutsätta eller begära, att konstitutionsutskottet skulle följa med vad som sker efter remiss till andra utskott, utan resultatet blir kort och gott, att enheten splittras. Mångfaldens olycka kommer i stället — en mångfald utan inre sammanhang. *Skall* det vara en särskild lag, *bör* den, herr talman, såvitt jag förstår, vara exklusiv och uttömmande. Denna lag är varken det ena eller det andra.

Det skulle vara åtskilligt att tillägga, men jag skall icke göra det i annan mån än att jag skall säga några ord med avseende på vissa enstaka paragrafer. Jag kommer nämligen att yrka bifall till det här framlagda utskottsförslaget — fastän det är dåligt — emedan någonting måste finnas, men jag kommer att yrka bifall till det med de ändringar, som jag tillåtit mig föreslå på sid. 30 i betänkandet. Jag vill genast tillägga, att på sid. 32 har det genom ett förbi-seende av mig icke kommit att följa med ett par ord, som borde ha stått där. Näst överst på sidan står det »§ 6 = § 9», men det bör stå »§ 6 = § 9 enligt utskottets förslag». Jag hade nämligen icke observerat, att utskottet också i denna punkt verkligen förbättrat Kungl. Maj:ts förslag på ett tillfredsställande sätt, utan jag lät det stå som det först var formulerat i propositionen, emedan jag tyckte, att jag icke hade någon möjlighet att göra någon ändring. Sedan utskottet förbättrat Kungl. Maj:ts förslag, går jag naturligtvis på utskottslinjen här.

Mitt första ändringsyrkande rör I § andra stycket, som avser i statsrådet förda protokoll. Det är för mig en mycket viktig punkt, bortsett från de väsentliga saker, som jag förut uppehållit mig vid. Här begär man, att den tid, under vilken andra i statsrådet förda protokoll än sådana, som avse utrikes-ärenden eller protokoll i kommandomål, skola hållas hemliga, skall nedsättas till två år. Konungen dock obetaget att förlänga denna tid. Efter min mening har man därmed öppnat dörren för en debatt om konstitutionsutskottets och riksdagens dechargegranskning och dess avskaffande. Jag hör till dem, som tro, att denna dechargebehandling, när den avklädes den politiska omklädnad, i vilken den alltför länge varit insvept, innebär en verklig garanti mot godtycklighet, och jag vill därför icke för min del vara med om dess avskaffande. Men

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
 hur går det? Statsrådsprotokollen skola nu bli offentliga efter två år, det vill säga det löpande året och det därpå följande. Medan konstitutionsutskottet granskar dessa protokoll, skall utskottet godhetsfullt lämnas i fred i sin granskning, men sedan blir det hela offentligt. Varför vill man det? Jo, säger man, man vill ha det *under den allmänna kontrollen*. Varför skall den allmänna kontrollen komma till på ett sådant sätt efteråt, om inte därför att den speciella kontrollen genom utskottet anses vara överflödig och bör sättas på avskrivning? Detta nedsättande av tiden till två år framtvingar till debatt frågan om utskottets dechargegranskning såsom obehövlig konkurrent till pressens, och jag vill, herr talman, inte vara med om någonting sådant. Därför har jag föreslagit, att samma tid skulle gälla för alla statsrådsprotokoll, och jag har därvid beaktat det förslag, som herr Lindhagen framställt, om en tid av 25 år för hemliga handlingar, vilket då skulle gälla för alla. Man kan göra invändningar mot detta med avseende på de protokoll, som röra utrikespolitiska ärenden; beträffande kommandomålen seplar det ingen roll, ty protokoll finnas tror jag aldrig, utan endast beslutsregister. Vad beträffar de utrikespolitiska protokollen, förefaller det emellertid, med den snabba utveckling läget i världen fått, som om en tid av 25 år vore alldeles tillräcklig för statsrådsprotokollens hemlighållande. Det har sålunda synts mig, att man borde kunna stanna vid en nedsättning av tiden till 25 år, men låta denna tid gälla för samtliga protokoll.

I tredje stycket i 1 § finns det en bestämmelse, som herrarna återfinna i utskottsbetänkandet på sidan 8, där det heter: »Vad i 2—36 §§ stadgas om handlingars hemlighållande har ej avseende å ovan omnämnda protokoll.» Denna bestämmelse är för det första överflödig och för det andra vilseledande. Den är överflödig, därför att den *icke kan* gälla för Kungl. Maj:t, och den är vilseledande, därför att den förutsätter, att den *skulle kunna* gälla för Kungl. Maj:t. När man lägger avgörandet hos Kungl. Maj:t är det därför, att det skall kunna ske under konstitutionellt ansvar. Utskottet har också i andra punkter, där sådant varit för handen, strukit tillägget. Jag menar följaktligen, att utgångspunkten är felaktig, då man tror, att denna bestämmelse, om den saknades, skulle medföra, att de övriga bestämmelserna om hemlighållande skulle gälla även för statsrådsprotokollen.

Nästa ändring, som jag tillåtit mig föreslå och med några ord vill motivera, berör 3 § andra stycket, som också återfinnes på sid. 8 i utskottsbetänkandet. Där säges, att handlingar, som icke angå rikets förhållande till främmande makt men som »angå svensk myndighets förbindelser med främmande makts myndigheter eller undersåtar eller eljest röra främmande makt eller dess förhållanden, må ej utan tillstånd av den myndighet som handlägger ärendet utlämnas tidigare än femtio år efter handlingens datum, med mindre det är *uppenbart att handlingens innehållande icke påkallas* av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn».

Jag för min del, herr talman, har mycket svårt att föreställa mig, att det finns någon myndighet utanför utrikesdepartementet, som verkligen kan med sanning säga, att det är »uppenbart» i något visst fall, att handlingens innehållande icke påkallas »av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn». Det är att lägga i denna myndighets händer ett diskretionärt bedömande, för vilket den saknar förutsättningar. Jag tror, att man på den vägen kommer alldeles vilse, och jag kan inte inse, att en sådan bestämmelse är lycklig. Den är praktiskt betydelselös, ty vilken myndighet som helst, som känner något av sin egen begränsning — de äro kanske inte många, men de finnas — måste säga sig, att den inte kan bedöma detta, därför att det icke är »uppenbart». Då är det bara en lek med ord att låta det stå i lagen. Principiellt är det emellertid betänkligt, emedan det icke är den handläggande myndigheten som

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
skall pröva detta, utan Kungl. Maj:t eller utrikesdepartementets chef. Jag har sålunda, herr talman, inte kunnat vara med därom.

Vidare ha vi 5 §, där det talas om protokoll, hållna hos riksdagens eller allmänt kyrkomötets utskott, statliga kommittéers protokoll samt »kommunalmyndighets» protokoll i ärenden, som handhas av »myndigheten» endast för beredning, vilka protokoll icke skulle få utlämnas, förrän de ärenden äro slutbehandlade, som finnas i protokollen. Nu är det i regel så, att i ett protokoll finnas flera ärenden. Skola då dessa protokoll hemlighållas i *vissa* ärenden, men icke i andra? För min del måste jag göra gällande, när det gäller protokoll i riksdagens och kyrkomötets utskott och i statliga kommittéer, att det är reson i en sådan ståndpunkt, att ingenting behöver bli offentligt, förrän riksdagen är avslutad, kyrkomötet är avslutat, kommittén har slutfört sitt arbete. Då blir det ingen tvekan, och den regeln ha vi följt hittills, i den mån icke riksdagen gjort protokollen tillgängliga tidigare. Vad beträffar »kommunalmyndighets» protokoll i vad det gäller rena beredningsärenden, är det icke något behov att de överhuvud taget bli offentliga — de behöva ej ens finnas.

Vad sedan beträffar 7 § äro de sista orden. »så framt dennas syfte skulle motverkas genom dylikt beaktgörande», överflödiga, och utskottet har också strukit dem. Det gäller frågan om Konungens förordnande och är en tillämpning av den princip, jag nyss antytt. Detta accepterar jag följaktligen.

Vad vidare beträffar 11 §, överflyttar jag till den straffregisterlagens egna ord i stället för en hänvisning till denna lag. I 15 § gör jag precis på samma sätt en överflyttning från förmynderskapslagstiftningen. I fråga om 22, 24 och 34 §§ har jag även gått till väga på liknande sätt.

Vad sedan 39, 40 och 41 §§ beträffar, har jag ansett, att de antingen äro vilseledande eller överflödiga eller båda delarna. Om 41 § har jag redan talat, herr talman, och hänvisat till grundlagens text. Jag tycker inte om den där inkongruensen mellan grundlagens text och den föreliggande lagen. Det kommer nu att sägas, att det icke är någon inkongruens, därför att det är fråga om skilda ting. Jag tillåter mig betvivla riktigheten härav.

I 39 § heter det: »Vad i denna lag stadgas länder ej i annat fall än i 12 § första stycket eller 14 § andra stycket sägs till inskränkning i sökandes, klagandes och andra parter rätt att i mål och ärenden hos domstol eller annan myndighet utbekomma protokoll och andra handlingar.» Man får komma ihåg, att denna lag avser *svensk medborgares rätt att utbekomma handlingar*. Processförhållanden regleras av processlagen, och i den mån så är fallet behövs icke denna paragraf; det är en överflödsgärning att ha den. Men *skall* man ha den och låta den hänföra sig både till domstol och annan myndighet, är uttrycket »part» icke ett exakt uttryck. Det förekommer såväl i den vanliga processen som i den administrativa processen, men i det enkla administrativa förfarandet är uttrycket »part», d. v. s. ett subjekt med rättigheter och skyldigheter, icke riktigt, och man kan inte veta, hur det skall tillämpas. Mig förefaller det, som om paragrafen saklöst skulle kunna utgå. Här säges bara, att vad i lagen stadgas ej utgör hinder för offentliggörande. Det kan ifrågasättas, om man inte kunde komplettera det genom en annan formulering, men jag skall inte uppehålla mig vid detta.

Vad så beträffar 40 §, lyder denna: »Vad i denna lag stadgas utgör ej hinder för offentliggörande av handlingar i ärenden hos riksdagen eller allmänna kyrkomötet eller hos kommunal stämma eller representation, där myndighet som handläggare ärendet finner sådant erforderligt för ärendets behandling.» Men, herr talman, är »myndighet» lika med svensk medborgare? Här gäller det ju endast svenska medborgares rätt att utfå handlingar. Man har sammanblandat — och det framgick av debatten i utskottet också — offentliggörandet

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
 såsom en handling i och för sig med handlingens utlämnande till offentlighet på begäran. Lagen avser endast det senare, och kan enligt grundlagen icke avse annat, och följaktligen är hela denna bestämmelse, som reglerar en »myndighets» görande eller låtande, ej på rätt plats i denna paragraf.

Jag har, herr talman, härmed i huvudsak angivit de synpunkter, som för mig varit bestämmande. Då jag med största tvekan yrkat bifall, som jag nyss gjorde, till detta av utskottet framlagda lagförslag med de av mig på sid. 30 i utlåtandet angivna förändringarna samt och synnerligen och utan att taga upp yrkanden vid varje paragraf för sig, vilket vore en onödig tidsspillan, gör jag det med betonande av vad jag inledningsvis nämnde, nämligen att jag kommer att yrka avslag på det vilande grundlagsförslaget. Jag har inte tänkt begära ordet vid grundlagsförslagets behandling, utan endast då framställa ett yrkande, och därför säger jag, herr talman, redan i detta sammanhang, ehuru det väsentligen rör grundlagsfrågan, att det är med största vemod en sedan gammalt konservativ man som jag, ty det har jag varit i hela mitt liv, ser en av de vackraste prydnaderna i vår svenska rätt, *de allmänna handlingarnas offentlighet*, på detta vis utstrykas från de levandes antal och bli ett *monumentum ære perennius* — i hävderna, men icke längre i det levande livet.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Sedan konstitutionsutskottets ordförande nu närmare utvecklade de synpunkter, han reservationsvis anfört till utskottets betänkande, har det tillkommit mig att från övriga utskottsledamöters sida söka framlägga de synpunkter, med vilka vi ha anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju givet, herr talman, att jag nu är mycket tveksam om, hur mycket jag har rättighet att säga eller hur mycket jag har rättighet att icke säga — skyldig reverens mot konstitutionsutskottets ordförande borde ju medföra, att jag skulle försöka vara lika mångordig som han och ta lika mycken tid i anspråk. Emellertid kan jag inte finna, att de få av kammarens ledamöter, som nu närvara vid detta ärendes handläggning — ett ärende, som är av en så synnerligen invecklad natur — kunna, med en föredragningslista så stor som dagens, göra anspråk på att densamma dock får upptaga den huvudsakliga delen av den tid, som i dag står till buds. Jag finner då, herr talman, att jag måste försöka koncentrera mig så mycket som möjligt, när jag redogör för vad som varit huvudsaken för dem, som biträtt det kungl. förslaget.

Först ber jag, herr talman, att få erinra om att vid förra årets riksdag antogs grundlagsändringarna med avseende på de allmänna handlingarna såsom vilande. I andra kammaren skedde det efter en kort debatt utan uppresning. I första kammaren antogs med stor majoritet förslaget, sedan anslutning uttalats från olika sidor, av herr Lindhagen, herr Knut Petersson, herr Strömberg, herr von Geijer och även andra, och hade jag då som nu att föra utskottets talan i det stora hela. I andra kammaren kunde den dåvarande justitieministern med fullt fog förklara, att han inte ansåg det vara för djärvt att påstå, att ärendet erhållit den mest omsorgsfulla utredning. Jag är säker på, att han ansåg, att det ingalunda, som den föregående talaren gjorde gällande, tagits »med klumpiga händer» på denna sak. Det hade — så framhölls förra året — även funnits förvaltningsrättslig sakkunskap representerad vid utarbetandet av förslaget genom professor Herlitz, som stod bakom utredningen, och hans namn gäller högt såsom sakkunnig på detta område.

Vi ha här fått höra, att utskottets ledamöter skulle ha tagit det hela för bekvämt och velat skjuta ansvaret på Kungl. Maj:t. Det är en kränkning att göra gällande, att vi inte skulle ha haft en självständig uppfattning eller in-

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

sett vad det här gäller. Jag vill betona, såsom också påpekats, att huvudförslaget tillstyrkts, icke blott av snart sagt alla statliga myndigheter, utan även av flertalet av de många hörda kommunerna, de kommunala förbunden samt pressorganisationerna, som här väl få anses föra offentlighetens, tryckfrihetens och den allmänna vaksamhetens talan — alla ha givit detta förslag sin anslutning. Det är således en anslutning alltifrån dem, som skola lämna ut handlingarna, och till dem, som skola bevaka och tillvarataga deras intressen, som ha behov av allmänna handlingars utlämnande.

Jag får lov, herr talman, att säga något också om vad saken gäller, så att detta endast blir liksom ett litet kåseri över vad som förekommit. Jag vill då först fastslå, att grundprincipen enligt grundlagsförslaget är de stolta orden, att envar svensk medborgare skall äga fri tillgång till alla allmänna handlingar. Det är väl någonting att stå på! Och så definieras i huvudsak vad allmänna handlingar är: sådana handlingar, som till stats- eller kommunalmyndighet inkomma och därifrån utfärdas. I den sålunda stadgade rätten skola endast gälla de inskränkningar som, i koncentrerade ord sagda, påkallas av hänsyn till rikets säkerhet, för brotts förekommande, till skydd för statens eller menighetens ekonomiska handlande eller av hänsyn till privatlivets helgd eller enskildas behöriga ekonomiska intresse. Och så heter det vidare i grundlagsförslaget, att i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag skola noga angivas de fall, då allmänna handlingar skola hemlighållas.

Denna lag, sekretesslagen, är det ena av de två moment vi i dag ha att behandla; det andra är grundlagsförslaget. Sekretesslagen fanns, låt vara i ett utkast, vidfogad förra årets grundlagsbetänkande, och den genomgicks då, visserligen icke verbotim, men på det sättet, att man såg efter att dess bestämmelser skulle kunna inpassas i vad som slutligen blev utskottets grundlagsförslag. Det ströks några oväsentliga saker, varefter vi funno att vad som stod i lagen kunde inpassas under grundlagens bestämmelser. Jag vill vidare påpeka, att redan vid förra årets behandling hade i fråga om det sekretessförslag, som låg före, beaktats de synpunkter och farhågor, som framkastats från vissa större städer med avseende på deras ekonomiska förhållanden och där ett offentlighögörande kunde vara till skada. Handlingar — för att blott nämna ett exempel — rörande en stadsplaneändring, då det gällde att köpa fastigheter, där måste åtskilligt vara hemligt, och detta har beaktats i allra högsta mån.

Konstitutionsutskottet har nu för sin del i huvudsak godkänt det kungl. förslaget med avseende på sekretesslagen. Det har skett med några mindre jämkningar, om vilka man kan använda några nu bevingade ord — jag kan säga »verba ecclesiastica» eller ecklesiastikministerns ord häromdagen, att utskottet »med en mycket lindrig hyfsning av ekvationen» kommit fram till ett så gott som fullständigt godkännande av Kungl. Maj:ts förslag.

Reservanten har nu givit tillkänna sina synpunkter, dels i reservationen — ehuru han nu övergivit uppskovsyrkandet med avseende på grundlagsförslaget — dels i det nyss hållna anförandet, vari hans kritik i de olika punkterna kommit fram. Vad till en början de stora och viktiga principerna beträffar, vänder sig reservanten mycket starkt mot begreppet »allmänna handlingar». Professor Reuterskiöld kritiserade det vilande förslaget för att det inför ett rent formellt begrepp, »allmänna handlingar», i stället för gällande rätts rent materiella begrepp, »offentliga handlingar». Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottet ha definierat allmänna handlingar såsom »till stats- eller kommunalmyndighet inkomna och därifrån utfärdade handlingar, hos sådan myndighet förda diaries, journaler, register och andra dylika förteckningar, därstädes hållna justerade protokoll, så ock alla andra där upprättade handlingar,

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
såvitt de hänföra sig till mål eller ärenden som av myndigheten slutbe-
handlats».

Detta skulle nu vara en omstöpning av gällande rätt, anses det! Allmän-
hetens och publicitetens mening härom framfördes förra året under debatten i
andra kammaren av publicistklubbens ordförande, herr Björek, som förklarade,
att förslaget vore ett konstaterande, såvitt han förstod, av gällande rätt. I
praktiken går det till så, sade han, att man hos ett ämbetsverk icke frågar, om
handlingen är offentlig, utan om den är registrerad. Vi ha i konstitutionsut-
skottet funnit, att vad som föreslås icke är något annat än ett konstaterande
av vad som förut varit förhållandet, och skillnaden mellan »allmän handling»
och »offentlig handling» ha vi funnit vara något, som icke hörde realiteten
till.

Vidare har det riktats starka anmärkningar mot begreppet »myndighet».
Jag finner för min del, att förslaget ger klara verba i det avseendet. Det
stadgas, att framställning om allmän handlings utbekommande prövas av den
myndighet, hos vilken handlingen finnes. Om värden av handlingen är an-
förtrodd viss befattningshavare, åligger utlämnandet närmast denne efter egen
prövning, men han har »att ställa sig myndighetens föreskrifter beträffande
handlings utlämnande eller hemlighållande till efterrättelse samt att, då an-
ledning till tvekan finnes och omgång ej föranledes, hänskjuta fråga om ut-
lämnande till myndighetens avgörande. Vägrar befattningshavare att utlämna
handling, skall, där sökanden det begär, frågan hänskjutas till myndigheten».
I den kungl. propositionen är det en direkt bestämning av begreppet »myndig-
het», och det är ett begrepp som där är alldeles klart, låt vara att det till även-
turs förvaltningsrättsligt — dock ej i professor Herlitz' ögon — skulle kunna
vara diskutabelt. I detta sammanhang skulle jag kunna understryka den av
de intresserade högt skattade fördelen av det nya besvärsinstitutet. Men det
är utan vidare så klart.

Sedan har det bestämt sagts ifrån i reservationen, ehuru i den lilla över-
givna delen, att katalogen borde stå i grundlagen och icke hänvisning ske
till den här nu föreliggande lagen. Ett av de skäl, på vilka yrkandet fram-
ställdes om att grundlagsförslaget icke vid förra riksdagen borde antagas, var,
att katalogen, d. v. s. sekretessbestämmelserna, icke skulle utryckas ur grund-
lagen, utan vara införda i denna. Man måste emellertid förutse, att om alla
dessa sekretessbestämmelser infördes i grundlagen, så skulle vi därmed också
kunna tvingas till ständiga ändringar i grundlagen. Med hänsyn till den
snabba utveckling, som nu äger rum inom hela samhällslivet och alla de om-
råden, där förhållandena kunna påkalla en utvidgning i avseende på sekre-
tesen, måste man med tillfredsställelse se att dessa bestämmelser nu finnas i en
särskild lag.

Vidare har anmärkts, att vi borde ha indelat sekretesslagen i kapitel. Ut-
skottet har ingående diskuterat frågan, huruvida det fanns någon möjlighet
härtill. I reservantens vid utskottets första sammanträde framlagda förslag,
som nu är bifogat konstitutionsutskottets betänkande, förelåg det också en kapi-
telindelning. Vi ha i konstitutionsutskottets utlåtande närmare motiverat, var-
för vi icke här kunnat ansluta oss till det eljest mycket naturliga kravet på
en kapitelindelning. Det var nämligen den omständigheten, att det skulle vara
omöjligt att i sammanfattande kapitelöverskrifter få fram någonting, som
kunde vara allmängiltigt för de underliggande paragraferna. Det gällde of-
fentliga synpunkter och enskilda synpunkter. Det gällde intressen av skilda
arter, och det fanns ingen möjlighet att här åstadkomma någon lämplig ka-
pitelindelning, ehuru vi sade oss, att lika väl som man till exempel i konkurs-
lagen och andra lagar har kunnat sammanföra vad som hör ihop, kunde man

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
naturligtvis önskat sig ett sådant sammanförande även här. Men vi kunde icke se, att det fanns någon möjlighet därtill, och, om det behövs en utvidgning av lagens omfattning, får man göra det antingen genom att ändra en viss paragraf — man kan ju t. ex. lätt skjuta in något i den sociala paragrafen — eller också tillägga ett nytt moment.

Man har ondgjort sig över, att i vissa paragrafer hänvisning sker till en särskild lagstiftning. De av kammarens ledamöter, som nu ha betänkandet framför sig, finna, att detta gäller 11 §, om straffregister, 15 §, om förmynderskap, 22 §, om mätningsförrättning, och 24 §, om medling i arbetstvister. Ändringsförslaget går ut på att man skall undvika hänvisning till andra lagar beträffande sekretessens närmare utformning. Utskottet har särskilt utvecklat sin motivering i den punkt, som avser den av den föregående talaren berörda 22 § om virkesmätning. Jag vill ytterligare säga, att det redan i tryckfrihetsförordningen förekommer flera liknande hänvisningar, som här skett, nämligen i fråga om straffregister, monopollag etc. Detta — att nu redan finns motsvarighet — hindrar givetvis ej, att om man nu skulle kunna försöka göra en omstuvning av dessa bestämmelser, man skulle kunna komma fram till något annat, men vad som föreslagits innebär icke något brott mot gammal kutym. Om dessutom nu sekretessreglerna utbrytas och förläggas till en särskild lag, så torde väl denna anordning kunna bibehållas. Därigenom undviks ändring av de lagar, till vilka hänvisning sker och som redan innehålla de bestämmelser, till vilka de föreslagna lagbestämmelserna anknyta.

Efter att ha upptagit dessa invändningar, som väl voro de viktigaste, får jag övergå till de nyss gjorda erinringarna från reservanten beträffande särskilda punkter. Jag gör det med viss tvekan men anser att något bör stå i protokollet, även om dessa punkter ej kunna intressera kammaren. Jag upprepar då först vad jag nyss sade, att konstitutionsutskottet har haft *sakliga* skäl för sitt ställningstagande i varje punkt. Det förhåller sig icke så, att vi nitton ledamöter velat skjuta ansvaret ifrån oss över på Kungl. Maj:t. Det har, som justitieministern sade förra året, varit en utredning, till vars förfogande förvaltningsrättslig sakkunskap i högsta grad har stått. Det är professor Herlitz, talmannen Säfström och fil. doktor Sigurd Hansson, som varsprungligen stå bakom förslaget, sedermera har det granskats och vunnit varmt gillande av olika myndigheter, och nu har konstitutionsutskottet efter ingående prövning kommit till den ståndpunkt det gjort i de olika punkterna.

Då jag nu kommer till utlåtandets detaljer, ber jag, herr talman, att vid detta tillfälle få behandla dem i ett sammanhang. Det är i allt ett tjugotal paragrafer det gäller, de flesta av reservanten avfärdade med ett enkelt »betydelslös», »vilsleledande» eller »min formulering bör tagas». Den första anmärkningen gäller 1 §, andra stycket, som säger: »Andra i statsrådet förda protokoll än i första stycket sägs må ej utan Konungens tillstånd utlämnas tidigare än två år efter protokollets datum; Konungen obetaget att förordna, att sådant protokoll ej må utlämnas förrän viss längre tid, högst femtio år, förflutit från dess datum.» Reservanten yrkar nu, att denna tid skall inskränkas till 25 år efter protokollets datum. Femtio år stod det i den till utskottet av ordföranden utlämnade promemorian, men nu är det ändrat till 25 år. Utgångspunkten var i varje fall, att tiden skulle vara 50 år. Konungen obetaget — fortsätter reservanten — att, oavsett vilka ärenden i protokollet omförälas, förordna om ett tidigare utlämnande. Liksom om så många andra tidsbestämningar i denna lag kan man resonera om de 25 eller 50 åren. När Konungen i alla handlingar kan besluta om protokollens tidigare utlämnande, har denna tid icke så stor betydelse. En annan sak är det däremot, om tiden inskränkes till två år.

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

Herr Reuterskiöld åberopade herr Lindhagen såsom bundsförvant beträffande denna paragraf. Men herr Lindhagen vill ju icke ha någon bestämmelse alls om några två år utan anser, att protokollen omedelbart skola vara tillgängliga, »Konungen dock obetaget» etc., naturligtvis. Konstitutionsutskottet har i varje fall stannat för två år, och det är detta jag nu skall försvara. — Må det tillåtas mig, herr talman, att redan nu erinra om, att herr Lindhagen förra året var med om själva huvudförslaget, men under debatten antydde, att han, som det står i protokollet, ville ha »bort hela smörjan» med de olika åren; protokollen borde vara tillgängliga genast. Nu är det således fråga om de två åren, som nyss från talarstolen sades vara så farliga för konstitutionsutskottets granskningsrätt. Jag kan icke fatta, hur denna skulle kunna beröras härutav. Konstitutionsutskottet har — även med hänsyn till den granskningsrätt, som utskottet givetvis vill uppehålla — funnit två år vara en lämplig tid. Något egentligt behov att ställa protokollen till förfogande för, jag skulle vilje säga rent nyhetsintresse, lär väl icke föreligga, då protokollen i vanliga fall icke innehålla något mer än expeditionerna. Sedan beror det ju på Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t vill släppa ut dem tidigare. En ytterligare förkortning av tiden till ett år har ifrågasatts på ett tidigare stadium, men man ansåg det då olämpligt med hänsyn till protokollens granskning. Jag kan icke förstå, att denna tvåårsperiod skulle behöva föranleda, att man toge upp frågan om avskaffande av konstitutionsutskottets dechargegranskning. Konstitutionsutskottet skall väl i fortsättningen liksom nu granska protokollen, medan de äro hemliga, och innan de komma till allmänhetens kännedom, men även om protokollen skulle bli tillgängliga före dachargegranskningen, skulle detta väl icke inverka på konstitutionsutskottets ställning till saken. Dess granskningsrätts vara eller icke vara beror väl på helt andra omständigheter än huruvida konstitutionsutskottet ensamt skall få ta del av protokollen. Jag kan inte tänka mig, att konstitutionsutskottets granskning skall bli mindre värd därför att allmänheten kort efteråt blir i tillfälle att studera protokollen, där, som jag sade, det nästan aldrig står något som inte är känt.

Så komma vi till 1 §, tredje stycket, där det står: »Vad i 2—36 §§ stadgas om handlingars hemlighållande har ej avseende å ovan omnämnda protokoll.» Jag vill bara nämna, att herr Lindhagen i sin motion yrkar på denna bestämmelses bibehållande, men i reservationen säges endast att den »såsom vilseledande bör utgå!» Med utskottets formulering av tredje stycket innebär stadgandet emellertid, att om en handling, som enligt någon annan paragraf i lagförslaget skall vara hemlig — det kan vara en hemlig utrikeshandling, det kan vara en hemlig försvarshandling, det kan vara en hemlig handling i något socialt ärende, där enskild mans förhållande beröres — ordagrant införes i statsrådsprotokollet eller som en integrerande del fogas till detsamma såsom bilaga, skall detta icke i och för sig förläna någon sekretess åt protokollet, utan den vanliga tvåårstiden skall gälla, om icke Kungl. Maj:t anordnar förordnar. Det har ansetts lämpligt, att Kungl. Maj:t exklusivt skall kunna bestämma om statsrådsprotokollens hemlighållande i offentliga ärenden, och att denna paragraf exklusivt skall reglera detta. Jag har därför svårt att förstå, att denna paragraf skulle, som det helt kort står i den nyss upplästa delen av reservationen, vara »vilseledande».

Sedan har jag från vad nyss anmärkts antecknat, att nästa vidhållna reservationsyrkande gällde 3 §, andra stycket. Jag ber fortfarande om överseende, att jag för protokollets skull måste i små detaljer uppehålla kammarens tid. Reservanten föreslår borttagande av sista punkten, däri stadgas, att vissa handlingar av utrikespolitisk natur ej må utlämnas förrän efter femtio år,

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

»med mindre det är uppenbart att handlingens innehållande icke påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn». Början av stycket lyder, att »Handlingar i ärenden, vilka, utan att vara av beskaffenhet som i första stycket sägs, angå svensk myndighets förbindelser med främmande makts myndigheter eller undersåtar eller eljest röra främmande makt eller dess förhållanden, må ej utan tillstånd av den myndighet som handlägger ärendet utlämnas tidigare än femtio år efter handlingens datum». Det synes väl, herr talman, som om myndigheterna icke borde ha möjlighet att hemlighålla handlingar på ifrågavarande område annat än i de fall, där det behövs med hänsyn till rikets säkerhet och av internationella hänsyn. Detta är väl icke principiellt betänkligt, såsom det står i reservationen, eller praktiskt betydelselöst. Jag skulle tvärtom finna det principiellt betänkligt, om detta förhållande icke reglerades i den av Kungl. Maj:t här föreslagna och av konstitutionsutskottet tillstyrkta paragrafen.

Jag nödgas nu komma till 5 §, där det heter: »Protokoll hållna hos riksdagens eller allmänt kyrkomötes utskott, så ock statliga kommittéers protokoll, må ej utan utskottets eller kommitténs samtycke utlämnas förrän det ärende protokollen avse hos utskottet eller kommittén slutförts. Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kommunalmyndighets protokoll i ärenden som av myndigheten allenast för beredning handhavas.» Båda meningarna i denna paragraf äro nu föremål för erinringar mot vilka jag nu får säga detta. I paragrafen stadgas, att ifrågavarande protokoll skola vara hemliga, tills utlåndet eller betänkandet avlämnats. Enligt det av reservanten förordade textförslaget skall protokoll icke utlämnas, förrän riksdag eller kyrkomöte åtskilts eller, då fråga är om kommitté, förrän kommittén upplösts, och — här inskjutas från sista momentet också riksdagens revisorer — då revisorernas arbete avslutats. Den föreslagna formuleringen synes nu avse, herr talman, att ge utskott och kommittéer en viss arbetsro, så länge ärendena behandlas. Men eftersom vi i konstitutionsutskottets stora majoritet sky allt hemlighållande i onödan, finna vi det betänkligt att, som reservanten vill, hemlighålla protokoll och handlingar i ett ärende, sedan ärendet slutbehandlats och betänkande avgivits. Vid denna tidpunkt bör väl allmänheten få reda på allt i ärendet, innan det går vidare till någon ny instans — riksdagens kamrar eller Kungl. Maj:t — och detta även om utskottet eller kommittén fortsätter sin verksamhet med andra ärenden.

Reservanten säger i reservationen som stöd för sin mening, att den av honom angivna texten bör tagas, då ett protokoll i regel omfattar flera ärenden och ej bör samtidigt behandlas olika i fråga om dessa, när de vid olika tider bli slutbehandlade. Reservantens resonemang, att när i samma protokoll olika ärenden behandlas, det icke bör vara offentligt beträffande ett ärende och hemligt beträffande ett annat, synes mig icke övertygande. Sådant kan ju förekomma beträffande alla slags protokoll och handlingar, men då får ett utdrag utlämnas, om någon vill ta del av ett ärende, som är offentligt — ibland är det omöjligt att visa originalet, om icke lämplig övervakning kan ske för att förhindra, att hemliga ärenden i detsamma läsas. Jag tror dock icke, att de protokoll, varom här är fråga, komma att begäras i nämnvärd utsträckning. I regel torde man väl, herr talman, nöja sig med muntliga upplysningar om yrkanden och voteringsresultat i utskotten. Jag kan icke finna, att någon praktisk svårighet här skulle uppstå.

Vidare har det beträffande denna § 5 nu ifrågasatts, att protokoll icke skulle kunna utlämnas utan samtycke av vederbörande kommunala beredningsmyndighet. Men då tillåter jag mig bestämt att säga, med hög röst alldeles som nyss, att ett sådant hemlighetsmakeri kan väl icke vara på sin plats!

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

Jag återgår nu till vårt utlåtande och de särskilda reservationsanmärkningarna.

I fråga om 6 och 7 §§ är reservanten enig med konstitutionsutskottet, såvitt jag kan finna. I 11 § ha vi talat om de särskilda lagar, till vilka hänvisning från sekretesslagen sker, vilket jag omnämnde i början av mitt anförande.

Beträffande 39 § har jag antecknat, att det sagts, att den är överflödig och vilseledande. Ja, innan man stiger upp här i dag för att svara, borde man egentligen hålla en gissningstävlan om vad som menas med »överflödig» och »vilseledande»! Paragrafen lyder: »Vad i denna lag stadgas länder ej i annat fall än i 12 § första stycket eller 14 § andra stycket sägs till inskränkning i sökandes, klagandes och andra parters rätt att i mål och ärenden hos domstol eller annan myndighet utbekomma protokoll och andra handlingar.» Jag vet, att konstitutionsutskottsledamöternas åsikt härvidlag är densamma som min, nämligen att denna paragraf torde vara nödvändig. Man måste göra den reservationen beträffande alla sekretessregler, utom i ett par speciella undantagsfall, att parts rätt att utfå handlingar tryggas. Den reservationen göres i tryckfrihetsförordningens nuvarande undantagsbestämmelser, men här har det skett generellt, och det ha vi icke haft något att erinra mot.

Även 40 §, som säger, att vad i denna lag stadgas ej utgör hinder för offentliggörande av handlingar i ärenden hos riksdagen eller allmänna kyrkomötet etc., förklaras helt kort vara »överflödig» och »vilseledande». Men mig synes, att man handlar mycket riktigt, då man uttryckligen förklarar, att några sekretessregler icke kunna hindra offentliggörande av handlingar i riksdags- och kyrkomötesärenden, eller hos kommunalstämma eller representation »där myndighet som handlägger ärendet» — i regel vederbörande utskott — »finner sådant erforderligt för ärendets behandling».

Det har vidare anmärkts på straffbestämmelserna i 41 §. Men straffbestämmelser måste ju finnas för brott mot sekretesslagen. Obehörigt utlämnande behöver icke alltid ske av ämbets- eller tjänsteman eller innefatta någon eljest i lag straffbar gärning. För sådana fall hänvisas till allmän lag. Men här gäller det fall, som icke täckas av en sådan bestämmelse. Vi behöva icke låta våra tankar vandra alltför långt för att finna möjliga exempel på tillämpningen. Det kan gälla en person, som sköter städningen, det kan gälla ett kommunalt skrivbiträde, som icke faller under kategorien ämbets- och tjänsteman — och med dessa exempel såsom stöd för paragrafen, har jag icke på något sätt velat förstöra ryktet för någon av dessa kategorier.

Jag vet icke, herr talman, om det kan finnas några andra punkter, som jag borde bemöta. Jag tror icke att det nyss sades något särskilt om slutbestämmelserna. Det är åtskilligt annat, som har berörts men som det icke torde vara av nöden att jag nu av hänsyn till herr talmannen och kammaren behandlar särskilt.

Jag ber emellertid till sist, herr talman, att få understryka, att vi i konstitutionsutskottet, liksom justitieministern förra året, funno att här förelegat en utomordentligt sakkunnig och redig utredning och jag protesterar in i det sista mot att saken skulle behandlats med klumpiga händer. För egen del och för det samfälliga utskottet vidhåller jag att vi omsorgsfullt sökt pröva detta förslag, till vilket jag nu ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Strömberg*, *Anders Andersson* och *Nils Andersson*.

Herr **Reuterskiöld** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Såvitt jag fattade den siste ärade talaren rätt, så gjorde han sig i minst

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

två punkter skyldig till missförstånd. Den ena gången var när han sade, att jag talat om att undantagsfallen i katalogen borde stå kvar i grundlagen. Detta är fel. Jag har endast på sid. 26 konstaterat skillnaden mellan nu gällande rätt och det vilande förslaget, men på sid. 27 sagt, att utflyttningen kan försvaras, *såvida den nya lagen blir exklusiv och uttömmande*. Det är därför jag är med på saken. Hans andra missförstånd, som jag här vill rätta till, var att jag skulle ha åberopat herr Lindhagen för de två åren. Det kan ju icke vara fallet, då jag lika väl som talaren vet, att herr Lindhagen icke vill ha några år alls i det stycket. Men jag åberopade honom för de 25 åren, som ju innefattas i hans förslag.

För det tredje, herr talman, vill jag endast säga, att när den ärade talaren förklarar sig icke kunna förstå vissa ting, så förstår jag detta mycket väl, men jag anser det icke vara tillräcklig grund för att antaga, att heller icke andra skulle förstå dem.

Herr Lindhagen: År 1921 väckte jag motion om beskärande av tryckfrihetsförordningens sekretessbestämmelser, särskilt om de enligt min mening vidunderliga 50 åren. År 1925 väckte jag motion om kommunala handlingars offentlighet. Bägge dessa motioner föranledde riksdagsskrivelser, och dessa riksdagsskrivelser ha nu lett till de nu föreliggande förslagen. Bland mina s. k. »alla möjliga och omöjliga motioner», varom herr Undén talade häromdagen, äro således dessa motioner av 1921 och 1925 väl att hänföra till de möjliga, d. v. s. som redan i första taget lyckats vinna majoritet i riksdagen.

Nu har jag fått ett visst intryck av herr Reuterskiölds reservation såtillvida, som de gamla monumentala formuleringarna ha blivit utbytta mot mera opportuna formuleringar. Jag hade nog ansett det önskligt, om den forna glansen över de vägledande formuleringarna hade kunnat bibehållas, men efter den utläggning som jag nu hört, skulle det inte falla mig in att yrka avslag på det vilande grundlagsförslaget. Ty därmed bli dock i huvudsak våra kommunala handlingar offentliga, endast med den inskränkningen, att man varit tvungen att införa en del undantagsbestämmelser, ja, många sådana, på grund av ekonomiska förhållanden och detta får även en anhängare av kommunala handlingars offentlighet finna sig i.

En annan sak, som gjorde mig något orolig, var Reuterskiölds påpekande, att man, som han trodde, hädanefter skulle behöva gå ända till regeringsrätten för att kunna få slutligen avgjort, om en handling, som var brådskande att bekomma, skulle få utlämnas. Det vore det förskräckligaste man överhuvud kan tänka sig. Men nu är det i alla händelser så, att rätten att gå till J. O. kvarstår på samma sätt som förut, och J. O. brukar inte rusa åstad och stämma till domstol för alla möjliga småsaker. I all synnerhet när det gäller sådana saker som dessa behöver man bara telefonera till vederbörande ämbetsman, att han har en annan uppfattning, och då kommer med skyndsamhet i de allra flesta fall säkerligen rättelse till stånd. Det är bara i ytterst desperata fall man behöver gå till regeringsrätten, men det måste bli ett försvinnande fåtal, enligt de upplysningar jag fått från kansliet. I alla händelser har man härigenom vunnit en ytterligare utväg för desperata fall vid sidan av utvägen att gå till J. O. med tillåtande av dennes åtalsplikt.

Däremot vidhåller jag mina betänkligheter i fråga om sekretessen. Jag väckte min motion 1921 för att komma åt de där enligt min mening förskräckande 50 åren, som vilade som en byråkratins gravsten över förhållanden, vilka icke behövde vara gravlagda så lång tid. Nu är det så, att Konungen alltid har kunnat meddela undantag, och, som texten synes utvisa, står detta kvar i det nya förslaget. Men å andra sidan kvarstår även bestämmelsen om de 50

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
åren som regel, och då har man ju inte vunnit så särdeles mycket. Jag har därför tyckt, att det nu kunde vara lämpligt att begränsa denna tidrymd till 25 år. På den tiden förändrar sig i alla fall världen och generationer gå bort, så det kan vara gudi nog att ha 25 år i stället för 50, och däri har jag också vunnit tillstyrkan av konstitutionsutskottets ordförande.

Beträffande vanliga statsrådsprotokoll har man nu prutat ned tiden ända från 50 till 2 år, och det är naturligtvis till synes ett stort steg. Men då frågade jag mig: Vad är det för mening att hålla på de där två åren, då Konungen ändå fortfarande har rättighet att förbjuda utlämnandet av sådana handlingar, som av honom anses icke böra utlämnas? Jag kan för övrigt knappast tänka mig, att det skulle falla Kungl. Maj:t in att väga till den grad på guldväg, att denna bestämmelse om förbud under 2 år någon gång skulle behöva tillgripas. Jag har frågat den här omtalade professor Herlitz, som av en slump satt som ordförande i kommittén och som i likhet med oss andra fick använda sitt sunda förstånd: »Vad menade Ni egentligen med de 2 åren?» — »Ja», svarade han, »det kan jag knappast bestämt säga. Vi tyckte bara, att man för säkerhets skull lämpligen kunde bibehålla någonting av de gamla bestämmelserna.» — Sådana motiv, herr talman!

Saken är ju helt enkelt den, att vanliga statsrådshandlingar äro mera aktuella för dagen, och därför behöver man ha tillgång till dem huvudsakligen inom de närmaste två åren, när de verkligen ha aktualitet. Sedan behöver man dem kanske inte. I detta fall har man alltså ställt vanligt förstånd på huvudet, såvitt jag förstår.

Jag inskränker mig således i alla fall, herr talman, till att yrka bifall till min motion i punkterna om de 2 åren och de 50 åren.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Vid behandlingen i utskottet av detta lagförslag har jag haft ett mycket starkt intryck av att vi här röra oss på ett område, där några klara och bestämda linjer ännu icke äro skönjbara, och jag har icke kunnat undgå att känna en viss ovisshet, huruvida föreliggande förslag på ett riktigt sätt har träffat just det man med lagen vill nå. Jag har icke kunnat värja mig för intrycket, att den i vissa avseenden går utöver gränsen av vad som bör hemlighållas av allmänna handlingar och att den kanske också i övriga stycken kan brista i den stringens och klarhet, som vore önskvärda, när det gäller en lag, som i så stor utsträckning skall reglera enskilda medborgares rättigheter.

Det är emellertid mycket svårt att på ett tillfredsställande sätt lagstifta på detta område — att avväga förhållandet mellan en offentlighet utan all inskränkning och ett legitimt skydd för ömtåliga enskilda och allmänna handlingar. Jag tror icke man kan ernå något ordentligt resultat utan att tillfälle beredes till praktisk prövning. Hur en lag i detta avseende än utformas, är jag rädd för, att en dylik praktisk prövning skulle varit nödvändig. Jag har nu sett detta lagförslag som ett sådant tillfälle till praktisk prövning, och det är ur denna synpunkt, herr talman, som jag kunnat ansluta mig till utskottets yrkande. Det blir säkerligen nödvändigt att med mycket stor uppmärksamhet följa tillämpningen av lagen och iakttaga de svårigheter och olägenheter, som därav kunna uppstå, och jag har vågat förutsätta, att detta också skall ske och att man därvid skall beakta, att om erfarenheten ger anledning till komplettering eller ändring av de bestämmelser, som nu föreslås, sådan komplettering och ändring också skall komma till stånd.

Jag har, herr talman, icke velat underlåta att ge uttryck för dessa synpunkter, innan jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)

Herr **Hammarskjöld**: Herr talman! Jag tror att de få, som åhört denna diskussion och de, som man får hoppas, något flera, som ha läst handlingarna, icke ha kunnat undgå det intrycket att det kunde vara skäl att betänka sig på saken, innan man accepterar det nu ifrågavarande lagstiftningskomplexet. För min del vill jag icke gå så långt, att jag i detta syfte yrkar avslag på grundlagsförslaget, vilket ju skulle föranleda ett rätt långt uppskov, men jag skulle vilja, om herr talmannen finner sig kunna upptaga ett sådant yrkande, vid nästa punkt hemställa, att slutbehandlingen av grundlagsförslaget uppskjutes till nästa år. Som en konsekvens härav yrkar jag vid ifrågavarande punkt, att förutsättningen för lagens antagande ändras på det sättet, att där det står »varder slutligen godkänt» insätts efter »varder» orden »*vid innevarande riksdag*».

Om dessa båda förslag mot förmodan skulle godkännas, så skulle därav följa, att de nu föreliggande lagförslagen skulle framläggas ånyo nästa år, antingen oförändrade i överensstämmelse med propositionen eller med iakttagande av de av konstitutionsutskottet föreslagna ändringarna. Det skulle då bli tillfälle för motionärer att i enskilda punkter föreslå ändringar, vilka då från början skulle kunna intagas i lagen, varigenom man undgår den obehagliga nödvändigheten att göra ändringar i en nyss antagen lag.

Jag vill icke vara mångordig. Jag vill bara upprepa — utan att underskriva allt som av herr Reuterskiöld och från annat håll anförts — att jag icke tror, att man kan undgå det intrycket, att saken icke är så klar, att icke en ytterligare betänketid kunde vara nödvändig.

I den ifrågavarande punkten yrkar jag alltså, herr talman, att vid förutsättningen för lagens antagande och ikraftträdande må tilläggas orden »*vid innevarande riksdag*» framför orden »*slutligen godkänt*».

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Som kammaren hörde av det anförande, som hölls av konstitutionsutskottets ärade ordförande, framställde han åtskilliga principiella anmärkningar mot lagförslaget, men han fann i alla fall, att dessa principiella betänkligheter icke borde föranleda honom att yrka avslag å detsamma. Jag skall under sådan omständigheter icke upptaga till diskussion i detalj vad han anförde ur principiell synpunkt, helst som ju under den föregående debatten en hel del av dessa anmärkningar ha upptagits till belysning. Jag vill bara beröra vad som för den ärade talaren tycktes vara en hjärtesak, nämligen att i detta lagförslag den gamla beteckningen »*offentliga handlingar*» har utbytt mot beteckningen »*allmänna handlingar*».

Det är klart, att när man har att välja mellan den ena eller andra beteckningen, så blir det avgörande, vilkendera beteckningen som bäst träffar det levande material, som man har att handskas med, och bäst lämpar sig för att karakterisera den grupp av handlingar, vilkas offentliggörande man vill tillåta. Man har under lagarbetet funnit, att den gamla termen inte passar så bra, och har då sett sig nödsakad att ändra den. Men detta är en fråga, som naturligtvis icke kan bedömas såsom ägande den oerhörda principiella betydelse, som den ärade talaren vill tillmäta den.

Det har på sistone av herr Hammarskjöld hemställts, att detta ärendes avgörande icke skulle ske nu utan ytterligare skjutas fram till något kommande år. Jag ber med anledning därav att få erinra om, att denna fråga har legat på riksdagens bord under en lång tid; vi ha ju i vår författning dessa bestämmelser om den långsamma takten vid grundlagsändring. Jag vill därjämte erinra om att utkastet till denna lag förelades föregående års riksdag till granskning i allt väsentligt i samma skick som det nu har. Inom Kungl Maj:ts

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
kansli har detta lagförslag således varit föremål för tvenne granskningar, första gången då det lades fram för riksdagen till kännedom, andra gången när det nu kom tillbaka, som lagförslag. Man har vid dessa granskningar försökt taga hänsyn till det virrvarr av olika intressen, som möter på de olika punkterna i fråga om lämpligheten av att en handling offentliggöres eller icke.

Jag är övertygad om att det komme att bli alldeles omöjligt att på nytt, efter en tredje omarbetning, för riksdagen framlägga ett lagförslag, som kunde vara sådant, att det tillmötesgick varje riksdagsmans önskningsar, så att det ur de synpunkter, som för honom dyka upp, skulle råda full klarhet om att förslaget träffat det rätta. Så snart det är fråga om en katalog, är det givet, att man kan ha olika meningar om den ena eller andra punkten i katalogen. Jag föreställer mig, att den rätta vägen är den, att kammaren nu antager detta lagförslag, så får man sedan i det praktiska livet se, om den ena eller andra punkten i katalogen kan behöva förtydligas.

Jag ber därför att få hemställa, att kammaren nu måtte företaga detta ärende till avgörande på sådant sätt, att definitivt beslut fattas.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig ett par erinringar till det anförande, som herr statsrådet nyss höll. Det ena gäller förhållandet mellan allmänna handlingar och offentliga handlingar. Jag vill erinra om, att det här icke är ett utbyte av ord, icke en beteckning det gäller. Nuvarande grundlag talar om offentliga handlingar såsom sådana, *vilka angå allmänna ärenden*. Den nya lagen tar bort detta och talar i stället om allmänna handlingar, *oavsett vad de angå*. Det är alltså icke bara en terminologisk utan en saklig fråga.

Det har sagts, att det har ställt sig så, att det i alla fall i praxis blivit registreringen av handlingarna som varit avgörande. Jag tillåter mig emellertid, herr talman, erinra om, att J. O. vid flera tillfällen betonat, att registreringen icke spelar någon roll alls, när det gäller *ansvaret* för vägran att utlämna handlingarna.

Den andra erinran jag skulle vilja göra gäller departementschefens uttalande därom, att varken det förslag, som här kommit fram, eller något som framtiden skulle komma fram, kunde tillfredsställa varenda riksdagsmans önskan om klarhet rörande innehållet i bestämmelserna. Men en så djärv tanke lär väl icke någon kunna hysa. För närvarande vågar jag säga, att med några få undantag är det *ingen*, som är tillfredsställd med det förslag, som föreligger. Huvudsaken är i själva verket att få ett förslag, som *i princip är godtagbart*, och då går det icke, att låta praxis avgöra eller bestämma, hur det skall tillämpas, ty denna praxis kommer att bygga på ett godtyckligt eller, för att använda ett vackrare uttryck, diskretionärt bedömande, och det är just mot detta jag velat vända mig. Skall det vara ett diskretionärt bedömande — och det kan icke undvikas med den grundlagstext, som finnes — så skall det ske *under konstitutionellt ansvar* och icke under ämbetsansvar, som blir ineffektivt. Det veta vi alla av erfarenhet.

Herr Källman: Herr talman! Jag vill med ett kort inlägg flytta diskussionen från det teoretiska plan, varpå den hittills övervägande rört sig, och fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att vi i det offentliga livet — icke minst det kommunala — ha behov av att få en lagstiftning på detta område. Då den s. k. sekretesskatalogen förelåg till påseende för lidet år, hade de kommunala förbunden enhälligt tillstyrkt en lagstiftning, och särskilt landskommunernas förbund framhöll, att ett huvudsyfte med genomförandet

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
av offentlighetsprincipen vore att skapa möjlighet att kontrollera olika myndigheters maktutövning.

Detta är en sida av saken, och det är naturligtvis den, som konstitutionsutskottets ordförande främst velat beakta. Men så ha vi å andra sidan också behov av att få ett skydd särskilt för det kommunala beredningsarbetet. Detta är av betydelse såväl för landsting och kommuner som för andra därmed jämställda institutioner.

Med dessa enkla ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående första stycket av den s. k. klämman i utskottets förevarande utlåtande och särskilt beträffande övriga delar av den nu föredragna punkten 1.

I fråga om första stycket av klämman, fortsatte herr talman, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Hammar skjöld*, att nämnda stycke skulle godkännas med den ändring, att näst före orden »slutligen godkänt» insköttes »vid innevarande riksdag».

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av första stycket oförändrat vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten 1 i övrigt, fortsatte herr talman, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Reuterskiöld*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar i det under punkten upptagna lagförslaget, som förordats under B i den av honom vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med de ändringar i nyssnämnda lagförslag, som påyrkats i den av honom i ämnet väckta motionen.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Vid förevarande punkt hade reservation anmälts av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet bort, oavsett vilket beslut som fattades rörande propositionen nr 107, avstyrka propositionen nr 108 och därvid göra ett uttalande av den lydelse reservationen visade.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Den proposition, som behandlas i denna punkt av utlåtandet, är avgiven av — jag höll på att säga genom — socialdepartementet, men den står icke i så ovillkorligt samband med förslaget i övrigt, att den icke skall kunna förkastas. Den innehåller följdbestämmelser till kommunallagarnas föreskrifter rörande »allmänna handlingar», som de kallas här, och där offentlighetsprincipen redan i kommunallagarna är fastslagen.

Såvitt jag kan se, är det icke nödvändigt att göra denna ändring nu, i synnerhet som ändringen medför bortfallandet av vissa nu gällande föreskrifter både angående frågan om vem som skall vidimera avskrift och om vidimeringen skall vara avgiftsfri. Departementschefen har sagt, att här föreligga flera frågor, som fordra lösning, men han har bara tagit med en enda. Det är,

Ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. (Forts.)
 herr talman, enligt min mening bättre att uppskjuta granskningen av dessa frågor i ett sammanhang till ett senare år, då ett fullständigt förslag till ändring i kommunallagarna kan föreligga, och enligt min mening riskerar man ingenting genom att nu avslå de föreliggande följdförslagen. Sammanhanget är icke så ovillkorligt och ofrånkomligt, att icke detta låter sig göra.

Jag tillåter mig därför att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Ang. vissa
 ändringar i
 tryckfrihets-
 förordningen
 m. m.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1 d), med uppgift å återstående vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

I detta memorial hade utskottet för riksdagen anmält från sistförflutna fyraårsperiod återstående, av riksdagen ännu icke slutligt prövade, vilande förslag till ändringar i rikets grundlag, nämligen

- 1) angående ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 mom. 1 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen;
- 2) angående ändrad lydelse av § 4 3:o tryckfrihetsförordningen.

Vid memorialet fanns fogad en reservation av herr *Reuterskiöld*, som, under erinran om sin vid utskottets betänkande nr 21 avgivna reservation, ansett hemställan böra göras om uppskov med den slutliga prövningen av det vilande grundlagsförslaget rörande allmänna handlingar till nästa riksdag.

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Åberopande vad jag vid debattens början yttrade, tillåter jag mig yrka avslag på det vilande förslaget i denna punkt.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på antagande av det under behandling varande grundlagsändringsförslaget samt vidare därpå att nämnda förslag skulle förkastas; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr Reuterskiöld erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att till protokollet få anteckna min reservation.

*Ang. vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)**Punkten 2.*

Till förevarande punkt hade utskottet fogat en anmärkning av följande lydelse:

»Sedan ett vid 1936 års lagtima riksdag såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen numera slutligen godkänts, läser det under förevarande punkt 2) upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen, i följd av numera felaktig hänvisning, böra förkastas.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! På grund av tidigare beslutad grundlagsändring är det vilande förslagens paragrafhänvisning felaktig, och då dess antagande heller icke är behövt utan själva sakfrågan är avgjord på samma sätt, hemställer jag om avslag å det vilande förslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes proposition därpå att nu ifrågavarande grundlagsändringsförslag skulle förkastas; och förklarades denna proposition vara med ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden m. m.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av väckta motioner om tillvaratagande av den i järnmalmsavfall befintliga apatiten m. m.

I två motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 161, av herr *C. I. Asplund* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 299, av herr *E. Hage* m. fl. hade hemställts, att riksdagen, i anledning därav att till räntefria lån för viss extra gråbergsbrytning i Kiirunavaara senast år 1934 beviljade anslag, av vars till 1,055,000 kronor uppgående behållning 1935 års riksdag i skrivelse nr 370 medgivit Kungl. Maj:t att på sätt, som befunnes lämpligt, få disponera till bekostande eller understödjande av i de samma år väckta motionerna I: 345 och II: 630 angivna arbetsföretag och malmförädlingsförsök, som avsåge ett bättre och ökat utnyttjande av vid malmbrytningen i Gällivare malmfält fallande varpmalm och malmmull samt därmed följande apatit, numera vore helt förbrukat för gråbergsbrytningen i Kiirunavaara, i stället ville medgiva Kungl. Maj:t att för nämnda malmförädlingsförsök m. m. få disponera högst en miljon kronor av under 1936 av LKAB inbetalda royaltyskuld å 26,495,969 kronor 25 öre eller, om detta medförde budgetära svårigheter, av för 1937/1938 beräknade 13.5 miljoner kronor i royalty från LKAB.

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 161 och II: 299 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande betingelserna för tillverkning av fosforsyrehaltiga gödningsämnen med svensk apatit som råvara.

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)

Enligt en vid utlåtet avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson, Hansén, Asplund, Bergström, Nilsson* i Landeryd, *Gustafsson* i Benestad, *Lindström, Lindberg* i Umeå, *Andersson* i Södergård och *von Seth* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I:161 och II:299, måtte

a) hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande betingelserna för tillverkning av fosforsyrehaltiga gödningsämnen med svensk apatit som råvara;

b) för härav föranledda arbetsföretag och malmförädlingsförsök anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Herr Bergström: Herr talman! Det ärende, som kammaren nu skall behandla, är icke nytt eller okänt. Det har vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen. Jag skall tillåta mig att med några ord beröra frågans hittillsvarande öden. Man måste säga, att den har varit utsatt för åtskillig otur. För två år sedan, alltså 1935, beslöt riksdagen med anledning av motion av herr Asplund m. fl. att ställa till Kungl. Maj:ts disposition ett belopp av något över 1 miljon kronor för utredning och försök huvudsakligast beträffande framställning av konstgödsel av inhemsk råvara, apatit, som finnes i stor myckenhet vid malmfälten i Norrland och vid Grängesberg. Det belopp, som då ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle utgå av medel, som beräknades uppstå som överskott på ett lån, som Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag tidigare hade erhållit för bekostande av gråbergsbrytning vid Kiirunavaara. Men det uppstod ingen behållning. Pengarna förbrukades på gråbergsbrytningen.

Vid 1936 års riksdag väckte samma motionär en liknande motion med hemställan, att de inflytande amorteringarna på gråbergsbrytningslånet måtte få användas för nyssnämnda ändamål, men den gången ansåg riksdagen sig av principiella skäl icke kunna gå med förslaget, utan motionen avlogs. Beslutet från 1935 angående utförande av sådana försök, som förut sagts, stod orubbat kvar, men Kungl. Maj:t saknade penningmedel till igångsättande av dylika försök. Nu har statsutskottet så till vida gått med på den i förevarande motion gjorda framställningen, att utskottet hemställt, att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande betingelserna för tillverkning av fosforsyrehaltiga gödningsämnen med svensk apatit som råvara, men utskottet har icke velat vara med om att nu anslå några penningmedel.

Vi veta alla, att Sverige hittills i stort sett varit helt beroende av import av utländsk råvara för framställning av konstgödsel, huvudsakligast superfosfat. De flesta av oss minnas nog de svårigheter, som under världskriget uppstodo för lantbruket att erhålla konstgödsel. Redan under de första åren gick importen avsevärt tillbaka, priset steg till icke mindre än 3½ gånger det vanliga, och under nära ett år var landet praktiskt taget alldeles avstängt från import av konstgödsel. Detta föranledde då herr Lindman och ett stort antal andra ledamöter att i andra kammaren väcka en motion av ungefär samma innehåll som den som nu föreligger. Riksdagen biföll motionen, och utredning och försök igångsattes med efter vad jag hört någorlunda gott resultat, men då världskriget slutade och importen ånyo upptogs, svalnade intresset för saken, och såvitt jag förstår föll den i glömska.

När vi nu ha så närliggande erfarenheter om de svårigheter, som under vissa omständigheter kunna uppstå, vore det kanske välbetänkt att i tid ta itu med dessa frågor för att, om svårigheter skulle inträffa, vara beredda att någorlunda tillgodose landets behov av denna viktiga vara, i synnerhet som råvaran, så vitt jag blivit underkunnig om, finnes i tillräcklig mängd — för den

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
saken lär väl motionären närmare komma att redogöra. Detta borde vara en lika god försvarsberedskapsåtgärd som någon annan; det gäller ju brödfödan.

Utskottet har inhämtat kommerskollegii yttrande i ärendet, men det ser ut som om kommerskollegium skulle anse, att det icke är någon brådska med saken. Man skall skynda långsamt. Kommerskollegium säger sig befara, att ett utredningsuppdrag, som skulle omfatta även frågorna om framställning av kaligödningsmedel och annat hithörande, komme att bli alltför vidlyftigt; kollegiet anser det också omöjligt att bedöma, huruvida några försök *behöva* göras på det allmännas bekostnad; ej heller skulle det kunna beräknas vad en utredning skulle komma att kosta, och därför anser ämbetsverket, att, om en utredning skulle igångsättas, torde *först* göras en preliminär granskning av problemet och *därefter* borde följa övervägande om behovet av försök och beräkningar av för försöken erforderliga penningmedel. Först sedan allt detta utträttats, skulle tiden vara inne att tänka på anslag för eventuella försök.

Man måste ju konstatera, att kommerskollegium icke ådagalagt någon större entusiasm för denna mycket viktiga försvarsberedskapsfråga.

Sveriges kemiska industrikontor, som väl får anses sitta inne med verklig sakkunskap på området, har i ärendet avgivit yttrande till kommerskollegium, vari det bl. a. heter: »Erfarenheterna från denna tid» — världskriget — »giva tydligt vid handen, att det är för sent att vidtaga liknande beredskapsåtgärder, sedan en avspärning börjat. Sådana åtgärder böra vara noggrant förberedda och i vissa avseenden vidtagna redan under normala tider. Kontoret anser det därför vara av vikt att snarast möjligt en fullständig utredning företages av problemet i hela dess utsträckning.» Industrikontoret anser, »att erforderliga medel» borde »beviljas för klarläggande av ovan angivna, framför allt i försvarsekonomiskt hänseende synnerligen betydelsefulla frågor».

Ja, herr talman, jag anser, att alla möjliga skäl tala för ett bifall till de önskemål, som motionärerna ha framställt, inte endast om en mer eller mindre långsam utredning utan också om verkliga försök, sådana försök som omnämnas i motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen, alltså såväl till yrkandet om utredning, som nu tillstyrkes av statsutskottet, som också till yrkandet om anvisande av reservationsanslag om 300,000 kronor.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det synes mig vara ganska överflödigt att gå alltför långt in i debatt i detta ämne, eftersom alla inom utskottet äro ense om att det är ganska betydelsefullt och viktigt, att en utredning kommer till stånd här. Första punkten i reservationen ansluter sig ju också till statsutskottets hemställan. Vad som skiljer är, att reservanterna omedelbart vilja ha anvisat ett reservationsanslag på 300,000 kronor för vissa försök.

Vikten av denna fråga behöva vi således inte närmare diskutera. Statsutskottet är liksom motionären och reservanterna enigt om att understryka, vad Sveriges kemiska industrikontor säger, att tillgången till sådant råmateriel som det här är fråga om, framför allt vid en eventuell avspärning kan vara av största betydelse för vår självförsörjning på lantbruksområdet. Enbart denna omständighet motiverar enligt kontorets mening ansträngningar och kostnader för att utfinna en praktisk lösning av problemet. Till denna uppfattning ansluter sig även kommerskollegium, till vilket statsutskottet har remitterat den av herr Asplund väckta motionen. Kommerskollegium säger emellertid i sitt yttrande, att utredningen bör kunna förenklas. Det säger, att »apatitkoncentrat redan bearbetats vid befintliga superfosfatfabriker inom landet och att alltså i avseende på denna fabrikationsmetod utredningen skulle kunna förenklas till att avse frågan, om ur inhemskt råmaterial ur kvalitetssynpunkt lämp-

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
lig råvara kan framställas, kostnaden härför och tillgängliga kvantiteter». Först efter denna utredning kunna, om så erfordras, försök göras och medel därför begäras. Kollegium anser det »tillrädligt att i första hand begränsa utredningen till fosforsyregödningsämnen och vad därmed äger omedelbart samband.» Kollegium yttrar vidare: »Det synes icke vara möjligt att på frågans nuvarande ståndpunkt bedöma, huruvida i anledning av denna utredning några försök överhuvud taget behöva utföras på det allmännas bekostnad och ännu mindre att beräkna, huru stort belopp som, för den händelse utförande av försök i mer eller mindre industriell skala skulle finnas önskvärda, behöve ställas till utredningsmännens förfogande.» — Först, säger kollegium i slutet, sedan dylika beräkningar utförts, synes tiden vara inne att besluta om anslag för eventuella försök.

Efter detta myndighetens yttrande, i övrigt präglad av intresse för saken och välvilligt hållet, beträffande utredningens planläggning har statsutskottet ansett, att man inte borde behöva anvisa några medel för försök. Och för den utredning, som statsutskottet begär, har ju Kungl. Maj:t medel till sitt förfogande i vanlig ordning liksom för alla andra utredningar. Det torde vara en till visshet gränsande sannolikhet, att den här ifrågasatta utredningen, som statsutskottet föreslår, inte kommer att slutföras tidigare än till nästa riksdag, och då blir det ju möjligt att på basis av den föreliggande utredningen undersöka, om försök skola göras i en eller annan riktning, och begära medel därför. Det är således fullkomligt onödigt, såvitt jag kan förstå av kommerskollegiets yttrande, att nu anvisa detta anslag. Det vore för övrigt en ganska ovanlig åtgärd, om riksdagen samtidigt med att den begär en utredning ställer ett belopp av 300,000 kronor till förfogande för utredningen, när inte ens de hörda myndigheterna äro på det klara med vad det är för försök man avser eller huru dessa skola utföras.

Redan ur alla dessa synpunkter synes det vara lämpligt att begränsa kammarens beslut till den omfattning, som statsutskottet har föreslagit.

Jag skall redan nu passa på att yttra mig också i fråga om själva anslaget. Motionärerna ha i sina motioner hemställt, att ett ganska avsevärt belopp, högst 1,000,000 kronor, måtte få användas av royaltyn, d. v. s. tagas av statens inkomster, för detta ändamål. Den formen för medelsanvisning har statsutskottet avvisat. Det vore någonting fullkomligt ovanligt och enastående, om riksdagen skulle besluta, att man skulle få använda viss del av statsverkets inkomster på vissa områden för utredningsändamål och detta särskilt, när det gäller utredningar, för vilka man inte har klara linjer. Detta insågo också reservanterna i statsutskottet under ärendets behandling och ändrade därför sitt yrkande till att, såsom här synes, föreslå ett reservationsanslag på budgeten på 300,000 kronor. Jag har ju redan tidigare motiverat, att jag anser detta inte vara nödvändigt i år. Blir det nödvändigt framdeles, är det klart, att varken jag eller de andra, som äro intresserade för saken, komma att motsätta sig detta. Utredningen påskyndas eller försenas inte ett enda dugg av om detta anslag beviljas eller inte. Men jag vill också fästa uppmärksamheten på att om något reservationsanslag har icke väckts någon motion i riksdagen i år.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Asplund: Herr talman! Jag skall försöka undvika att gå in på de tekniska detaljerna i denna fråga utan skall hålla mig till det som här anförts av den föregående ärade talaren. Jag vill påminna om vad herr Bergström påpekade i sitt anförande, att 1935 års riksdag på enhälligt förslag av statsutskottet beviljade ett anslag av en miljon kronor för utförande av ifrågava-

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
rande malmförädlingsförsök m. m., som avsågo att bättre tillvarataga de mine-
ralier, som följa med vid järnmalmsbrytningen i Gällivare malmberg, och där-
igenom bidra till att uppehålla driften där vid rimlig storlek. Herr Johan
Bernhard Johansson sade *då* ingenting alls om det förkastliga i att anvisa en
beräknad behållning på ett gråbergsbrytningsanslag för Kiirunavaara — en
behållning som beräknades inte behöva tagas i anspråk för detta ändamål —
till dessa försöks utförande. Jag har litet svårt att förstå, varför det skulle
vara någonting alldeles galet, att man av en så stor royaltynkomst, som staten
har fått under 1936, tillsammans med den för 1937 beräknade royaltyn för
LKAB:s malmbrytning, uppgående till cirka 40 miljoner kronor, för en gång
beviljar ett anslag till en viss utvidgning av anrikningsverket i Malmberget
med ett till kapaciteten proportionellt flotationsverk, som, från det ögonblick
det bleve färdigt, skulle taga vara på all den apatit, som årligen går bort med
avfallet vid järnmalmsanrikningen och förfares. Föregående år gingo ungefär
tiotusen ton apatit till spillo med avfallet.

Med den ökade årsbrytning, som man kan förvänta nu i år, skulle, om man
låter anrikningsverket gå för fullt, antagligen 12 à 15 tusen ton apatit gå för-
lorade. Samtidigt föreligger det en proposition om att från utlandet köpa upp
för 70 miljoner kronor olika förmödenheter, däribland råvaror för konstgödsel,
som man är nödsakad att i förväg importera och lägga upp i reservlager, i fall
det skulle bli avstängning av importen. Är det någon mening i att låta den
inhemska apatiten gå till spillo, som tillsammans med importerad apatit och
råfosfat utgör en av de viktigaste råvarorna för jordbrukets tillgodoseende med
fosforsyregödningsmedel? Det är väl inte rimligt? Man har inte råd att
köpa reservlager för mer än ett halft års tillverkning av superfosfat, men ge-
nom tillvaratagande av apatiten däruppe skulle man kunna betydligt utöka
råvarutillgången för superfosfattillverkning även med ett så obetydligt an-
slag som dessa 300,000 kronor, detta om man avstår från andra malmföräd-
lingsförsök, som kunna ifrågakomma, och bara håller sig till apatiten, då an-
slaget bör räcka för ett år. Det är absolut lönlöst att begära en utredning
utan att ge något anslag, när man har kommit så långt, att det i Gränges-
berg byggts ett fullständigt flotationsanrikningsverk, varigenom man där till-
varatager apatiten ur det omagnetiska anrikningsavfallet. Man måste skapa
en anläggning i Malmberget med fullstora aggregat för att kunna bli fullt
klar med att Gällivareapatiten också kan tillgodogöras vid industriell
drift.

För att inte ytterligare förlora stora mängder av den värdefulla apatiten
vid järnmalmsanrikningen, bör man sedan bygga ut denna anläggning och sät-
ta in så många flotationsapparater att man kan behandla all råvara, som kom-
mer från det magnetiska anrikningsverket. Det skall gå direkt in i flotations-
apparaterna. Det är alltså inte någon mening i att nu begära en utredning
och samtidigt springa ifrån det beslut, som riksdagen fattade år 1935, och
inte ens vilja ge en tredjedel av de medel, som beviljades då, men som blevo
förbrukade för sitt ursprungliga ändamål.

Jag måste emellertid böja mig för den invändningen, att man inte har rättig-
het att, som reservanterna ha gjort, begära ett anslag på budgeten, då motio-
nerna innehålla en begäran om användande av royaltymedel, en viss inkomst,
för försökens utförande. Jag ber därför, herr talman, att få *dels* yrka bifall
till reservationen under punkten a), att riksdagen må hos Kungl. Maj:t an-
hålla om utredning rörande betingelserna för tillverkning av fosforsyrehal-
tiga gödningsämnen med svensk apatit som råvara, *dels* yrka bifall till punk-
ten b) med viss ändring: för härav föranledda *arbetsföretag* och *malmföräd-
lingsförsök* anvisa ett anslag av 300,000 kronor att utgå av statens royaltynin-

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
komster från LKAB för malmbrytning vid bolagets lappländska malmfält.

Herr Hansén: Herr talman! Jag skall med några ord bemöta, vad utskottets ärade talesman nyss yttrade här. Han fastslog, att det vore onödigt och en ovanlig åtgärd, om det redan på utredningsstadiet anvisades medel för praktiska försök. Det är riktigt, om man betraktar det som en vanlig utredning, som man så att säga gör på papperet, men det är inte det, som det är fråga om här. Utredningar i detta avseende kunna ju endast hålla sig till kända metoder för framställning av fosforsyregödningsämnen, på sätt i motionen angives. Kommerskollegium säger, att man inte bör anvisa några medel, innan man har utredningen färdig och beräknat kostnaderna för framställningen. Ja, det är ju alldeles riktigt, att man måste ha en grund på kostnaderna, om man skall gå in för en tillverkning i större skala, men jag vågar bestrida att man kan beräkna kostnaderna enbart genom teoretiska utredningar. All erfarenhet visar på detta område, att den ena metoden avlöser den andra, och den som på laboratoriestadiet ger de allra rikaste löften, kan sedan i praktisk industriell produktion visa sig vara ur ekonomisk synpunkt omöjlig. Det torde icke finnas någon metod på malmsmältningens olika områden, som lösts enbart genom utredning och i laboratorierna, utan det har skett genom de praktiska försöken, på vilka det offrats miljoner, innan man kommit fram till resultat, som äro möjliga att omsätta i praktisk tillverkning. Det är sålunda enligt min mening inte en riktig uppläggning av saken att säga, att man endast behöver en teoretisk utredning. Den kommer icke att ge underlag för de kalkyler, som ovillkorligen äro nödvändiga för att bedöma hela denna för vårt land så betydelsefulla fråga, om vars vikt vi icke behöva diskutera.

Sålunda kommer med all sannolikhet nästa års riksdag, även om en utredning på sätt utskottsmajoriteten föreslår verkställs, att fortfarande stå lika osäker i bedömandet av kostnaderna.

Det är därför som reservanterna i statsutskottet vågat hemställa, att ett anslag för verkställande av praktiska försök, som gäve svar på de frågor, som här uppställas, redan nu måtte anvisas. Jag skall därför endast med dessa få ord be att få yrka bifall till det av herr Asplund nyss gjorda ändringsyrkandet, under framhållande som sagt av att det är den enda väg, som ger det svar, som riksdagen begär i denna fråga. Det är dessutom, synes det mig, en viss moralisk förpliktelse för riksdagen att ge detta anslag, då riksdagen tidigare anvisat — såsom redan angivits här — en miljon för ändamålet som dock av kända skäl icke blevo disponibla. Det är inte ens en tredjedel av det en gång beviljade anslaget, som reservanterna här begära. Jag vädjar till kammaren att bevilja detta, ty frågan är av den stora betydelse, att dessa pengar måste anvisas förr eller senare för att undersöka, huruvida detta för vårt land så betydelsefulla problem kan praktiskt lösas.

I herr Hanséns yttrande instämde herrar *Elof Andersson, Sandström, Carlström, Bäckström, Bergqvist, Gabrielsson, Frändén, Waller, Myrdal, Bäcklund* och *von Stockenström*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Jag sade i mitt första yttrande, att vi alla äro ense om vikten av att denna utredning påskyndas, och att de försök, som sedermera kunna behöva göras, komma så snart som möjligt. Om den saken råder således ingen meningsskiljaktighet. När vi anse oss inte behöva anslå medel till denna utredning, så stödjä vi oss på vederbörande myn-

Om tillvaratagande av i järnmalmssavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
digheter, som vi ha hört i ärendet och som ha lämnat skriftligt på att det för närvarande inte är erforderligt.

Nu har herr Asplund ändrat sitt yrkande i reservationen därhän, att det inte längre skall vara något reservationsanslag på budgeten, utan dessa 300,000 kronor skulle tagas av statens inkomster av royalty. Detta är i överensstämmelse med den av honom väckta motionen. Men jag vill framhålla, att det väl är ganska ovanligt, att riksdagen anvisar medel till en utredning genom ett särskilt anslag och därjämte, att denna medelsanvisning skall gå till på det sättet, att man skall få förfoga över en viss del av inflytande inkomster. Vad innebär det i budgetavseende? Jo, det innebär, att man måste lägga upp en speciell budget för denna sak. Vi ha ansett detta inte vara lämpligt och enligt kommerskollegiets yttrande icke heller behövt, därför att den utredning, som nu skall igångsättas på grund av statsutskottets skrivelseförslag, bör kunna bedrivas så att om medel ytterligare erfordras för försöken — medel till utredningen finnas i vanlig ordning — kan det begäras av nästa riksdag. Fortare lär det inte kunna gå.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Bergström: Jag vill endast göra en enda invändning mot herr Johan Bernhard Johanssons uttalande, att det skulle vara så underligt att anslå medel till en utredning och för verkställande av vissa försök. Jag vill påminna om att riksdagen, såsom det sagts ett par gånger, gav detta anslag redan 1935. Man beviljade då medel, fastän pengarna sedan inte kommo att stå till förfogande.

Herr talman! Jag skall be att få återtaga mitt yrkande i den del som rör anvisande av reservationsanslag och ansluta mig till herr Asplunds yrkande.

Herr Hansén: Endast ett par ord! Jag vill säga min ärade vän herr Johan Bernhard Johansson, att han nog inte skulle vara så rädlös om vägen som han framställer det här, om han verkligen ville saken. Hade statsutskottet velat befrämja saken på sätt motionärerna önska, hade vi kunnat klara dessa svårigheter i utskottet. Och jag vill tillägga, att inte lär man behöva lägga upp någon specialbudget eller trassla till statens bokföring för att disponera 300,000 kronor av de mycket svällande statsinkomsterna av royalty på malm-brytningen däruppe.

Sedan sade herr Johansson, att alla myndigheter ha avvisat detta anslag. Jag ber att få påpeka, att industrikontoret tvärtom har sagt, att det är nödvändigt, att erforderliga medel beviljas för klarläggande av hithörande framför allt försvarsekonomiskt betydelsefulla frågor. Jag understryker ännu en gång, att det utan tvivel är ett misstag att tro, att man kan utreda detta problem vid skrivbordet. Det måste vara praktiska försök. Ingenting annat hjälper.

Herr Nilsson, Bernhard: Ja, herr talman, jag vill erinra kammarens ledamöter därom, att riksdagen redan för några år sedan vidtagit åtgärder för att stödja kväveindustrien, visserligen icke genom direkt statsanslag utan genom importreglering för att hålla priset uppe. Detta var ju till en del föranlett däray, att man ville stödja den inhemska kväveindustrien i och för sig, men också motiverat ur försvarssynpunkt, i det man behövde produkter därifrån för sprängämnesändamål. Jag tycker, att likaväl som statsmakterna intressera sig för kväveindustrien bör man också göra någonting när det gäller övriga gödningsmedel, som det vore av utomordentligt värde om man kunde producera inom landet och slippa vända sig till utlandet för att få in till Sverige.

Om tillvaratagande av i järnmalmssavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
 Jag menar därför, att om riksdagen beviljar 300,000 kronor till ett sådant ändamål och man därmed kan vinna någonting i positiv riktning, så är det utomordentligt väl använda pengar, och jag tycker, att risken av att satsa 300,000 kronor utan något direkt resultat inte är större än att riksdagen bör stå en sådan risk. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Asplunds yrkande.

Herr Asplund: Jag ber att få påpeka, att det inte är meningen att begära av Kungl. Maj:t att under alla förhållanden göra av med dessa pengar, utan förutsättningen är, att Kungl. Maj:t skall finna det lämpligt att efter överenskommelse med LKAB bekosta ifrågasatt installation av flotationsapparater i Malmbergets anriktningsverk och att bekosta försök i större skala med anrikning av det varpalmssavfall, som avskiljes vid den magnetiska anrikningen av järnmalmen för att därur tillvarataga befintlig apatit. För övrigt ber jag att få påpeka, att i samband med 1927 års malmavtal yttrade sig både statskontoret och andra högre myndigheter om behovet av att fondera en viss del av de flödande royaltyinkomsterna. Det ansågs oriktigt, att man skulle helt och hållet använda dem till bestridande av statens löpande utgifter. Det borde bildas ett nytt kapitalvärde av det man tagit ut ur en icke återväxande naturtillgång. Det hål, som blir i berget när man tar bort malmen, har inte i och för sig något värde. Det har man i stället åtskilligt besvär och kostnader med. Det är alldeles nödvändigt, att man i någon mån förverkligar den tanken att ersätta dessa uttagna kapitaltillgångar med någon annan anläggning av värde, som kan i någon mån hjälpa landsdelen i fråga att få fortsatt sysselsättning för befolkningen, sedan malmbrytningen börjat på att avtaga. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Asplund*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med följande ändrade lydelse av mom. b):

»b) för härav föranledda arbetsföretag och malmförädlingsförsök anvisa ett anslag av 300,000 kronor att utgå av statens royaltyinkomster från LKAB för malmbrytningen vid bolagets lappländska malmfält.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 142, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar
 Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen med den av herr *Asplund* under överläggningen föreslagna ändrade lydelsen av mom. b).

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propo-

Om tillvaratagande av i järnmalmsavfall befintlig apatit m. m. (Forts.)
sitionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser rörande restitution av arvsskatt;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § förordningen om arvsskatt och skatt för gåva; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts propositionen med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckt motion angående nedbringande av räntan å långfristiga lån från hypoteks- och liknande inrättningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförhållandena för vissa barnmorskor; och

nr 61, i anledning av väckt motion angående understöd åt vissa f. d. arbetare vid kronoegendomen Hässlö i Badelunda socken av Västmanlands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckta motioner angående pensionsförbättring för viss lokomotivpersonal vid statens järnvägar. Om pensionsförbättring för viss lokomotivpersonal.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 112 av herr *Johanson, Karl August*, m. fl. samt den andra inom andra kammaren under nr 240 av herr *Werner* i Hultsfred m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, såsom föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 222 år 1934 och i särskild motion, att lokomotivförare, lokomotiveldare och maskinbiträde i pensionshänseende skulle tillhöra 13:de, 8:de och 7:de lönegraderna och att riksdagens beslut skulle avse jämväl redan pensionerade lokomotivförare och lokomotiveldare.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I:112 och II:240 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om pensionsförbättring för viss lokomotivpersonal. (Forts.)

Herr **Johanson, Karl August:** Herr talman! I det förslag, som framlades till tjänstepensionsreglemente vid 1934 års riksdag, hade Kungl. Maj:ts förslagit, att lokomotivförare och lokomotiveldare i pensionshänseende skulle tillhöra 13 resp. 8 lönegraderna. Järnvägsstyrelsen och likaså pensionssakkunniga hade yttrat sig tidigare om denna sak, och styrelsen hade då anfört följande: »Enligt kungl. styrelsens mening torde visst fog icke saknas för att vid bestämmande av pensionsunderlagen för lokomotivpersonal hänsyn toges till lokomotivtjänstpenningarna. Vid lönegradsplaceringen av denna personal lärer nämligen avseende hava fästs vid samma personal tillkommande förmån av dylik extra ersättning.» Bankoutskottet kunde då inte följa Kungl. Maj:ts förslag, utan avstyrkte detsamma med, bland annat, den motivering, att »Ett beslut i sådan riktning skulle, såvitt utskottet kan döma, vara ägnat att medföra konsekvenser beträffande andra befattningshavare med särskilda inkomster i viss tjänstgöring» o. s. v. Jag anförde 1934 med anledning av bankoutskottets ställning till denna fråga, att jag inte kunde förstå — och jag förstår det ännu mindre nu — vilka konsekvenser det skulle medföra om lokomotivförare och lokomotiveldare ävensom maskinbiträden skulle få dessa lokomotivtjänstpenningar inräknade i pensionsunderlaget. Det är nämligen så, att det med mycket få undantag inte är någon annan personal, som åtnjuter liknande ersättning, och det är ett gammalt önskemål från lokomotivpersonalens sida att få dessa inräknade i pensionsunderlaget. Nu har järnvägsstyrelsen även i år avstyrkt. Den spinner nu på samma tråd och hänvisar till konsekvenserna, och statskontoret gör alldeles detsamma, men som jag sade så kan jag inte förstå vilka konsekvenser detta skulle medföra, ty det är inga andra liknande ersättningar, som utgå.

Nu hänvisar utskottet i sitt yttrande till att 1936 års lönekommitté skall taga upp denna fråga till behandling. Jag tror inte, att det ingår i de direktiv, som föreligga för 1936 års lönekommitté. Tidigare lönekommittéer ha inte sysslat med dessa spörsmål. Jag förmodar, att så icke heller kommer att ske inom 1936 års lönekommitté. När nu utskottet är enhälligt i detta fall, få vi ju nöja oss med att avvakta vad lönekommittén säger och se om den kommer med något förslag i ärendet. Då få vi återkomma. Jag skall emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr **Akerberg:** Ja, om den siste talaren hade inskränkt sig till att följa sin motivering så skulle jag inte ha begärt ordet, men då han i alla fall slutade med att yrka bifall till motionen vill jag svara på hans fråga i anförandet. Han kunde inte förstå, sade han, vilka konsekvenser det skulle ha om lokomotivförarna finge denna förmån att i pensionsunderlaget inräkna även dessa tjänstgöringspenningar. Jag vill för egen del deklarerera, att jag är anhängare av denna förbättring för lokomotivpersonalens del, men jag kan ju inte bortse ifrån att det kan komma andra grupper, som ha ersättningar av samma natur, och anmäla sig med liknande krav. Det finnes stationskarlar, som ha särskilda ersättningar. Det finns någoting, som heter lotspenningar. Personalen på färjorna ha också sådana särskilda ersättningar. Då propositionen 1934 behandlades, hade vi i bankoutskottet representanter både för lokomotivpersonalen och den övriga järnvägspersonalen, och mellan dessa båda grupper uppstodo mycket bestämda motsättningar. Från de övriga järnvägsmännens sida förklarades det, att om lokmännen finge denna förmån så skulle det vara berättigat, att även de andra finge den. Med hänsyn härtill vågade utskottet sig den gången inte på att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, som gick ut på ett villfarande av lokmännens krav. I år har ju frågan åter behandlats, men utskottet, där ju många ställde sig sympatiska till tanken i motionen, ansåg, att

Om pensionsförbättring för viss lokomotivpersonal. (Forts.)

eftersom nu en definitiv löne reglering skall genomföras och en kommitté behandlar denna sak man även bör ställa sig avvaktande i fråga om ändring i pensionsvillkoren, till dess själva lönefrågan har knäckts. Det kan ju tänkas, att lönekommittén inte bara för lokmännen utan även för andra grupper, som ha sådana särskilda ersättningar, kommer med ett förslag, att de skola inräknas i lönen. Då löser sig pensionsfrågan av sig själv.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om avlyftande från fastighetsägarna i städer och stadslignande samhällen av dem åvilande gaturenhållningsbesvär; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skyldighet att till riksdagens revisorer avgiva redogörelse för användningen av statsunderstöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av dels *Förslag till Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket utlänningslag.* vistas (utlänningslag), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 mars 1937 dagteknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 269, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas (utlänningslag).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 243, av herr *Reuterskiöld*;

nr 261, av herrar *Undén* och *Löfgren*; samt

nr 301, av herr *Wistrand* m. fl.; ävensom

inom andra kammaren:

nr 543, av herr *Gezelius* m. fl.

I motionen I: 243 hade hemställts, att riksdagen med avslag å propositionen måtte besluta att den nu gällande utlänningslagen skulle förlängas att gälla till och med den 31 december 1942.

I motionen I: 301 hade hemställts, att riksdagen med avslag å propositionen måtte besluta att den nu gällande utlänningslagen skulle förlängas att gälla till och med den 31 december 1938 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning och för 1938 års riksdag framlägga förslag till definitiv lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

I motionen II: 543 hade hemställts, att riksdagen med avslag å propositionen måtte besluta att den nu gällande utlänningslagen skulle förlängas att gälla

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

till och med den 31 december 1938 samt hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning angående sådana ändringar i nämnda lag, vilka kunde befinnas påkallade och möjliga utan att lagens huvudsakliga karaktär av skyddslagstiftning för den svenska arbetsmarknaden och folkrasen fördunklades och att för 1938 års riksdag måtte framläggas de förslag till ändrad lagstiftning i ifrågavarande ämne, vartill en sådan förnyad utredning kunde giva anledning.

Slutligen hade i motionen I: 261 hemställts om vissa ändringar i lagförslaget.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att det genom förevarande propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas (utlänningslag);

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Erik Anderson, Larsson* i Hede och *Gezelius*, vilka på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte besluta

dels — med avslag å Kungl. Maj:ts i propositionen nr 269 framlagda förslag — att nu gällande lag om utlännings rätt att här i riket vistas skulle erhålla förlängd giltighet till och med den 31 december 1938,

dels ock att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om förnyad utredning angående sådana ändringar i nämnda lag, vilka kunde befinnas påkallade och möjliga med iakttagande av lagens huvudsakliga karaktär av skyddslagstiftning för den svenska arbetsmarknaden och folkrasen, samt att för 1938 års riksdag måtte framläggas de förslag till ändrad lagstiftning i ifrågavarande ämne, vartill en sådan förnyad utredning kunde giva anledning,

eller, om detta yrkande icke vunne bifall,

B) att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra hemställan om en allsidig, förutsättningslös och skyndsamt utredning beträffande grunderna för en planmässig svensk politik i fråga om folkutbytet med främmande länder under hän synstagande till bl. a. svenska befolknings- och arbetsmarknadspolitiska intressen.

Herr Wistrand: Herr talman! Frågan om främlingslagstiftningen har ju redan vid flera olika tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Undan för undan har tidsläget framskapat en förändrad uppfattning rörande de internationella flyttningsrörelserna, och tyvärr har så småningom den gamla liberala förkrigsinställningen på detta område måst vika under starkt tryck från en händelseutveckling, som har varit oemotståndlig eller på vilken i varje fall ett litet land föga eller ingenting har kunnat inverka. Vi ha i själva verket endast att inrikta oss efter förhållandena, sådana de nu en gång gestalta sig ute i världen, och vidtaga våra dispositioner efter dem.

Under hand och i enlighet med den lagstiftning, som vi så småningom ha skaffat oss, har det i Sverige utvecklats en praxis, som har varit av sådan natur, att det i den föreliggande regeringspropositionen har kunnat vitsordas, att erfarenheterna från de år, som nuvarande lag om utlännings rätt att här i riket vistas har varit i kraft, visa, att den i stort sett väl har fyllt sin uppgift. Den har medgivit en anpassning, som har varit i hög grad ägnad att på detta ömtåliga område uppehålla en ändamålsenlig, på en gång både vidsynt och våra hittillsvarande intressen väl tillgodoseende invandringspolitik.

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

Emellertid kunna vi, med hänsyn inte minst till befolkningsfrågans utveckling, emotse, att en mycket snar framtid kommer att ställa oss inför nya problem, vilka nödvändiggöra, att invandringsfrågorna upptagas till behandling med nya utgångspunkter och efter helt andra linjer än dem, som för närvarande äro för handen. Det saknas enligt min mening på intet vis anledning att omedelbart upptaga ett sådant revisionsarbete. Ur denna synpunkt är alltså en förändrad lagstiftning i frågan om främlingars rätt att inkomma i och förbliva i riket en angelägenhet av betydande vikt.

Emellertid är det inte med dessa utgångspunkter, som det föreliggande regeringsförslaget har utarbetats. Dess huvudmoment torde väl vara att skapa en centralisering av ärendenas behandling. Det ligger sålunda mer på det administrativa området, men en annan mycket beaktansvärd punkt i det nu förevarande förslaget och det, som ligger bakom det, torde vara en önskan att vidga möjligheterna för politiska flyktingar att finna den tillflykt här i landet, som de nu få allt mera svårt att finna i andra länder, därför att man hyser tvekan om möjligheten och lämpligheten av att sträcka sig alltför långt på det området.

Det är väl icke oriktigt att söka genesis till det föreliggande lagförslaget i just de framstötter, som vid föregående riksdag gjordes i syfte att skapa en sådan gynnad ställning åt politiska flyktingar. De framstötterna avvisades emellertid av riksdagen på grund av ett enhälligt utlåtande av andra lagutskottet, vilket för övrigt var underskrivet av den nuvarande justitieministern. Det utlåtandet tillstyrkte visserligen vissa tekniska skärpningar i utlänningskontrollen men avstyrkte principiella förändringar i främlingslagstiftningen.

Nu kan jag icke undertrycka en viss förvåning över att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet på den korta tid, som har förflutit sedan dess, har kommit till en förändrad uppfattning i denna fråga och för riksdagen framlagt ett förslag, som på mycket uppmärksammade punkter innehåller en förändrad och motsatt uppfattning. Man måste ovillkorligen fråga sig vad som har inträffat och som har kunnat föranleda en förändrad inställning till just dessa frågor. Orsakerna kunna väl svårligen spåras i en tillämpning av nuvarande lagstiftning, som icke skulle ha följt riktiga linjer. Här om ger ju för övrigt redan den kungl. propositionen det vittnesbörd, som jag tillåtit mig att citera, och i detta sammanhang förtjänar ytterligare att bringas i erinran det sakförhållandet — som är undanskymt i Kungl. Maj:ts proposition, men som framhålles av socialstyrelsen i dess yttrande — att behandlingen av alla tveksamma främlingsärenden hela tiden skett i intimt samförstånd mellan socialstyrelsen och utrikesdepartementet, och att socialstyrelsen i alla de fall, där utrikesdepartementet har ansett sig böra uttrycka en bestämd uppfattning, villigt och lojalt har tagit denna ad notam.

Jag tror ännu mindre, att man kan göra gällande, att de allmänpolitiska förhållandena numera ha ändrat sig på ett sådant sätt, att vårt land i anslutning till en sådan ändring skulle anse sig kunna utan men för sina intressen iakttaga mindre varsamhet i fråga om sitt ställningstagande till det politiska flyktingsproblemet, vilket ju under denna tidrymd har blivit varken mindre allvarligt eller mera överskådligt, vare sig till sin innebörd eller till sin storleksordning.

I den riksdagsdebatt, som förra året hölls i denna fråga i första kammaren, framhölls av nuvarande statsrådet Westman, att asylrättsbegreppet ingalunda innebure en rätt för politiska flyktingar att i främmande land finna en fristad utan endast en rätt för en stat att i den mån den funne det med sina intressen förenligt lämna en dylik fristad.

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

Vid behandlingen av denna fråga, som för närvarande föreligger, förefaller det mig synnerligen angeläget att behålla detta alldeles riktiga konstaterande i minnet. Regeringsförslaget innehåller nämligen bestämmelser, som inte kunna undgå att giva det intrycket, att utläningar skulle tillerkännas en viss rätt att komma in i riket. De sakkunniga, som ha utarbetat det förslag, som till sina huvudprinciper ligger till grund för propositionen, hade föreslagit, att det vid socialstyrelsens sida skulle ställas ett råd av tre personer, som skulle höras i viktiga frågor rörande uppehålls- och arbetstillstånd. Detta råd har emellertid nu i propositionen ytterligare utvecklats till en nämnd, utan vars hörande socialstyrelsen inte skulle få förvägra en utlännings ansökan och kvarstanna i riket. Skulle någon ledamot av nämnden motsätta sig avslagsbeslutet, äger utlänningsbesvär rätt hos Kungl. Maj:t. Socialstyrelsen får alltså väl bifalla utlänningsansökan att få vistas och försörja sig i riket, men om socialstyrelsen vid sin prövning anser, att ett bifall till en sådan framställning inte bör äga rum, så skall socialstyrelsens mening underställas nämnden. Om sedan någon av nämndens ledamöter hyser en annan uppfattning skall frågan prövas av Kungl. Maj:t. Det är en anordning, som väl svårligen kan uppfattas och alldeles säkert inte kommer att uppfattas på annat sätt än att en utlänningsansökan endast i mera extraordinära fall må förhindras att inkomma i riket. Hela denna uppfattning i fråga om främlingsärendenas behandling synes mig gå tillbaka till en liberalistisk anda, som eljest mycket litet brukar komma till synes i Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen. Så organiserade som de politiska flyktingarna numera äro kan man med visshet som en följd av förslagens antagande förutse en rörelse mot Sverige som invandringsland, och härtill lär det för övrigt redan ha försports ansatser vid blotta meddelandet om att en regeringsproposition av detta innehåll framlagts, så mycket mera som härtill kommer, att förslaget också innehåller en bestämmelse, som torde av utlandet uppfattas som en laxare definition av begreppet politisk flykting. I själva verket utvidgas också detta begrepps innebörd, låt vara, att jag måste medgiva, att den utvidgningen är med hänsyn till nuvarande förhållanden berättigad. Fråga är emellertid, om vi i dessa dagar med fördel skola kunna återupptaga liberalistiska tankegångar på detta område.

Vi kunna ju inte släppa ur sikte, att det här gäller i vad mån befintliga arbetstillgångar och förtjänstmöjligheter skola reserveras för svenska medborgare eller inte. Och då är att observera, att de politiska flyktingarna till sin huvudpart tillhöra de intellektuella yrkena, för vilka ju utrymmet här i landet allt fortfarande är knäppt. De tillhöra inte de yrkeskategorier, vilka man åtminstone för närvarande lätt och gärna kan giva sysselsättning utan att man därmed utestänger inhemsk arbetskraft och försörjningsmöjligheter för inhemska medborgare. Genom den kanske i och för sig befogade uppluckringen av begreppet politisk flykting kommer numera nästan varje utlänningsansökan som uppgiver sig av politiska orsaker ha flytt till annat land, att behandlas som politisk flykting. Samtidigt som man noggrant prövar vanliga arbetsökande, som utan uppgivande av politiska skäl komma över som invandrareklientel, erhålla personer, som kanske många gånger på ganska lösa grunder presentera sig som politiska flyktingar, en viss gynnad position som konkurrenter på vår arbetsmarknad.

Detta är skäl, som kunna hämtas av förhållandena inom landet. Förhållandena i utlandet tala i samma riktning. På senare år har skaran av personer, som av politiska orsaker lämnat sitt land, oerhört tillvuxit, och säkerligen är kulmen för den ännu inte nådd. Hur t. ex. än det spanska inbördes-

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

kriget kan komma att avlöpa, kan man vara tämligen förvissad om, att en stor kontingent av politiska flyktingar kommer att uppstå även från detta land. Det har också blivit så med en kärvare tid, att härbärgerandet av politiska flyktingar icke är så friktionsfritt som det var förr. Därom kunna vi hämta erfarenheter inte bara från vårt norska grannland, som ju hade mycket litet behagliga erfarenheter av den gästfrihet, som det på sin tid lämnade Trotski. Man kan ju t. ex. tänka sig vilken källa till förvecklingar för vårt land, som skulle kunna uppstå, om den tidningsnotis talar sanning, som meddelar planer om att överflytta den verksamhet, som för närvarande bedrivs av de tyska emigrantpartierna i Tjeckoslovakiet, till Skandinavien, därför att den tjeckoslovakiska staten funnit denna verksamhet innebära ett så allvarligt oroselement, att den anser sig böra vägra fortsatt gästvänskap för dess utövare. I många länder — jag tror mig nästan våga säga de flesta och alldeles särskilt i asylrättens klassiska hemland Schweiz — tillämpas numera av detta skäl en helt annan praxis än tidigare, även om lagstiftningen inte har undergått någon väsentlig förändring. Vi skulle alltså, om utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition vunne bifall, gå helt emot den allmänna inriktning, som de mindre staterna för närvarande anse det med sin fördel förenligt att följa.

Jag förstår och jag väntar mig den invändningen, att just vid sådant förhållande kan det vara angeläget att förlägga handläggningen av tveksamma fall till Kungl. Maj:t. Jag ifrågasätter emellertid, om det skälet vid närmare granskning håller sig. Är det inte i stället så, att regeringen just genom att man medger dessa besvärsmöjligheter engagerar sig själv på ett sätt som den annars inte behöver göra? Regeringens formella alibi i fråga om främlingsärendenas behandling har enligt min uppfattning kunnat vara en utrikespolitisk tillgång av visst värde, som man kanske inte alldeles i onödan bör avhända sig. Då det ju inte påståtts, att socialstyrelsens verksamhet bedrivits på ett sätt, som verkar otillfredsställande — verksamheten har ju, som jag redan nämnt, handhåfts i intim kontakt med utrikesdepartementet — kan man inte heller här hämta skäl för en förändring. Ur administrativ synpunkt kan man väl för övrigt ställa sig en smula tveksam om lämpligheten av att förlägga avgörandet av dessa ärenden hos Kungl. Maj:t i justitiedepartementet. De äro ju i de ömtåliga fallen av helt politisk, näringspolitisk eller ofta, i de mest delikata fallen, av utrikespolitisk natur. Det kan väl inte undvikas, att den diskretionära prövningen av ärendena, som hittills kunnat utövas av utrikesdepartementet med tillämpning av hittillsvarande system, numera i viss grad kommer att försvåras.

Det är under åberopande av dessa skäl och synpunkter, herr talman, som jag tillåter mig yrka avslag å utskottets förslag. Härtill kommer, som jag redan nämnde i början av mitt anförande, att frågan om en invandringslagstiftning, som behandlas ifrån andra utgångspunkter, alltmer tränger sig fram. När vår nuvarande lagstiftning skall ersättas av en annan, bör hänsyn tagas till de nya spørsmål, vilka nu uppkomma. De stå på ett helt annat plan och röra frågor av en helt annan storleksordning än de, som kommit till uttryck i föreliggande ändringsförslag, vilket samtidigt som det innebär en rationellare ordning på vissa punkter av främlingsärendenas behandling också i de avseenden, jag här i mitt anförande berört, innebär nyheter, där det inte skett en riktig avvägning mellan det i och för sig behjärtansvärda önskemålet att skänka större möjligheter att lätta politiska flyktingars ofta verkligen mycket hårda och svåra lott och å andra sidan vårt eget lands både rent politiska och näringspolitiska intressen. Ett uppskov borde gott kunna åstad-

Förslag till utlänningslag. (Forts.)
kommas. Det har ingenting inträffat, som nödvändiggör ett hastigt avgörande i denna fråga, men däremot mycket som bör föranleda återhållsamhet i de avseenden, jag här berört.

Herr talman! Jag ber att med denna motivering få yrka bifall till den i ärendet avgivna reservationen av herr Erik Anderson m. fl.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag skulle inte omedelbart ha tagit till ordet, om inte den ärade föregående talaren i sitt anförande hade infört en del personliga betraktelser, som rörde min ställning till utlänningslagen, sådan den framträdde vid föregående års riksdag och sådan den kommit till uttryck i innevarande års proposition. Jag ber med anledning av dessa betraktelser få säga den ärade talaren, att om han verkligen läst andra lagutskottets motivering för dess utlåtande i fjol och inte nöjt sig med att läsa några utdrag därur i tidningarna, skall han finna, att utskottet började sitt utlåtande med en erinran därom, att den gällande lagstiftningen äger giltighet endast till och med den 31 december 1937, och därav förklaras naturligtvis, att utskottet inte ansåg sig i fjol böra föreslå några stora och principiella ändringar. Denna erinran innebar i stället ett påpekande att frågan om en mera grundlig omarbetning i alla händelser skulle, såsom utskottet säger i nästkommande punkt, komma upp vid följande års riksdag. Under sådana förhållanden var det ganska naturligt, att utskottet nöjde sig med att föreslå endast tekniska förbättringar i lagen. Om den ärade talaren varit med om frågans behandling här i fjol och förresten iakttagit, på vilket sätt man i allmänhet behandlar frågor om ändringsförslag i provisoriska lagar, skulle den ärade talaren kanhända inte förvånat sig över att utskottets förslag i fjol fick det innehåll som det fick. Jag har för min del ofta varit med om att handlägga likartade frågor i andra lagutskottet, och jag kan underrätta den ärade talaren om att man vid dylika tillfällen brukar gå till väga på det sätt som utskottet gjorde i fjol.

Den ärade talaren nämnde, att det på sista tiden skulle ha gjort sig gällande en ansats till ökad invandring i Sverige, beroende på att underrättelse hade spritts om att en proposition, vilken avsåg att gynna invandring hit till landet, lagts fram på riksdagens bord. Jag undrar inte på, ifall utlännningar skulle känna sig hågade att göra ett försök att komma in i Sverige, om de få en framställning av propositionens innebörd av den art, som den ärade talaren lämnade. Det var ju en direkt inbjudan till dem att göra ett försök att komma in här i Sverige, då den ärade talaren skildrade, hur dörrarna för dem skulle öppnas på vid gavel. Emellertid har propositionen ingalunda gått ut ifrån en sådan ensidig avsikt. Vi ha här att brottas med ett mycket svårt problem, ett problem, som vårt land haft jämförelsevis ringa kännning av hittills, men som i framtiden naturligtvis kan bli mera påträngande. För att reducera frågan i dess nuvarande läge till sina rätta proportioner vad Sverige ankommer, ber jag blott att få erinra om sådana siffror, att för närvarande i Schweiz finns det omkring 350,000 utlännningar, och att de kyrkoskrivna utlännningarnas antal i Sverige för närvarande är högst 20,000. Under sådana omständigheter kan man ju inte precis rekommendera Schweiz som mönsterland för Sverige ur de synpunkter för vilka den ärade talaren gjorde sig till tolk. Vad beträffar särskilt de politiska flyktingarna ha vi för närvarande här i vårt land ungefär 1,000 flyktingar, som kommit från Finland. Vi ha ungefär 2,000, som tillhörde den gamla tsaristiska regimen i Ryssland och vilka kommit över hit, och vi ha ungefär 1,000 flyktingar från Tyskland. Av dessa politiska flyktingar från Tyskland äro ungefär 400 av judisk nationalitet. Vad beträffar de andra skandinaviska länderna, är det väl närmast Danmark som kan jämföras med oss, och jag vill nämna, att i Danmark har man 1,500 tyska

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

politiska flyktingar och av dem ungefär 850 judar. Man kan således inte säga, att den politik, som Sverige hittills fört, lett till en sådan situation, att det finns någon anledning till de klagomål över det nuvarande tillståndet, vilka man sett framställda i pressen. I själva verket har Sverige inte visat sig vara särdeles generöst i jämförelse med andra länder. Jag behöver bara erinra om den generositet, som Frankrike i närvarande stund visar mot de politiska flyktingarna från Spanien, en generositet, som för övrigt ligger i linje med den franska regeringens flyktingspolitik överhuvud. Frankrike hör till de länder, som gjort mycket stora uppoffringar redan förut för att hjälpa de politiska flyktingarna. Jag vill inte säga, i vilken ordning Sverige kommer bland staterna i fråga om arbetet för de politiska flyktingarna, utan jag vill nöja mig med att konstatera, att vi ingalunda ligga i främsta linjen.

Det är, som den ärade talaren säger, ett mycket vanskligt problem, som uppkommit genom det politiska flyktingskapet. Att man fått ändra definitionen på »politisk flykting», ansåg den ärade talaren vara beklagligt, men han gjorde ingen invändning mot den åtgärd, som därvid är vidtagen. Jag vill nämna, att en ändring i definitionen företagits även i andra länder med anledning av den förändrade situationen, t. ex. i Danmark, men jag behöver inte uppehålla mig vid den saken. Ändringen i angivandet av flyktingsbegreppet är vidtagen för att lämpa detta begrepp »politisk flykting» så att det under nu rådande förhållanden kommer att motsvara det ändamål som begreppet »politisk flykting» haft under tidigare och andra förhållanden. Ändamålet har varit och är att bereda tillfälle för flyktingar att få åtnjuta det skydd som den svenska staten kan anse vara lämpligt att ge dem. Den definition på asylrätt, som jag härmed givit, är samma definition, som jag gav i fjol. Det är överhuvud den definition av asylrätt, som man nu för tiden är ense om att använda. Jag förvånar mig i allra högsta grad över att den ärade talaren ansåg sig kunna säga, att propositionen övergivit denna idé om asylrätten. Så är ingalunda förhållandet, utan denna definition, detta åskådningssätt bibehålles alltjämt. Men vad propositionen vill göra är, att den vill skapa regler för utövandet av den svenska statens verksamhet, när den överlåter asylrätt, så att denna politik drives efter ur alla synpunkter väl avvägda linjer. Det är givet att frågan om i vilken utsträckning man kan mottaga utlämningar i vårt land är en politisk fråga. Den är en politisk fråga ur utrikespolitisk synpunkt, den är en politisk fråga ur inrikespolitisk synpunkt. Det är under sådana förhållanden alldeles omöjligt att tänka sig en anordning, som skulle innebära att regeringen stod utanför avgörandet av de principiellt viktiga eller de ur politisk synpunkt betydelsefulla fallen. Så har ju regeringen inte heller gjort under nu gällande lagstiftning. Som kammaren mycket väl vet, har klagorätt över förpassningsbeslut medgivits. Vad beträffar avvsningsbeslut, har det stått i lagen, att besvär inte finge anföras. Men det har som bekant likväl blivit så att avvsningsbeslut i en del fall genom klagan över verkställigheten ändå kommit under Kungl. Maj:t. Det är för att göra slut på den nuvarande otillfredsställande ordningen i fråga om Kungl. Maj:ts vägledande verksamhet som de nya bestämmelserna ha införts.

Det har enligt min tanke varit omöjligt att gå så långt som lagrådet velat. Lagrådet har velat ge oinskränkt besvärsrätt till Kungl. Maj:t, men det föreföll mig, som om detta vore att gå för långt. Inte ens svenska medborgare ha möjlighet att få alla de frågor, som röra deras rätt, prövade i högsta instans, utan den möjligheten klipptes, såsom vi veta, av genom fullföljdslagen, och ännu mindre kan det naturligtvis ifrågakomma, att en utlämning skall kunna framställa några rättsanspråk på att hans önskan om att få sig asylrätt tillerkänd alltid skulle prövas i högsta instans. Det gäller då att finna en medel-

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

väg, att sätta in, om jag får uttrycka mig så, ett såll, vilket sållar ut de viktiga ärendena, som skola gå till Kungl. Maj:t, från de ärenden, vilka skola stanna såsom definitivt avgjorda hos lägre myndigheter. Det sållet utgöres nu av denna utlänningsnämnd, vilken skall samarbeta med socialstyrelsen. Jag är fullt villig att medge, att formen för detta samarbete är en ny form, till vilken jag inte kan påvisa någon analogi ifrån vår rätt förut. Men det är ju en företeelse, som bör förekomma inom förvaltningsrätten att man där skapar de former, som vid varje tillfälle äro bäst ägnade att möjliggöra ärendenas handläggning på ett sådant sätt, att därigenom tillgodoses alla berättigade intressen både ur den enskildes synpunkt och ur den synpunkten att statsförvaltningen skall arbeta utan för tung apparat och utan att i sista hand Kungl. Maj:t blir besvärad med ett onödigt stort antal ärenden av ringa vikt.

Det föreföll mig också litet egendomligt, att den ärade talaren sade, att den nu föreliggande propositionen inte tager hänsyn till de nya problem, som dyka upp och som böra behandlas från nya utgångspunkter. Jag har svårt att förstå, vad det skulle vara för nya problem och för nya utgångspunkter, som den ärade talaren åsyftade. Vad han sade i sitt anförande, var ju gamla välkända saker, som ha beaktats. Jag var till exempel i somras nere i Genève och hörde på de överläggningar, som där ägde rum i fråga om de tyska flyktingarnas behandling och i fråga om flyktingsfrågan över huvud, och där behandlades dessa problem ur internationella synpunkter och med hänsyn tagen till de omvälvningar och omkastningar, som ha ägt rum i Europa och som alltjämt fortgå i Europa. Någoting därutöver fingo vi inte höra, att den ärade talaren kunde på profetisk väg meddela oss.

Det nu föreliggande förslaget medför en möjlighet att handha det svenska systemet på ett mera effektivt och samtidigt också mera humanitärt sätt än förut. Den centralisation, som här är föreslagen, kommer att göra det möjligt att utan onödigt stränga lagregler avvisa sådana utlännningar som det inte är önskligt att mottaga i vårt land. Vi äro alla säkert angelägna om att vi inte skola behöva gå till några restriktiva åtgärder med avseende på trafiken över våra gränser från de angränsande skandinaviska länderna. Under sådana omständigheter är det naturligtvis mycket viktigt att man från centrala utgångspunkter kan studera de inresande, som komma över dessa gränser.

Det är också betydelsefullt att man centralt kan handlägga de problem, som uppkomma, därest en icke önskvärd främling kommit in i landet och bör förpassas ur landet. I det fallet har det hittills brustit mycket. En hel del av de svårigheter, som vi haft att bli av med icke önskvärda utlännningar, har berott på att förpassningsärendena inte blivit centralt handlagda.

Jag är för min del av den uppfattningen, att denna lag inte innehåller några revolutionerande nyheter, och att den inte alls kan betraktas såsom en inledning till en omvälvning i den svenska invandringspolitiken. Jag förordar denna lag till kammarens antagande ur den synpunkten, att jag tror, att den skall kunna leda till att hithörande frågor komma att handläggas på ett både ur svensk och ur internationell synpunkt sett humant sätt. Vad de politiska flyktingarna beträffar så kommer det att innebära att de flyktingar, vilka verkligen förtjäna att få åtnjuta asylrätt, också komma i åtnjutande av sådant skydd, medan däremot de, som oberättigat framställa anspråk härpå, bli avvisade från vårt land.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag har naturligtvis inte mycket att tillägga efter herr statsrådets anförande, men jag skall be att få redogöra litet för hur vi ha sett på den här saken i utskottet.

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

Jag kan kanske också få bidra till insikten om att de skräckmålningar, som den förste ärade talaren ville skrämja kammaren med, väl icke, om man grundligt studerar det föreliggande förslaget, motsvaras av verkligheten och på så sätt om möjligt föra oss ned till betraktande av vad som här verkligen föreslås.

Den ärade talaren gick ju så långt, att han sade, att förslaget innebar, att vi i vår lagstiftning skulle gå alldeles emot de principer, som övriga länder nu tillämpa i fråga om behandlingen av utlänningsärendena. Kammaren lade dock märke till, att det inte riktigt fanns överensstämmelse mellan början av hans anförande och själva slutet och det på två sätt. Såsom jag åtminstone uppfattade hans anförande, borde den riktiga slutsatsen ha blivit att inte blott det här förslaget skulle förkastas, utan också att hela den nu gällande lagen i fråga om behandlingen av utlännningar borde upphävas såsom i olika hänseenden vådlig. Men det var även en annan bristande motsvarighet, som kammaren nog lade märke till. I början berörde talaren alla dessa förfärliga faror, som med förslaget äro förbundna, men i slutet kom det in några varma ord om den hänsyn, man var tvungen att taga till olika politiska flyktingar, vilka jagades från plats till plats.

De olika synpunkter, som han nu förde fram, dem ha vi naturligtvis mycket ingående och grundligt givit akt på och diskuterat i utskottet. Vi äro fullt medvetna om, att här rör det sig om mycket ömtåliga ämnen. Det rör sig i första hand, som den förste ärade talaren framhöll, dels om näringslivets bästa, och dels rör det hänsyn till befolkningsfrågan. Vi ansågo naturligtvis i utskottet, att när våra svenska arbetare äro stängda över snart sagt hela världen, så kunna vi, även om för tillfället goda konjunkture råda här hemma, inte som den ärade talaren trodde av välvilja, öppna portarna på vid gavel för alla möjliga utlännningar. Det har varit fullständigt främmande för oss inom utskottet. Likaså har vi heller aldrig på något sätt velat medverka till att från befolkningsynpunkt eller annan synpunkt mindervärda och icke önskvärda individer — det räknas upp i lagförslaget taskspelare och bettingare och andra dylika — skulle få på något sätt ökade möjligheter att komma in i vårt land. Den frågan ha vi varit fullt på det klara med.

Det var nu den ena sidan, som vi skulle väga hans anmärkningar mot. Den andra är ju den s. k. asylrätten, och då mena vi naturligtvis inte, att varje utlännning har rätt att komma in i Sverige, utan vi syfta bara till att det under vissa förhållanden och villkor skall vara möjligt för en politisk flykting att här i vårt gamla land få huld och skydd. När vi se hur praktiga och dugliga människor, som inte gjort något annat ont än att de hyst en politisk åsikt, som strider mot de härskande klassernas i det ena eller det andra landet, när vi märka, hur dessa hyggliga människor jagas och hotas både med döden och andra mindre straff, då ha vi i Sverige — jag vill inte säga sedan urminnes tider kanske, men jag vill säga sedan länge — ansett det som en heder för vårt land, att vi öppnat våra portar och lämnat skydd åt dessa olyckliga människor. Det är mellan dessa båda sidor av saken som vi nu försökt få fram en lagstiftning, som skulle göra det ena och det andra inte låta.

Om den gamla lagen sade nu den förste ärade talaren, att den har i det stora hela fungerat väl, och han gav socialstyrelsen goda vitsord för dess sätt att tillämpa den. Det är just det, som vi också äro ense om inom utskottet, och så vitt vi förstå, innebär förslaget ingen ändring i de grundläggande principerna för handläggningen av utlänningsärendena, sådana som dessa principer fått uttryck i nu gällande lag. Det är inte meningen att nu ändra dem på något sätt.

Den viktigaste ändringen är i stället den, som herr statsrådet anförde, näm-

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

ligen att genom förslaget antagande så vitt möjligt alla dessa ärenden centraliserades till *en* myndighet, nämligen socialstyrelsen.

Nu är det ju så, att somliga ärenden avgöras av polisen, andra av länsstyrelserna, medan åter andra gå till socialstyrelsen o. s. v. Det kan ju på det sättet aldrig bli någon enhetlig behandling av ärendena, och därför har utskottet ansett, att det är en avgjord styrka i det föreliggande förslaget, att det hänförs alla ärenden, som angå dessa frågor, till socialstyrelsen. Därigenom komma de under enhetlig behandling och dessutom röna de, när lagen i fortsättningen skall tillämpas av socialstyrelsen, en synnerligen human tillämpning. Den förste ärade talaren erkände, att styrelsen hittills handlagt ärendena på ett humant sätt, och vi äro förvissade om att den även i fortsättningen skall handla på samma sätt.

Sedan kommer frågan, om förslaget skulle till den grad öppna möjligheter för politiska flyktingar, att dessa skulle komma att strömma över hit till landet. Jag säger då som herr statsrådet sade, att det är ju klart, att om den ärade talaren jämte tidningspressen och andra för allmänheten framställer vårt förslag på det sättet och inte bryr sig om, huruvida framställningen är grundad på verkliga förhållanden eller bara vilar på fantasi, detta utomlands och ännu mera i hemlandet kan verka så, att flyktingarna inbilla sig: i Sverige äro portarna öppna för alla möjliga, som vilja komma hit! Såvitt vi kunnat finna i utskottet, avse de föreslagna bestämmelserna den formella handläggningen av flyktingsärendena. Men det är inte meningen, att den nya lagen skulle betaga myndigheterna den fria prövningsrätten i dessa frågor. Myndigheterna skulle följaktligen vid prövningen av dessa ärenden allt fortfarande komma att taga hänsyn till vederbörandes personliga förutsättningar. Anpassning efter skiftande förhållanden skulle allt fortfarande komma att medgivas, men skillnaden skulle bli den, att man vid detta avvägande skulle få räkna på en kvalificerad myndighet och samma myndighet i alla de olika fallen. Mindre önskvärda flyktingar bli enligt förslaget såväl som efter den gamla lagen fortfarande avvisade, men hedervärda präktiga människor, som efter vad jag sade nyss, intet annat ont gjort, än att de vågat hysa andra meningar i politiska ting än de maktägande klasserna i deras respektive länder, dem skulle vi nu kunna tillåta att komma in på ungefär samma villkor som förut. Deras öde skulle emellertid avgöras, såsom jag nu sagt flera gånger, av en och samma centrala myndighet, som är insatt i dessa ärenden, och som förstår både vad näringslivets bästa kräver och vad en berättigad hänsyn till de olyckliga människornas ställning fordrar.

Om nu kammaren ville, såsom jag antydde, taga hänsyn till vad förslaget verkligen innehåller, så tror jag, att kammarens ledamöter inte alls skola behöva tveka att ansluta sig till detsamma.

Sedan vill jag bara säga en sak till, och det är, att förslaget innebär att lagen skulle äga blott provisorisk giltighet. Det är ju klart, att under dessa år till 1942 får man göra åtskilliga erfarenheter, och när den väntetiden, om jag så får kalla den, har gått till ända, kan det vara på sin plats att göra därav påkallade ändringar i det då riksdagen till antagande förelagda lagförslaget.

Jag ber sålunda med dessa ord att varmt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den siste ärade talaren har betonat, att det här föreliggande förslaget egentligen endast innehåller en enda nyhet, nämligen centraliseringen, och departementschefen har karakteriserat denna genom att säga, att förslaget icke innebär något revolutionerande. Man kan understryka och vara med om båda dessa påståenden, men det är inte hela sanningen,

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

utan för att få fram den, får man lov att lägga till att vad förslaget medför, är ett *divisionsansvar* för frågornas avgörande.

Detta divisionsansvar kommer till synes, då socialstyrelsen skall bli den centrala myndigheten, men tillika i en mängd frågor beroende av en s. k. nämnd. Denna nämnd kommer ju, såsom förslaget har utformats, att få den befogenheten, att redan en enda ledamot kan åstadkomma, att frågan går upp till Kungl. Maj:t, och så är ansvaret fördelat mellan socialstyrelsen, nämnden, dess särskilda ledamöter och Kungl. Maj:t. Huruvida detta är någon fördel, vill jag lämna därhän; men en sak synes mig vara klar, och det är, att hela den centralisering, som här är ifrågasatt, har sin grund egentligen i det politiska flyktingsspörsmålet. Då kan jag inte hjälpa, att, när man gör på detta vis med hänsyn till de politiska flyktingarna — ty några andra omständigheter föreligga icke, som vitsorda ett behov av centralisering — borde man väl i stället *särskilja de politiska flyktingarna från andra utlännings* och låta den gamla lagen gälla helt oförändrad, där den visat sig tillfredsställande, eller för alla andra slags utlänningsfrågor än de politiska flyktingarna. I olikhet med den förste ärade talaren måste jag för min del säga, att när det gäller politiska flyktingar, vill jag *helt och hållet lägga ansvaret för frågornas avgörande hos Kungl. Maj:t*.

Frågan om de politiska flyktingarna är, som statsrådet betonade, en politisk fråga, en inrikespolitisk fråga och en utrikespolitisk fråga, men att låta denna dubbelpolitiska fråga avgöras på sätt här är föreslaget och med möjlighet att komma till Kungl. Maj:t endast under vissa förutsättningar, som möjligen kunna under hand tillskapas utanför lagen, förefaller mig icke vara riktigt. Departementschefen har i propositionen, när han tog upp frågan efter lagrådets hörande, särskilt framhållit, att han inte kunde gå med på kommitténs förslag om att Kungl. Maj:t skulle kunna ta initiativ till att ett ärende överlämnades till Kungl. Maj:t, och att i stället nämnden fått denna särskilda ställning. Enligt det ursprungliga förslaget skulle Kungl. Maj:t när som helst kunna taga till sig ett sådant ärende. Det har nu departementschefen avvisat, och, som jag med stor tacksamhet erkänner, också med fullt fog gjort det. En sådan ordning vore förvaltningsrättsligt fullständigt omöjlig, men detta visar hän på att det ändå fanns något behov av att Kungl. Maj:t skulle kunna få varje sådant här ärende under sin prövning. Jag menar, att när det gäller de politiska flyktingarna, är det ytterst och sist ingen annan makt i vårt land än Kungl. Maj:t, som bör ta ansvaret.

Nu är det begrepp »politiska flyktingar», som återfinnes i lagens 20 §, så kort, delvis allt för kort, definierat, att det säger egentligen ingenting eller för litet, då där stadgas, att vederbörande skall ha »av politiska orsaker flytt från annat land och att han ankommit därifrån eller från land, varest han kan antagas icke åtnjuta trygghet» etc. När man emellertid har en definition på politiska flyktingar, som utarbetats av en internationellt framstående jurist i vårt grannland Norge, doktor Ræstad, på sin tid utrikesminister i Norge, och som är godkänd av den internationella organisationen l'Institut de droit international, förefaller det mig, att man gjorde klokare i att acceptera den definitionen, mot vilken ingen anmärkning kan göras. Man kan ju ta den helt eller med någon liten förändring, men det är i alla fall en definition, som efter hand kommer att vinna internationellt erkännande, och då hade det varit rimligt att vi nu tagit den. Det må nu vara, om man tar den ena eller andra definitionen; men varför böra emellertid frågorna gå till Kungl. Maj:t? Jo, kammaren måste besinna, att då fråga är om politiska flyktingar, är det inte bara ett bedömande av frågan om deras inkommande i riket, utan saken är den, att sedan de en gång inkommit i riket — och fått komma dit på laglig väg — *medför*

Förslag till utlänningslag. (Forts.)
detta vissa konsekvenser för den stat, som har tagit emot dem, i förhållande till andra stater. Dessa konsekvenser äro klart angivna i det yttrande, som l'Institut de droit international avgav och biträdde. Jag påpekar framför allt, att vare sig det nu finns eller icke finns några konventioner om denna sak — i närvarande stund finns det ju ingen av större betydelse — komma vi efter hand därhän i den internationella utvecklingen, att vi nödgas erkänna ansvaret hos den stat, som tar emot en politisk flykting, för honom. Jag vill bara påpeka, att, när en sådan flykting vill begiva sig till ett annat land, behöver han ett pass, och det kan han få från det land, dit han kommit in. Ofta vill emellertid landet inte i passet medge honom rätt att återvända, men i enlighet med den utveckling, som ägt rum inom den internationella rätten, kommer han helt säkert, att sedan han en gång blivit accepterad såsom politisk flykting i ett land, också kunna göra anspråk på att få ett pass för utresa jämte ett medgivande att få återvända. Det finns också andra följder av hans mottagande, där staten så att säga kommer att få behandla honom icke helt såsom en medborgare, men såsom en privilegierad utlänning. Under sådana förhållanden synes det mig vara ganska rimligt, att Kungl. Maj:t vid bedömandet av frågan, om han skall få komma in i landet, också skall taga hänsyn till vad det kan bli för konsekvenser i förhållande till det utland, mot vilket vi ha statens asylrätt. Det kan inte någon som helst annan myndighet göra. Socialstyrelsen må vara hur gudabenådad som helst — jag tvivlar på att den egentligen är det, men det må vara — men den kan i varje fall inte vara så sakkunnig på detta område eller kan så bedöma de politiska förhållandena, som regeringen gör under sitt politiska ansvar.

På denna grund kan jag för min del inte säga annat än att det stora felet med den här lagen, sådan den nu föreligger, är, att den inte koncentrerat sina ändringar till de politiska flyktingarna och koncentrerat bestämmanderätten därvidlag till Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag förbiser ingalunda, herr talman, att om Kungl. Maj:t i statsrådet skall avgöra sådana här frågor, beror resultatet på vad det är för politisk färg på regeringen. Det kan många gånger inträffa, att det kanske blir ett mycket lättsinnigt handhavande av denna rätt att mottaga politiska flyktingar, och det kan å andra sidan också inträffa, att det blir ett strängt, eller kanske mycket strängt, tillbakahållande. Det senare tror jag dock inte så mycket på, utan jag tror mera på det förre. Under alla förhållanden finns det dock möjlighet att sedermera få frågan prövad på det vanliga konstitutionella sättet. Det kan man inte göra om avgörandet förlägges till socialstyrelsen, ty då är Kungl. Maj:t ställd utanför i vissa fall, där Kungl. Maj:t dock behövt ha sitt ord med i laget. Under sådana förhållanden finner jag det icke rimligt att nu antaga en förändrad lag, som medför ett divisionsansvar och som inte lägger ansvaret på denna väsentliga punkt beträffande politiska flyktingars rätt att vistas i landet, där det bör ligga — hos Kungl. Maj:t i statsrådet — men som inför ett experiment, vilket inte är av behovet påkallat, med avseende på dessa politiska flyktingar, oaktat dessa flyktingars förhållanden kunnat ordnas på bättre sätt.

Jag har i den motion, som jag avgivit, hemställt, »att riksdagen med avslag å prop. nr 269 ville för sin del besluta, att lagen 2 aug. 1927 om utlänningsrätt att här i riket vistas förlänges att gälla till och med den 31 dec. 1942». Nu har till det här föreliggande utlåtandet fogats en reservation, som går ut på »att riksdagen måtte besluta — med avslag å Kungl. Maj:ts i propositionen nr 269 framlagda förslag — att nu gällande lag om utlänningsrätt att här i riket vistas erhåller förlängd giltighet till och med den 31 december 1938», och som därjämte innehåller ett alternativt förslag. Den förste ärade talaren yrkade, så vitt jag fattade honom rätt, inte bifall till denna reservation, utan

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

han yrkade bifall till sin motion, och denna motion omfattar endast det första stycket, alltså att nu gällande lag måtte förlängas till den 31 december 1938. Ehuru jag givetvis tycker, att det förslag, som jag motionsvis framfört, är bättre och även bättre formulerat med hänsyn till att riksdagen icke kan besluta annat än »för sin del», skall jag för att inte tillkrångla saken förena mig i den förste talarens yrkande om bifall till första punkten i reservationen, alltså »att riksdagen måtte besluta — med avslag på Kungl. Maj:ts i propositionen nr 269 framlagda förslag — att nu gällande lag om utlännings rätt att här i riket vistas erhåller förlängd giltighet till och med den 31 december 1938». Jag gör detta i förhoppning om att vi till dess kunna få ett omarbetat förslag till en sådan här lagstiftning. Jag tror visserligen, att det vore lika lyckligt, om man förlängde lagen på fem år, men, som sagt, jag böjer mig för detta yrkande, som framställts reservationsvis. Däremot kan jag under inga förhållanden gå med på det andra stycket i reservationen, där det talas om »att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om förnyad utredning angående sådana ändringar i nämnda lag, vilka kunna finnas påkallade och möjliga med iakttagande av lagens huvudsakliga karaktär av skyddslagstiftning för den svenska arbetsmarknaden och folkrasen, samt att för 1938 års riksdag måtte framläggas de förslag till ändrad lagstiftning i ifrågavarande ämne, vartill en sådan förnyad utredning kan giva anledning». Jag har inte betraktat denna lag ur den synpunkten utan har betraktat den som en vanlig polislag med hänsyn till alla möjliga statsintressen, som måste tillvaratagas. Att den kan vara av intresse även för arbetsmarknaden och folkrasen vill jag inte bestrida, men skall man ta med allt detta, komma vi att hamna i en fullständig ovisshet, och det är mycket rimligare att taga lagen som den nu lyder och, med full kunskap om vad den i detta avseende innebär, förlänga den till den 31 december 1938. I förhoppning om att detta mitt yrkande i sak överensstämmer med den förste ärade talarens, ber jag att få framställa detsamma. Jag betonar därvid, att huvudyrkandet är avslag på lagen och dess nyheter och bibehållande av den gamla lagen till den sista december nästkommande år.

Herr **Undén**: Herr talman! Den förste ärade talaren konstaterade, att antalet flyktingar i Sverige under sista tiden alltmåra ökat och att det hotar att ytterligare öka på grund av händelser, som vi för närvarande se framför oss. Samtidigt konstaterade han, att utvecklingen på detta område i alla länder har gått i restriktiv riktning, när det gäller att bereda plats för dessa flyktingar. Hans slutsats tycktes vara, att vi då också borde följa med i den allmänna tendensen och bygga murarna ännu högre, än vad de för närvarande äro, för att skydda oss mot ytterligare tillflöde av flyktingar. För min del har jag emellertid den föreställningen, att vi redan ha haft en alltför restriktiv lagstiftning på detta område. Min uppfattning är, att vi byggt murarna alltför höga, och att vi utan några nämnvärda uppoffringar mycket väl skulle kunna ge de politiska flyktingarna en något humanare behandling, än vad vi hitintills ha gjort.

Det framgick av de siffror, som justitieministern anförde, att vi ingalunda på detta område ha gjort någon insats, som på något vis kan sägas överskrida, vad som kan anses vara vår humanitära förpliktelse. Vårt land har ju tidigare i olika fall ansett sig böra delta i humanitära aktioner till förmån även för utländska medborgare i skilda former. Tillvaron av detta stora antal flyktingar får anses som en internationell olycka, som de stater, som känna sig ha medvetande om dessa olyckor, böra känna som en moralisk förpliktelse att i någon mån söka begränsa och lindra. Dessutom är det väl naturligt, att ett land, som självt åtnjuter politisk frihet, har ett visst sinne för att så vitt

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

möjligt bevara politisk frihet även för de flyktingsskaror, som icke längre kunna uppehålla sig i sitt eget land på grund av sina politiska åsikter.

Det har ju gjorts tafatta försök att åstadkomma internationella överenskomelser för att lindra flyktingarnas lott, men som torde vara bekant ha strävandena i denna riktning hittills endast nått mycket begränsade resultat. Helt få länder ha anslutit sig till dessa konventioner, och avtalens innehåll har dessutom varit så begränsat, att de ännu inte ha haft någon nämnvärd verkan på flyktingarnas lott. Det förefaller mig i detta läge vara synnerligen betydelsefullt, att riksdagen, när vi nu ändå skola revidera lagstiftningen i detta ämne, eftersom den nuvarande lagen går ut, ser noga till att den nya lagen inte ger anledning till en sådan behandling av flyktingarna, som kan anses innebära ett svikande av elementära humanitära förpliktelser.

Den främsta invändning, som herr Wistrand riktade mot det föreliggande lagförslaget, var, så vitt jag förstod, tillvaron av denna nya lekmannanämnd, som skall pröva ärendena och vars uttalanden kunna ha en viss betydelse på det sättet, att ett ärende under vissa omständigheter kan hänskjutas till Kungl. Maj:t, och att det blir besvärsmått till Kungl. Maj:t. Det är alltså tendensen i lagen, och det var mot denna punkt, som herr Wistrand huvudsakligen vände sig, nämligen att den ger Kungl. Maj:t ett ökat inflytande på dessa ärendens behandling. Det må nu först sägas, att socialstyrelsen ju är en myndighet, som närmast har till uppgift att i dessa frågor bevaka den svenska arbetsmarknadens intressen. Socialstyrelsen är inte någon myndighet, som är särskilt kvalificerad för att bedöma de politiska flyktingarnas tillträde till landet eller vistelse här. Detta är ett spörsmål, som ligger fullständigt utanför socialstyrelsens vanliga behörighet. Det kan därför ingalunda sägas vara någon onaturlig anordning att se till att det blir möjligt att i sådana fall få en ytterligare prövning av detta slags ärenden.

Nu har man häremot sagt, att socialstyrelsen ju har under hand samrätt med utrikesdepartementet, när det gäller frågor rörande politiska flyktingar, och därvid följt de råd, som den fått därifrån. Jag har emellertid för min del inte kunnat finna, att denna ordning är tillfredsställande. Behandlingen av dessa ärenden har lätt kunnat bli alltför formalistisk. Handläggningen är ofta ofullständig, liksom det ofta finns mycket fragmentariska upplysningar eller inga upplysningar alls. Jag har själv många gånger varit med och deltagit i behandlingen av ärenden av detta slag, där jag har haft ett starkt medvetande om att utredningen inte gett tillräckliga hållpunkter för ett verkligt objektivt bedömande av frågan. Det har då för mig tett sig så, att om man visste, att man haft en särskild nämnd med speciell uppgift att pröva detta slags frågor, kunde den definitiva prövningen i statsrådet ske på en mycket tryggare grundval än hittills. Jag har t. ex. i många fall varit med om att ett ärende kommit upp förpassningsvägen i form av besvär över ett förpassningsbeslut till Kungl. Maj:t. Det har då vid flera tillfällen visat sig, att trots att kanske samråd skett med utrikesdepartementet, utredningen i alla fall har varit ofullständig första gången och att, när sedan ett förpassningsbeslut kom, så har det funnits kompletterande uppgifter. För att inte göra sig skyldig till en alltför stor hårdhet har Kungl. Maj:t då varit nödsakad att bevilja uppskov med förpassningsbeslutets verkställande. Strängt taget är ju detta ett kringgående av gällande lag — det skall inte bestridas — och det har också påtalats inom konstitutionsutskottet. Ett förpassningsbeslut är ju egentligen definitivt på så sätt att vederbörande, sedan han erhållit föreläggande om avresa, naturligtvis inte har rätt att stanna kvar i landet. Kungl. Maj:ts prövning har därför ansetts vara av rent formell art, men i verkligheten ha förhållandena framtingat en realprövning från Kungl. Maj:ts sida av förpassningsärenden,

Förslag till utlänningslag. (Forts.)

för att det skulle bli möjligt att pröva ärendet ur humanitära synpunkter, innan det definitivt avgjordes och innan utläningen skickades ut ur landet. Det måste vara en förtjänst hos den nya lagen, att den ger en fullt reguljär möjlighet för Kungl. Maj:t att pröva detta slags ärenden, innan de komma fram till förpassningsstadiet, alltså på ett tidigare stadium. Jag hälsar för min del med största tillfredsställelse, att man nu ordnat med en dylik lekmannanämnd, som har möjlighet att yttra sig över ärenden av detta slag.

Jag ber också i detta sammanhang få uttala min tillfredsställelse över att utskottet tillgodosett en av mig väckt motion rörande förvaring och internering av flyktingar. Man har nu anledning att tro, att de icke komma att glömmas bort, när de internerats i fängelse, såsom emellanåt kunnat ske för närvarande.

Vad beträffar herr Reuterskiölds uppfattning om definitionen av begreppet politisk flykting, ligger det säkerligen mycket i vad han yttrade. Jag skulle kanske ha kunnat instämma med honom, att det vore önskvärt med en generösare definition, men i det läge frågan nu befinner sig, tror jag inte, att det är möjligt att vidga begreppet politisk flykting utöver vad som föreslagits i propositionen och utskottets utlåtande.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Klefbeck nämnde, att det med den lagstiftning, som nu föreslagits, inte skulle vara meningen att införa någon annan praxis, än vad som tidigare förekommit, men han har ju omedelbart blivit vederlagd på den punkten. Jag kan inte heller av det anförande, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet höll, få någon annan uppfattning, än att det ger uttryck för en tendens att möjliggöra en mera lös praxis beträffande de politiska flyktingarna än den, som hittills har tillämpats. Här ligger ju i själva verket problemets kärna, ty varför vore eljest ändringar nödiga?

Det är ingen, som förnekar de politiska flyktingarnas synnerligen svåra lott, och hur sorgligt det i själva verket är, att man över hela världen har måst gå ifrån den tidigare uppfattningen på denna punkt, torde det väl inte råda så många olika meningar om i denna kammare. Å andra sidan måste man med verkligt allvarliga bekymmer se en utveckling i en sådan riktning, att vårt land skulle i avsevärt större omfattning, än vad som för närvarande är fallet, fyllas med politiska flyktingar icke endast med alla de återverkningar, som detta får på vår arbetsmarknad, utan även med den risk för internationella förvecklingar, som kunna uppstå och som många gånger kunna bli allvarliga nog.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade vidare, att jag icke hade angivit, vilka nya synpunkter det var, som jag ansåg skulle ligga till grund för ny lagstiftning på detta område. Jag gjorde det i början av mitt anförande, och jag anslöt mig för övrigt till det riksdagstryck, som föreligger och till den reservation, där dessa synpunkter stå anförda. Jag förutsatte, att de hade lästs av herr statsrådet och kammarens ledamöter, vilket väl också de flesta av kammarens ledamöter gjort.

Jag slutade visst mitt anförande med någon felsägning, som kunnat giva anledning till ett visst missförstånd. Jag yrkar bifall till den av herr Erik Anderson m. fl. avgivna reservationen punkt A) och, om den inte kan bifallas, hemställer jag om bifall till punkt B).

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Wistrand, att kammaren skulle bifalla punkten A i den

Förslag till utlänningslag. (Forts.)
vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Reuterskiöld*, att kammaren skulle bifalla första stycket av nämnda punkt i reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr *Wistrand* framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten A i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckt motion om revision av lagen angående utlämning av förbrytare, m. m.; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Kungörelse-förslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 24 februari 1937 till riksdagen avlämnad proposition, nr 128, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän.

I det av Kungl. Maj:t framlagda kungörelseförslaget var 4 § så lydande:

Förhandling må äga rum beträffande tjänstemännens allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förefatt en anledning av densamma väckt motion, nämligen nr 436 i andra kammaren av herr *Persson* i Falla m. fl., vari hemställdes, att riksdagen i sitt yttrande över propositionen måtte uttala, att förhandlingsrätten borde i vad den bestämdes i den föreslagna 4 § få den avgränsning, som angäves i § 3 i sakkunnigas förslag till kungörelse, d. v. s. att förhandling ej finge avse fråga om viss enskild tjänsteman, för så vitt icke spörsmålet gällde tillämpning av mera allmänt principiell innebörd.

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän riksdagen ej funnit skäl göra andra uttalanden än utskottet i förevarande utlåtande upptagit;

B) att riksdagen måtte uppdraga åt herrar fullmäktige i riksgäldskontoret att låta verkställa utredning rörande införande av förhandlingsrätt för tjänstemän vid riksdagen och riksdagens verk; samt

C) att motionen II: 436 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat följande:

»I likhet med Kungl. Maj:t anser utskottet, att förhandlingar skola få föras jämväl i frågor, som uteslutande beröra enskild tjänsteman. Utskottet har följaktligen ej kunnat tillstyrka den i anledning av propositionen väckta motionen. De skäl, departementschefen anført mot en begränsning av förhandlingsrätten i dylika fall, finner utskottet övertygande. Utskottet är liksom departementschefen av den uppfattningen, att det icke finnes skäligen anledning befara, att tjänstemannaorganisationerna skola komma att påfordra förhandlingar för att oberättigat förhjälpa en enskild tjänsteman till förmåner av det ena eller andra slaget. I detta sammanhang må erinras om den rätt att förklara förhandlingar avslutade, då så provas skäligen, som enligt förslaget tillerkänts myndighet vid skriftliga och ordföranden vid muntliga förhandlingar.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Österström, Tamm, Heiding, Sam Larsson, Wistrand, Sandström* i Sollefteå och *Thorell* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Det av reservanterna föreslagna yttrandet skilde sig från utskottets yttrande allenast därutinnan, att det nyss återgivna stycket utbyts mot ett stycke av följande lydelse:

»På de skäl, som av de sakkunniga anförts, anser utskottet, att förhandlingar i de former, som nu skola föreskrivas, icke böra få föras i fråga om viss enskild tjänsteman, för så vitt icke spörsmålet är av principiell eller eljest allmän betydelse. Liksom hittills skola givetvis — såsom också de sakkunniga förutsätta — efter genomförandet av en lagfästad förhandlingsordning överläggningar i friare former kunna äga rum mellan en myndighet och representanter för tjänstemannaorganisationer i frågor, som beröra allenast en enskild tjänsteman. Det saknas emellertid enligt utskottets mening anledning att för sådana frågor anlita den jämförelsevis tunga apparaten med formella handlingar. Å andra sidan kunna dylika förhandlingar om enskilda tjänstemäns befordran, bestraffning, förflyttning m. m. bliva onödigt betungande för vederbörande myndigheter, varjämte de ur principiell synpunkt äro betänkliga, så snart de icke äro av mera allmän betydelse. Utskottet anser för den skull, att till kungörelsens 4 § bör göras ett tillägg av innebörd, att förhandling ej må avse fråga om viss enskild tjänsteman.»

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Jag skall i korthet be att få framställa ett yrkande om bifall till den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Det förslag till förhandlingsordning, som är utarbetat och om vilket Kungl. Maj:t nu begär riksdagens yttrande, har tillvunnit sig utskottets bifall på

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)
praktiskt taget alla punkter av någon nämnvärd betydelse. Det är också utan tvivel så, att det måste betecknas som en stor fördel ur allmänna synpunkter att få denna fråga ordnad på det sätt, som av Kungl. Maj:t här har föreslagits. Dock bör man kanske icke underlåta att framhålla, att redan innan en sådan förhandlingsordning har genomförts, har det vid säkerligen praktiskt taget alla statens verk förekommit förhandlingar emellan personalen och dess organisationer å ena sidan och vederbörande verksmyndighet å den andra. För egen del har jag från min verksamhet ett mycket starkt intryck av den stora fördel, som det har varit för ämbetsverken att på det vis, som redan hittills skett, komma i förbindelse med personalen och dess organisationer för att vid sådana förhandlingar, hittills förda under mera formlösa förhållanden, få kännedom om de synpunkter, som personalen lägger på dessa frågor.

Jag skulle också vilja säga, att i förhållande till utskottets förslag innebär Kungl. Maj:ts nu för riksdagen för yttrande framlagda förslag en väsentlig fördel på en punkt. Kungl. Maj:t har nämligen i motsats till de sakkunniga föreslagit, att endast sådana organisationer, som fått erkännande av Kungl. Maj:t, skola få föra förhandlingar med vederbörande verksmyndighet, medan i de sakkunnigas förslag varje organisation, hur liten och obetydlig den än var, skulle haft rätt att föra sådana förhandlingar.

Endast i en punkt är det, som reservanterna i andra lagutskottet hava velat föreslå och förorda en formulering av annan innebörd, än Kungl. Maj:t har föreslagit, och det är i den frågan, huruvida sådana förhandlingar, som det här är tal om, skulle kunna få föras även rörande viss enskild tjänstemans förhållanden, även där dessa icke äro av allmän eller principiell betydelse. Enligt de sakkunnigas förslag skulle förhandlingar i sådana ärenden icke få föras, och det förefaller vara ganska uppenbart, att det icke kan vara rimligt att i den tunga form, som en sådan förhandlingsordning föreskriver, upptaga förhandlingar inför verkens ledning rörande enskilda tjänstemäns befordran, uppflyttning i löneklass, andra olika avlöningsförhållanden och semester. Till och med bestraffning för tjänsteförseelse skulle på det sättet enligt Kungl. Maj:ts förslag kunna bli föremål för behandling i en sådan förhandlingsform, som här är föreslagen. Det är givet — och det har såväl de sakkunniga, vilka på den punkten hade en från Kungl. Maj:ts uppfattning avvikande mening, som reservanterna i utskottet framhållit — att verken skola kunna i andra former förhandla även om enskilda personers förhållanden med tjänstemannaorganisationerna.

Det är uppenbart, att det i framtiden som hittills icke skall vara något hinder för dessa organisationer och enskilda tjänstemän att till verkens ledning framföra sina synpunkter även i sådana frågor, som röra de enskilda tjänstemännens förhållanden; men detta är en helt annan sak, än vad som här är föreslaget. Här skulle den stora och tunga apparaten kunna sättas i gång, och det kan även ifrågasättas, om inte även på det viset tjänstemännens intressen kunde lida skada, därigenom att det skulle åstadkomma ett oskäligt dröjsmål med avgörandet av en del frågor, som på det viset bleve föremål för förhandling.

På de skäl, som jag sålunda i korthet angivit, skall jag be att få hemställa om bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande. Inom utskottet förhöll det sig så, att vid voteringen i denna fråga var det lika många röster på vardera sidan, och det var lotten som fällde utslag till förmån för den mening, som sedan blivit utskottets. Av dem, som kommo i minoriteten, hava sju reserverat sig och framställt det yrkande, som här finns angivet i reservationen, vartill jag sålunda ber att få yrka bifall.

Häri instämde herrar *Heiding, Domö, Wistrand* och *Tamm*.

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag kan instämma med den siste ärade talaren, men han går inte långt nog, utan jag yrkar därför, herr talman, avslag.

De förhandlingsformer, som finnas, äro tillräckliga. Denna lagfästade förhandlingsordning är överflödig och kan till sina verkningar bliva skadlig. Jag behöver icke gå in härpå och skall icke länge upptaga tiden, utan hemställer, herr talman, blott att »riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän riksdagen ej funnit skäl tillstyrka förslaget».

Det förefaller mig vara det enda naturliga och riktiga, när det gäller statens ämbets- och tjänstemän på andra områden än de affärsdrivande verkens. Där kan det vara litet annorlunda, men inom den egentliga, makthavande förvaltningen synes mig denna legala, denna lagfästade förhandlingsrätt som ett oting.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! Det vore av mycket stort intresse att göra en jämförelse mellan den nu föreslagna kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän och den lagstiftning angående förenings- och förhandlingsrätt, som riksdagen beslöt i fjol.

Jag skall emellertid inte upptaga tiden med en sådan jämförelse utan nöja mig med att göra ett par påpekanden. Till en början vill jag med glädje konstatera, att den lagstiftning, som beslöts i fjol angående förenings- och förhandlingsrätt, kom att omfatta även sådana i statens och kommunernas tjänst anställda, som icke arbeta under ämbetsmannans ansvar. Såsom herrarna torde erinra sig, uppstod mycken strid om den saken på grund av att högern, folkpartiet och bondeförbundet ansågo, att denna lagstiftning borde begränsas till de i privat tjänst anställda. Man lyckades i sista minuten rädda den bestämmelsen, att det även skulle utsträckas till i offentlig tjänst anställda arbetare. Jag säger, att det är glädjande, att så blev fallet, ty hade icke det beslutet då fattats, skulle jag nödgats konstatera, att den förhandlingsrätt, som skulle komma dessa arbetare i statens och kommunernas tjänst till godo i enlighet med det nu föreliggande kungörelseförslaget, icke skulle komma att erbjuda dem några större förmåner, i varje fall i jämförelse med dem, som tillförsäkrats arbetarna på den privata arbetsmarknaden. Det är klart, att en förhandlingsrätt, som gäller tjänstemän i strängare bemärkelse, måste ha en helt annan och mera restriktiv karaktär än en förhandlingsrätt, som är avsedd för arbetare med lösare anställningsformer.

I och för sig har jag ingenting att invända emot det förslag, som nu föreligger. Det är ytterst försiktigt avfattat och kan icke tänkas komma att vålla några som helst olägenheter eller svårigheter för de statliga myndigheterna. Det är ju i grund och botten egentligen ingenting annat än ett fastslående av en praxis, som redan har utvecklats, såsom också herr Sam Larsson tidigare har påpekat.

Vad angår denna detalj, som reservanterna hava fäst sig vid, nämligen om rätt att även påkalla förhandling rörande enskild tjänstemans angelägenheter, så ber jag att få understryka de synpunkter, som departementschefen har gjort sig till tolk för och som också utskottet har accepterat. Det finns inte anledning att befara, att tjänstemannaorganisationerna skola påfordra förhandlingar för att oberättigat förhjälpas enskilda tjänstemän till förmåner av det ena eller andra slaget. En mycket stark garanti mot ett missbruk ligger ju förresten däri, att myndigheten har rätt att när som helst avbryta förhandlingar och följaktligen på det viset göra slag i saken.

Jag kan, herr talman, inte neka mig nöjet att i detta sammanhang erinra om

Första kammarens protokoll 1937. Nr 34.

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)
den ståndpunkt, som högern och folkpartiet intogo i föl, när det gällde förhandlingsrätten. Då hade Kungl. Maj:t föreslagit, att förhandlingsrätten skulle begränsas till frågor, som gällde kollektiv reglering av arbets- och anställningsvillkoren. Då opponerade man sig mycket kraftigt i andra lagutskottet från högerhåll samt från folkpartihåll mot att uttrycket kollektiv reglering skulle accepteras, och utskottet strök detta uttryck. Nu tycks man ha en helt annan uppfattning. Nu är man rädd för de individuella förhandlingarna. I och för sig har jag inte så mycket emot den saken, ty i verkligheten blir det naturligtvis på det sättet, att det väsentligen blir förhandlingar om kollektiv reglering av anställningsvillkoren. Men jag tror det vore mycket olyckligt, om man på sätt reservanterna föreslagit, skulle omöjliggöra för organisationerna att även företräda enskilda medlemmar beträffande mera individuella spørsmål.

Jag ber slutligen att få fästa uppmärksamheten därpå, att de personalorganisationer, som yttrat sig i detta ärende ganska enstämmigt och mycket energiskt gått in för den uppfattningen, som har kommit till uttryck i den kungl. propositionen. Jag vill erinra om, att t. ex. Sveriges lokomotivmannaförbund har ansett, att på den punkt, som det nu är fråga om, innebar sakkunnigförslaget en direkt försämring av den ordning, som hittills hade tillämpats. Enligt förbundets mening skulle förslaget komma att medföra mycket stort avbräck för organisationerna. Statsbanornas stationsmästare- och kontoristförbund ha gjort sig till tolk för liknande synpunkter, och svenska postmannaförbundet har framhållit, att generalpoststyrelsen för närvarande icke lagt några hinder i vägen för dylika individuella förhandlingar. Skulle, säger detta förbund, en organisation avsäga sig rätten att bevaka en enskild tjänstemans intresse, skulle detta strida mot organisationstanken. Något liknande har uttalats av svenska underofficersförbundet och statstjänarnas centralorganisation.

Den kungörelse rörande förhandlingsrätt, som det nu är fråga om, syftar väl inte i första hand, herr talman, till att tillgodose ett intresse, som representeras av myndigheterna. Syftet med densamma är väl att framförallt tillgodose ett tjänstemannaintresse. Man har också stor anledning att lyssna till vad tjänstemännen själva uttalat i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, som innebär ett förordande av den kungl. propositionen.

Herr Wangson, Otto: Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att stryka under en punkt i utskottsutlåtandet. Det är en punkt, som rör en tjänstemannagrupp, som de sakkunniga glömde. I sin proposition till förra årets riksdag med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt uttalade socialministern, att »frågan om förhandlingsrätt för de kommunalanställda, som icke ha strejkrätt, bör upptagas i samband med spørsmålet om förhandlingsrätt för statens tjänstemän».

De sakkunniga ha emellertid inte närmare ingått på denna fråga. Utskottet har likväl i sitt yttrande uttalat, att »då enligt utskottets uppfattning de kommunala tjänstemännen i likhet med statstjänstemännen böra tillerkännas en lagligen reglerad förhandlingsrätt, förutsätter utskottet, att ifrågavarande spørsmål snarast göres till föremål för utredning». Jag vill som sagt kraftigt understryka detta önskemål, och vill bara tillägga, att man tar storligen miste, om man till äventyrs på sina håll skulle tro, att någon reglering på detta område inte skulle vara särskilt brådskande eller kanske ens nödvändig. Jag har fått litet erfarenhet om den saken på den senaste tiden i min egenskap av ordförande för vårt lands socialvårdsfunktionärer. Dessa arbeta mångenstädes under synnerligen tränga och inte sällan olidliga förhållanden, och jag har mer än en gång haft anledning att känna mig beklämd, när jag sett hur hänsyns-

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)
löst man understundom kunnat behandla dessa funktionärer. Detta är lyckligtvis inte någon regel. Men att det överhuvud inte ens i de mest upprörande fall är möjligt att på allvar komma till tals med de kommunala arbetsgivarna det är det som är så djupt otillfredsställande och det är detta förhållande, herr talman, som jag och tusenden med mig hoppas inom kort skall vara avhjälpt.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att rätta en felaktig uppgift, som nyss fälldes av herr Sigfrid Hansson, när han gjorde det påståendet, att högern, folkpartiet och bondeförbundet i följd vid behandlingen av lagen om förenings- och förhandlingsrätt skulle hava yrkat, att från denna lag skulle uteslutas de i allmän tjänst anställda.

Jag ber bara att få erinra herr Sigfrid Hansson om att i det utlåtande, som då avgavs av andra lagutskottet, fanns fogad bland annat en reservation av mig, där jag yrkade, att i § i det framlagda lagförslaget måtte antagas i den formulering, som Kungl. Maj:t hade föreslagit.

Herr Norman: Herr talman! När herr Wangson läste upp och underströk vad utskottet sagt beträffande de kommunala tjänstemännens behov av förhandlingsrätt, anser jag det betydelsefullt att få tillfälle att kunna fortsätta med uppläsningen i vad det rör en särskild grupp av de kommunala tjänstemännen. Försättningen, där herr Wangson således slutade, i utskottets utlåtande lyder: »För vissa kategorier av kommunala tjänstemän, exempelvis folkskollärare och andra, vilka anställas av kommunal myndighet men helt eller delvis erhålla sin lön av staten, torde möjligen i viss utsträckning särbestämmer bli erforderliga.»

Jag tar för givet, att herr statsrådet, som skall handlägga detta ärende — även utan att jag här understryker önskemålen i vad det gäller folkskollärarkåren — också beaktar vad utskottet här har skrivit. Folkskollärarkåren vid det kommunala undervisningsväsendet kommer ju här att befinna sig i en rätt egendomlig situation, om det blir en förhandlingsordning för statstjänstemän och en för kommunala tjänstemän, utan att det särskilt säges någonting om huru det skall ställa sig beträffande förhandlingsrätt för denna kår. Vi äro kommunalanställda, men vårt huvudsakligaste intresse i detta fall är att få förhandla med statsmakterna, och jag vädjar till herr statsrådet att utfinna någon form, som medger lärarkåren vid det kommunala undervisningsväsendet rätt till förhandling med bägge huvudmännen, såväl skoldistriktets myndigheter som också med statsmakterna.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr Knut Petersson gav mig en välbefogad och mycket värdefull läxa, nämligen att man inte skall obetingat lita på sitt minne, särskilt om man har ett så dåligt, som det jag är utrustad med. Jag borde naturligtvis ha gått till handlingarna för att kontrollera, hur det verkligen förhöll sig. Jag levde i den föreställningen, att folkpartiet hade varit enigt på den punkten i andra lagutskottet. Nu är det ju å ena sidan alldeles riktigt, som herr Knut Petersson upplyste, att han hade reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag och alltså befann sig på samma linje som jag. Men å andra sidan förhåller det sig på det sättet, att det fanns en annan ledamot, som representerade folkpartiet och som gick på den andra linjen. Detta kunde kanske i viss mån få jämna ut sig och lända mig till ursäkt.

Jag vill dock gärna ha betygat, att frågans lyckliga lösning, nämligen att lagstiftningen fick den utsträckning, som den fick, kanske till slut i mycket

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)
hög grad berodde på att herr Knut Petersson sällade sig till dem, som ville denna lösning.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Först vill jag lämna en förklaring i anledning av herr Wangsons yttrande, att de sakkunniga glömt bort en viss grupp av befattningshavare. Det är visserligen sant och riktigt, att man i direktiven till den kommitté, som hade att utreda frågan om förhandlingsrätt på det privata området, uttalade, att man ansåg, att de kommunala tjänstemännens intressen skulle bevakas i samband med statstjänstemännens.

Det kom emellertid att bli litet annorlunda vid det tillfälle, då direktiven lämnades rörande den utredning, som ligger till grund för här förevarande förslag. Om det berodde på glömska eller något annat, vet jag inte, men där har icke uppräknats de kommunalt anställda, och de sakkunniga ansågo sig därför icke kunna taga med dem, änskönt de mycket gärna eljest skulle gjort det. Jag vill anföra detta som en förklaring till att de inte kommo med i detta sammanhang.

För övrigt skulle jag vilja tillägga, att när jag hörde herr Reuterskiölds röst, tänkte jag: Det är i detta avseende en röst från en tid, som väl ändock får anses ligga långt tillbaka, ty vi ha ju här i landet sedan länge gått in för att ge folk förhandlingsrätt. Såväl i de privata företagen som även i de kommunala, finns det sålunda en sådan förhandlingsrätt. Jag har uppfattat riksdagens tidigare beslut på det sättet, att man skulle fullfölja denna inställning och ge alla dem, som äro anställda och alltså kunna vara i behov av att förhandla med sin motpart om sina arbetsvillkor, tillfälle att överlägga med motparten. Av de sakkunnigas utlåtande har också tydligt och klart framgått, att de ha uppfattat läget på det viset.

Den sak, som man nu talar om, rör frågan huruvida de organisationer, som här skola få förhandlingsrätt, också skola få förhandla rörande enskilda tjänstemäns förhållanden. I den förut antagna lagen om förhandlingsrätt förefinnas inga begränsningar, och man kan ju fråga sig, varför det möjligen skulle finnas begränsningar, när det gäller de statsanställda. De skiljaktigheter, som kunna finnas mellan de båda gruppernas arbetsvillkor och sättet för att fastställa desamma, tar sig nog uttryck i själva förhandlingsordningen; denna ordning, som här föreslås och som skall utfärdas i en författning avviker därför också väsentligt från vad som gäller på det privata området. Såsom också tydligt har återgivits, när kommittén tillsattes, skulle utredningen avse att söka åstadkomma, att man i författningsväg fastställde vad som kommit att bli bruk vid statsföretagen.

Nu har man sagt, att förhandlingar icke borde få föras i frågor, som utslutande beröra enskild tjänsteman, i annan mån än de ha allmän och principiell karaktär. Men man får komma ihåg, att medan visserligen de sakkunniga intagit den ståndpunkten, har i remissyttranden från olika håll uttalats den mening, att en sådan bestämmelse endast skulle medföra, att det uppstode tveksamhet vid tillämpningen av kungörelsen. Sålunda har exempelvis ett sådant stort verk som statens järnvägar tydligt och klart sagt ifrån, att en sådan bestämmelse kommer att bli mycket svår att begagna sig av och att tolkningen av densamma kan vara vansklig. Det är ju på det sättet, som statens järnvägar också mycket riktigt uttalat, att de allra flesta frågor, som beröra den enskilde, kunna anses ha principiell och allmän karaktär. En bestämmelse av den innebörd reservanterna förorda gömmer ett tvistefrö, då olika åsikter många gånger skulle komma att göras gällande beträffande det berättigade i att uppta förhandling om en enskilds angelägenheter.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkter är

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.) emellertid i själva verket inte så stor. Enligt den författning, som är avsedd att utfärdas, skall protokoll föras över förhandlingarna. Reservanterna utgå, liksom även de sakkunniga gjorde, ifrån att enskildas angelägenheter skulle få upptagas vid s. k. formlösa förhandlingar — sådana som för närvarande förekomma. Vad meningsskiljaktigheterna här gäller är således egentligen endast frågan om protokollföringen, och den saken ha några ledamöter av utskottet ansett så utomordentligt viktig, att de måst reservera sig mot utskottets beslut. Jag måste säga, att man även på denna punkt ger saken större dimensioner än den har.

Gentemot vad herr Sam Larsson yttrade vill jag påpeka, att vid det statsföretag, som har den största personalstyrkan, nämligen statens järnvägar, ha personalorganisationerna redan ett visst medinflytande i fråga om alla de fall, som herr Larsson räknade upp, och till och med när det gäller lindrigare bestraffningar, t. ex. i form av mistad lön under några dagar. I dessa fall tillämpas i enlighet med generaldirektörens egna direktiv just en sådan ordning, som herr Larsson talade emot, och man kan alltså säga, att därmed de skäl, som generaldirektören för riks försäkringsanstalten anfört, fullständigt slås ihjäl. Det bevisar väl ändå, att den risk, som man här anser föreligga, inte alls är stor.

Jag tror också, att man kan utgå ifrån, att de personer, som utses att representera tjänstemännen, skola förstå att anpassa sig på ett sådant sätt, att förhandlingsordningen inte skall komma att bli tyngre än oundvikligt är.

Jag önskar således för min del, att kamrarna i denna fråga skola fatta samstämmiga beslut, även om det icke är så viktigt i detta fall som i en del andra. Första kammaren borde, synes det, när meningsskiljaktigheterna inte äro av någon större betydelse, kunna bifalla utskottets förslag, vilket innebär ett biträdande av det i den kungl. propositionen för yttrande framlagda förslaget. Kungl. Maj:ts förslag bygger i stort sett på de sakkunnigas betänkande. Det är endast i fråga om den punkt, som reservationen berör, och ett par till, som Kungl. Maj:t frångått de sakkunnigas förslag, vilket emellertid skett med hänsyn till de yttranden, som inkommit i anledning av sakkunnigeförslagets remiss.

Herr Tamm: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av den anklagelse, som herr Sigfrid Hansson riktade mot högerpartiet för åsiktsförändring från i fjol. Han uttalade, att när frågan om förenings- och förhandlingsrätt förra året behandlades i andra lagutskottet, var högern där praktiskt taget motståndare — åtminstone under vissa förhållanden — till kollektiva förhandlingar. Nu däremot, säger herr Sigfrid Hansson, går högern helt enkelt in för att motsätta sig individuella förhandlingar.

Jag tror, att den, som läser reservationen, knappast kan få en sådan uppfattning, ty det framgår alldeles tydligt, att någon sorts motvilja från vår sida mot att överhuvud taget personliga förhandlingar upptas icke förefinnes. Men vi ha ansett, att det vore lämpligare och lyckligare, om man kunde göra sådana förhandlingar mindre formella, så att inte i alla möjliga enskilda fall denna stora apparat med protokollföring och dylikt skulle behöva tillgripas, vilket dock blir nödvändigt enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vågar också hänvisa till de nuvarande förhållandena t. ex. inom kommunikationsverken, där dylik förhandlingsrätt praktiskt taget redan föreligger. Där har man fått tydliga belägg på lämpligheten av att det system, som vi föreslå skall bibehållas, nämligen att frågor, som röra mera direkt personliga intressen av individuell art, böra ordnas upp under enklare former. Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, om jag säger, att då

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)
1936 års lönesakkunniga nyligen förhandlade med tjänstemannaorganisationerna, ställde sig dessa i stort sett ganska likgiltiga inför en sådan anordning, som Kungl. Maj:t nu föreslår, då man förmenade, att det nuvarande systemet säkerligen skulle komma att tillämpas, vare sig det står i lag eller inte.

Anledningen till att vår reservation tillkommit är, att, när förhandlingsrätten skall börja tillämpas även på andra områden än där den hittills praktiserats, stora möjligheter finnas, att den skall kunna missbrukas. Detta ha vi velat förhindra. Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade nyss, att frågan inte är så stor, och jag instämmer fullständigt med honom däri. Men det beror ju dock alldeles på hur ledningarna och de enskilda tjänstemännen själva taga saken. Men jag vill å andra sidan framhålla, att man just ifrån verksledningarnas sida har uttalat en mycket stark farhåga för ett lössläpande av denna rätt till förhandling om individuella intressen och ställt sig mycket tveakande inför dylik rätt. Det är på grund därav vi avgivit reservationen. Det ligger alltså bakom densamma icke alls någon åsiktsförändring, herr Sigfrid Hansson, utan här gäller det bara frågan om vilken *form* man skall välja för ifrågavarande förhandlingar.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation, som avgivits.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Jag ber endast att få framhålla, att den förhandlingsskyldighet, som den i föl beslutade lagen ålägger privata arbetsgivare, är betydligt mera betungande än den, som nu skulle påläggas de statliga myndigheterna. I föl voro ju herr Tamm och hans meningsfränder så angelägna om att åstadkomma en enligt deras mening effektiv förhandlingsordning, att de pålade arbetsgivarna ytterligare bördor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag erinrar t. ex. om kapitlet om förhandling i särskilt fall, vilket på högerns initiativ togs in i lagen. Men nu är man så rädd för att det skall bli »en tung och oformlig apparat», att man inte ens kan godkänna de mycket försiktigt avfattade, för att inte säga beskedliga förhandlingsrättsbestämmelser, som framlagts av Kungl. Maj:t.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o), av herr *Reuterskiöld*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän riksdagen ej funnit skäl tillstyrka förslaget.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Kungörelseförslag ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wistrand* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 55.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 85, i anledning av väckta motioner angående avsättande av ett naturreservat utmed den s. k. Haverdalsbukten i Harplinge socken m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss reglering av handeln med färsk strömming och sill m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta nr 1 i Kopparbergs län jämte i ämnet väckta motioner;

nr 88, i anledning av väckt motion angående enhetlig lagstiftning om förbud mot notdragning av strömming i Östersjön; samt

nr 89, i anledning av väckt motion angående återbetalning genom förbättringsarbete av vissa stödlån åt jordbrukare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos i ett sammanhang det från andra kammaren ankomna protokollsutdraget nr 516, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen, och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen.

*Ang. om-
organisation
av stadsläkar-
tjänsterna
m. m.*

I två likalydande motioner, nr 128 i första kammaren av herr *Bjurström* och nr 184 i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag till 1938 års riksdag i fråga om de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott hade i sitt utlåtande nr 6 hemställt, att andra kammaren måtte med bifall endast sätillvida till motionen II:184 hos Kungl. Maj:t göra framställning om vidtagande snarast möjligt av de åtgärder i motionens syfte, vilka utskottet förut i utlåtandet förordat.

I motiveringen hade utskottet bland annat uttalat, att formerna för ifrågasvarande läkares anställande borde underkastas granskning närmast från synpunkten, huruvida tjänsteläkarebefattningarna borde besättas helt eller del-

Ang. omorganisation av stadsläkartjänsterna m. m. (Forts.)
vis genom statlig myndighets försorg eller, som nu, utan dylik myndighets medverkan, samt att läkarnas avlöning och villkoren för deras avgång ur tjänst likaså borde bliva föremål för ensartade bestämmelser.

Enligt vad berörda protokollsutdrag utvisade hade andra kammaren bifallit nyssnämnda hemställan.

Första kammarens andra tillfälliga utskott hade i sitt nu föreliggande utlåtande hemställt, att första kammaren måtte med bifall endast såtillvida till motionen I:128 hos Kungl. Maj:t göra framställning om vidtagande snarast möjligt av de åtgärder i motionens syfte, vilka utskottet förut i utlåtandet förordat.

Utskottets motivering var i huvudsak likalydande med motiveringen i andra kammarens andra tillfälliga utskotts nyss omnämnda utlåtande nr 6.

Herr Heüman: Herr talman! Då det av andra kammaren fattade beslutet, som nu delgivits första kammaren, är av samma innebörd som första kammarens andra tillfälliga utskotts hemställan i utlåtande nr 7, får jag yrka, att kammaren måtte besluta att biträda medkammarens beslut och bifalla den hemställan, som förekommer i det föreliggande utskottsutlåtandet nr 7.

Herr Bjurström: Herr talman! Jag ber att få uttala min erkänsla för den behandling utskottet bestått den ifrågavarande motionen. Utskottet har visserligen inte anslutit sig till den i motionen föreslagna begränsningen av tiden, inom vilken jag hoppats få det begärda förslaget framlagt, men jag ber att få understryka nödvändigheten av att något göres och uttalar den förhoppningen, att det icke måtte dröja alltför länge, innan önskemålet kan realiseras.

I övrigt har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av riksdagens år 1936 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1935—30 juni 1936.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; och hade utskottet därvid följt den ordning, som blivit i revisionsberättelsen iakttagen.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3—6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 10—12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Under finansdepartementet, § 37, hade revisorerna meddelat, att tidigare års revisorer vid skilda tillfällen behandlat frågor, som sammanhänge med formerna för arbetet inom statsförvaltningen, och därvid jämväl uttalat vissa önskemål, syftande till åtskilliga omläggningar av hittills tillämpade arbetsmetoder. Av revisorerna i detta hänseende framförda anmärkningar hade framförallt åsyftat sättet för utanordnande av statsmedel, bokföringen av vissa utgifter, uppbörd, redovisning och kontroll av inkomster, ordnandet av blankettväsendet, inköp av skrivmaterialier o. dyl. samt möjligheterna att härutinnan åstadkomma mera praktiska och tidsbesparande anordningar.

Jämväl 1936 års statsrevisorer hade upptagit dessa ärenden, varvid de omnämnt, att riksdagen år 1934 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande i fråga om utanordnandet av statsmedel av större likformighet och ett i möjligaste mån förenklat förfarande.

Revisorerna hade därefter anført bland annat, att det förefölle revisorerna som om en kompletterande undersökning av arbets sättet och arbetsmetoderna ävensom av de spörsmål, som därmed ägde samband, borde verkställas. Med hänsyn härtill hade revisorerna, utan att närmare ingå på nyss angivna detaljfrågor, velat ånyo fästa riksdagens uppmärksamhet på dessa ur flera synpunkter betydelsefulla spörsmål.

Vid behandlingen av riksdagens revisorers berörda uttalande hade utskottet jämväl behandlat en av herr *E. Hage* väckt motion (II: 319) angående undersökning av arbetsorganisationen och arbetsmetoderna vid statsförvaltningen.

I § 41 av sin berättelse hade revisorerna förordat, att det måtte tagas under överbägande, i vad mån utgivandet av den officiella statistiken kunde påskyndas samt huruvida icke åtgärder borde vidtagas för en omläggning av denna statistik, innebärande, bland annat, en inskränkning av de administrativa verkens publicerade statistik.

Jämväl i §§ 56 och 63 av sin berättelse hade riksdagens revisorer påvisat vissa förhållanden inom statsförvaltningen, som i fråga om där berörda speciella områden medförde olägenheter, och vilka syntes böra föranleda vidtagandet av förändringar i vissa hänseenden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i anledning av vad revisorerna anført och motionen II: 319 ville taga under överbägande vilka åtgärder, som lämpligen läte sig genomföra för åstadkommande av en rationalisering av arbetsmetoder och arbetsformer inom statsförvaltningen i syfte att snabbt vinna åsyftat arbetsresultat.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt för att jag tar kammarens tid i anspråk ett ögonblick.

Jag deltog i statsrevisionen 1936, och när man nu läser statsutskottets utlåtande i denna punkt, är det en verklig sensation att se, att just det, som statsrevisorerna sökte undvika, har statsutskottet tagit upp, nämligen herr Hages

*Ang. formerna
för arbetet
inom statsför-
valtningen.*

Ang. formerna för arbetet inom statsförvaltningen. (Forts.)
 önskemål, vilka i den omfattning, de föreligga i hans motion, av statsrevisorerna avvisades. Vad vi skrivit därom står på sid. 23 i utskottsutlåtandet: »Det förefaller revisorerna som om en *kompletterande undersökning* av arbets sättet och arbetsmetoderna ävensom av de spörsmål, som därmed äga samband, bör verkställas. Med hänsyn härtill hava revisorerna, utan att närmare ingå på nyss angivna detaljfrågor, velat ånyo fästa riksdagens uppmärksamhet på dessa ur flera synpunkter betydelsefulla spörsmål.» Så långt voro vi ense med herr Hage, men därutöver finge herr Hage väcka motion för att framföra sina speciella önskemål, och det gjorde han också i andra kammaren. Motionen visades till statsutskottet, och statsutskottet har behandlat densamma på annat sätt än revisionen — det är dess sak.

Men saken invecklas, herr talman, ytterligare därav, att statsutskottet i denna punkt även upptagit till behandling § 41 av statsrevisorernas berättelse, vilken rör den officiella statistiken. I den frågan ha vi uttalat, att vi tycka, att det vore önskvärt, att den statistik, som upprättas, skulle kunna bli offentliggjord så pass tidigt, att man hade någon nytta av den, medan man levde. Och det är ett mycket gott önskemål. Men att sammanblanda detta med frågan om arbetsformerna och vidare med herr Hages utveckling av det spörsmålet, förefaller mig vara ett konststycke, som vi i statsrevisionen icke hade någon aning om att det skulle kunna utföras, allra minst av statsutskottet.

Vad som gjorde revisionen betänksam att gå så långt i fråga om arbetsformerna, som herr Hage då ville och som hans motion då visar, var det, att vi här i landet kommit till gränsen av det möjliga i fråga om de allmänna formerna. Det kan finnas förenklingar och förbättringar att göra i fråga om räkenskapsväsendet, kvittenser och sådant, men, herr talman, när det gäller t. ex. protokoll, är det en erfarenhet, som statsrevisorerna gjort, att vill man skaffa sig närmare upplysningar om ett förhållande, som man finner i räkenskaperna, i kvittenser och sådant, och man så går till protokollen, finner man där platt ingenting. Vi ha kommit så långt, att protokollen blivit betydelselösa register, och längre i förenkling kan man icke komma. Möjligen kan man komma längre i rationalisering genom att återvända till de gamla protokollen.

Jag menar, att hela det skrivsätt, som utskottet använder på sid. 25, är ett sådant där vittsvävande och allmänt skrivsätt, som innefattar allting och ingenting. Resultatet därav, herr talman, blir i bästa fall en undersökning, som kostar pengar och icke kommer att leda till något resultat, sannolikt icke heller i avseende på statistiken. Hade den frågan däremot förelegat fri och självständig utan att blandas ihop med de andra frågorna, hade vi kanske haft utsikt att få statistiken, medan vi ännu hade någon nytta av den.

Nu berörda förhållanden göra emellertid, herr talman, att jag har svårt att yrka avslag på statsutskottets hemställan i denna punkt. Men då jag undviker att yrka avslag, gör jag det med den motiveringen, att jag hoppas, att när Kungl. Maj:t får den skrivelse, som utskottet föreslår, han lägger herr Hages motion ad acta.

Herr Hamrin: I motsats till herr Reuterskiöld hoppas jag att Kungl. Maj:t tar upp både vad revisorerna skrivit och framför allt vad herr Hage motionerat om.

Här föreligger en fråga, som synes mig vara alldeles för litet beaktad hittills. Statsrevisorerna ha gång efter annan tagit upp frågan, vilket också omnämnas i statsutskottets utlåtande, och riksdagen har även avlatit skrivelser med begäran om åtgärder i syfte att åstadkomma förenklingar, när det gäller arbetsmetoderna och arbetsorganisationen inom statsförvaltningen. Men det har icke lett till något verkligt resultat. Jo, det ledde en gång till det resultatet,

Ang. formerna för arbetet inom statsförvaltningen. (Forts.)

att organisationsnämnden år 1930 tillsattes och började sitt arbete på olika områden. Den påtalade också åtskilligt, som var av sådan natur, att det dels väckte uppmärksamhet och dels också avsatte frukter i form av reformer inom olika områden av statsförvaltningen. Men sedan finansministern år 1933 eller 1934 avskedade organisationsnämnden, har allt arbete av detta slag legat nere. Jag tror man kan säga, att vilken regering som än har suttit här i landet under loppet av låt mig säga tjugu, trettio år, har den alltid haft någon kommitté eller nämnd, som granskat arbetsmetoderna och arbetsuppgifterna i syfte att förenkla desamma och vinna besparingar. Men, som sagt, under de senaste åren har ingenting gjorts i denna riktning.

Jag måste, herr talman, bekänna, att när man som jag flyttat från det fria näringslivet — affärslivets och industriens områden — direkt in i statsförvaltningen såsom chef för ett ämbetsverk, blir man verkligen förbluffad över de förhållanden, som råda just i de avseenden, som påpekats av statsrevisorerna och särskilt av herr Hage. Det gäller t. ex. en sådan enkel sak som att bokföra en befattningshavares avlöning. Jag kan illustrera förhållandena, herr talman, genom att nämna för herrarna, att enligt de fastställda formulärens, som man alltså icke kan gå ifrån, måste man inom länsstyrelserna bokföra en månadsavlöning till en landsfiskal i minst tio kolumner. Är det nu så, att denne man under månadens lopp varit tjänstledig av en eller annan anledning under ett par, tre dagar och den biträdande landsfiskalen ryckt in i hans ställe, tillkomma ytterligare en två, tre kolumner. Detta skall göras i dubbla exemplar. En person skall sitta och räkna ut en sådan sak med multiplikation, subtraktion och addition, så att man får ett utförligt läroexempel i algebra, innan man kommer fram till vad som skall utbetalas till en enda befattningshavare. Jag menar, att här finnes det oändligt mycket att göra för att skapa större reda och klarhet och framför allt för att spara tid och arbete.

Vad jag här sagt gäller också om andra områden, som beröras i statsutskottets utlåtande. Jag tänker bland annat på en av de nyaste avdelningarna inom länsstyrelserna, nämligen automobilavdelningarna, vilka bland annat ha att lämna upplysningar och uppgifter till andra myndigheter. Där förekommer också ett mångskriveri, som alldeles säkert utan några som helst eftergifter med avseende på kontrollen eller med hänsyn till den officiella statistiken kunde inskränkas i mycket hög grad.

Slutligen ber jag, herr talman, att få yttra ett par ord om en annan fråga, som beröres i utskottets utlåtande, nämligen statens upphandlingar. Det är nu ungefär tjugufem år sedan vår nuvarande upphandlingsförfordning reviderades, ett arbete som jag på sin tid deltog i. Det måste emellertid sägas, att vårt upphandlingsväsen har stelnat i byråkratiska former, som behöva reformeras till fromma för både statens ekonomi och affärslivet. Jag hoppas därför, herr talman, att Kungl. Maj:t snarast möjligt beaktar vad statsutskottet i denna fråga anfört och den skrivelse, som jag hoppas riksdagen kommer att avlåta med anledning av utskottets utlåtande. Jag vill även uttala det önskemålet, att när en utredning sättes i gång, den kommer att utföras inte så mycket av tjänstemän och personer, som ha en förutfattad mening, låt vara att de kunna vara mycket skickliga inom det område, där de nu arbeta, utan av det praktiska livets män, som kunna på statsförvaltningen tillgodogöra de erfarenheter och de arbetsmetoder, som de sedan längre eller kortare tid använt på sitt vanliga arbetsområde. Jag har härmed icke velat ge något avkall på kravet ifrån statens sida på stark kontroll, men jag tror inte, att det förekommer några större risker i det avseendet inom det enskilda näringslivet än inom statsförvaltningen. Det förekommer med andra ord icke flera försnillningar inom det fria näringslivet i förhållande till dess storlek än inom statsförvaltningen.

Ang. formerna för arbetet inom statsförvaltningen. (Forts.)

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till statsutskottets utlåtande, och jag vågar uttala den förhoppningen, att dessa erinringar och påpekanden jämväl måtte beaktas, när Kungl. Maj:t går att vidtaga åtgärder med anledning av den riksdagsskrivelse, som här kan komma att beslutas.

Herr Borell: Efter herr Hamrins anförande kunde jag egentligen ha avstått från att yttra mig, men det bör väl i anledning av herr Reuterskiölds uttalande sägas ett ord också från utskottets sida.

I den föreliggande berättelsen av statsrevisorerna förekomma under flera punkter anmärkningar rörande tungroddheten och dyrbarheten i statsförvaltningens arbetsformer, och revisorerna påpeka behovet av rationalisering och förbilligande av desamma. Dessa olika punkter i revisionsberättelsen har utskottet sammanfört under punkt 13 i utlåtandet, och i det sammanhanget har också till behandling upptagits en till utskottet hänvisad motion av herr Hage. Nu förvånar sig professor Reuterskiöld häröver, därför att statsrevisorerna, innan motionen väcktes, skulle tagit avstånd från de framställningar, som herr Hage gjorde inom statsrevisionen och som sedermera återkommit i hans motion. Men detta förhållande utgör väl intet hinder för att statsutskottet kan ha en annan upfattning om herr Hages önskemål än professor Reuterskiöld. Statsutskottet har ansett, att de framställningar, som herr Hage gjort, äro förtjänta av beaktande vid den allmänna utredning, som statsutskottet ifrågasätter. Detta är ju anledningen till att vi behandlat motionen på det sätt, som skett. Jag förstår ej, att herr Reuterskiöld kan förvåna sig så mycket över den saken. Det föreligger tydligen olika åsikter i sak beträffande herr Hages önskemål.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Ja, inte förvånar jag mig, herr talman, över statsutskottet — det gör man icke i dessa dagar alltför mycket! Men jag har heller icke sagt det, utan jag sade, att det, som förvånade mig, var att få se herr Hages av statsrevisorerna avvisade linjer återuppståndna utan närmare granskning i statsutskottet, som dessutom i detta sammanhang — jag tillåter mig att påpeka det — har yttrat sig om en motion, som icke är hänvisad dit, nämligen en motion av herrar Österström och Bergvall! Om den säger utskottet självt: »Ur denna motion, som icke hänvisats till statsutskottet, vill utskottet dock andraga» etc.

Förhållandet är det, att vi naturligtvis ha önskemål med avseende på förenklingar och dylikt, men det får vara måtta på reformerna också.

Jag begärde emellertid ordet, när landshöydingen i Jönköpings län yttrade sig. Han fäste uppmärksamheten vid de tabeller och dylikt, som skola föras rörande utbetalning av löner. Förhållandet är det, att hela det där systemet beror på det avlöningsreglemente, som förutvarande statsminister Ekman införde här i landet och som är en mycket underlig tillställning, en tillställning kanske på gott, men mest på ont, och något som man så snart som möjligt borde komma ifrån. De där tabellerna äro ändå värre, när det gäller skolorna. Då statsrevisorerna besökte skolorna, klagade alla rektorer utom en över dessa tabeller och sade, att de voro alldeles förfärliga och fullkomligt onödiga. Det var vår mening också. Den enda, som gillade dem, var herr Hage.

Nu sade också den ärade talaren på Jönköpingsbänken, att vi skulle begära en utredning av icke tjänstemän. Herr talman, det råkar vara så, om jag icke är fel underrättad, att de omtalade formulärens för löneuträkningar med mera sådant ha utarbetats inom riksräkenskapsverket just med tillhjälp av en revisor från järnvägsstyrelsen, som icke var sakkunnig på förvaltningens område. Och därför blev det, som det blev!

Ang. formerna för arbetet inom statsförvaltningen. (Forts.)

Herr Bäcklund: Herr talman! Herr Reuterskiöld har beklagat sig över att statsutskottet i sitt utlåtande gått längre än statsrevisorerna gjort i sin berättelse angående förevarande fråga. Då jag tillhör statsrevisionen och dessutom har deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet, kan det måhända förefalla litet egendomligt, att jag biträtt statsutskottets utlåtande. Den, som känner till behandlingen av frågan inom statsrevisionen, behöver emellertid inte förundra sig över att jag gått med på den utvidgning av statsrevisorernas påpekanden, som utskottet gjort. Saken är nämligen den, såsom väl alla känna till, som tillhört statsrevisionen, att man gärna vill undvika reservationer till statsrevisorernas berättelse, och därför får man ofta göra eftergifter. Det var på det sättet, att inom revisionen utarbetades flera förslag i detta ärende, men professor Reuterskiöld opponerade sig emot dem, och till sist blev det en mager kompromiss, som kom fram i statsrevisorernas berättelse. Statsutskottet har nu behandlat revisorernas påpekanden så, att man mera fått fram vad herr Hage egentligen avsåg. Då detta i stort sett överensstämmer med min mening, hade jag ingen anledning att i statsutskottet motsätta mig det förslag, som den första avdelningen framlade. Och om nu professor Reuterskiöld inte tycker om det förslaget, vill jag säga, att jag i stället tycker om det.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

I denna punkt hade utskottet yttrat:

»Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen anmäla.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I den nu föredragna tjugonde punkten sammanfattar utskottet de statsrevisorernas erinringar, som icke föranlett något utskottets yttrande. Att något sådant icke avgivits, har skett på olika grunder, bland annat därför att vad revisorna där anfört icke varit av beskaffenhet att påkalla något yttrande från utskottets sida. Det är ett av dessa ärenden, som jag vill tillåta mig att rikta kammarens uppmärksamhet på, just därför att jag mycket väl kan förstå, att statsutskottet icke haft anledning att upptaga det, då frågan gäller lagstiftningen.

*Ang. en
straffröf-
klarad befatt-
ningshavares
återinträde i
tjänst.*

Ang. en straffriförklarad befattningshavares återinträde i tjänst. (Forts.)

Jag syftar på § 42 i statsrevisorernas berättelse, vilken avhandlar det fallet, att en fjärdingsman blev häktad för förskingring och skulle ha blivit dömd bl. a. till avsättning, om han ej råkat förklarats sinnessjuk, och så blev han icke dömd. Han sattes in på vårdanstalt, men det dröjde icke mer än ett par månader förrän han började bli frisk, och innan ett år var gånget, var han utskriven som fullt frisk. Han begärde att få återinträda i tjänsten, och länsstyrelsen ansåg sig icke kunna förhindra det. Kommunen var alldeles ifrån sig. Man ålade honom att ställa en mycket stor borgen, men den lyckades han skaffa. På det sättet återfick han sin tjänst. Statsrevisorerna uttala, att de »anse det ofrånkomligt, att lagbestämmelser — därest nya sådana skulle erfordras — snarast möjligt komma till stånd, som möjliggöra för myndighet att förhindra en befattningshavare att återinträda i tjänst, då befattningshavaren i fråga gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, för vilket han, därest han icke straffriförklarats, skulle kunnat dömas till avsättning».

Man vet ju, att straffriförklaringarna många gånger äro både för lekmanen och för juristen högst oförklarliga. De äro kanske förklarliga för läkaren, därom skall jag icke fälla något omdöme, men i varje fall blir man, när man ser tillämpningen, ganska betänksam.

Jag vill hemställa till justitiedepartementets chef att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, då den ju kommit upp också i ett annat sammanhang, nämligen när det gäller de straffriförklarades behandling. Denna senare fråga kan vara nog så viktig, men jag tror, att ur statens synpunkt den andra frågan är väsentligt viktigare. Jag hoppas, att departementschefen vill upptaga spørsmålet till utredning och framlägga ett lagförslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den under behandling varande punkten till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av en skadad telefonkabel inom Karlskrona fästning;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett fårstall vid Drottningsholms kungsgård;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inrättande av ett statens hantverksinstitut jämte en i ämnet väckt motion;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till sjukkassor m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildningskurser för hushållerskor i skogsarbetarförläggningar;

nr 150, i anledning av väckt motion om anslag till biologiska undersökningar av farmaceutiska specialiteter;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad uppställning av riksstaten m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion, II:107, om införande av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, *Om stödjande i anledning av väckt motion angående stödjande av produktionen av god, folkuppfostrande film.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 187, hade herr *John Björck* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående lämplighet att vidtaga åtgärder för att befria verkligt god folkuppfostrande film från nöjesskatt och att antingen statens biografbyrå eller ett av Kungl. Maj:t tillsatt granskningsråd måtte bedöma, när sådan film föreläge, samt att genom direkt statsunderstöd gynna produktionen av verkligt god folkuppfostrande svensk film, varvid uppmärksamheten jämväl borde riktas på den s. k. skol- och bildningsfilmen, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen föranleddes.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Björck, John: Herr talman! Behandlingen av denna motion är rätt anmärkningsvärd. Under det att andra kammarens första tillfälliga utskott enhälligt tillstyrkte en likalydande motion, har denna kammarens utskott lika enhälligt avstyrkt motionen. Utskottet är i övrigt rätt välvilligt, men det bruka utskotten ju vara i sin motivering för att trösta en motionär, när hans motion slaktas.

Jag får emellertid vara tacksam för den välviljan. Utskottet säger bland annat, att det är ense med motionären angående filmens kulturella betydelse och att det instämmer i uttalandet om önskvärdheten av att genom positiva åtgärder söka höja filmens kulturella nivå. Men sedan, måste jag säga, är det också slut med välviljan. Utskottet säger nämligen i fortsättningen, att de vägar, som motionären anvisat, äro varken lämpliga eller framkomliga. Jag anser, att utskottet här använt väl starka ord eller större våld än nöden kräver, då det, innan någon utredning ens tillstyrkts, förklarar, att de ifrågasatta vägarna icke alls gå att komma fram på. Jag tillåter mig påpeka, att i motionen inte direkt har angivits, vilka vägar utredningen skulle gå eller vad den skulle omfatta. I motionen hemställes bl. a. om en utredning angående lämpligheten av åtgärder i ett visst syfte, och slutligen hemställes, att Kungl. Maj:t måtte framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Att vi, som önska en förbättring av filmen, inte stå ensamma om detta krav, visa tydligt uttalanden från vitt skilda håll. Jag tillåter mig påpeka att två statliga institutioner, nämligen skolöverstyrelsen och statens biografbyrå, och dessutom Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet, Svenska filmsamfundet, Sveriges biograf- och filmkammar och Sveriges biografägareförbund samtliga hava tillstyrkt motionen. Man måste väl ändå tillerkänna dessa organisationer, som delvis äro sakkunniga på området, ett visst vitsord, när det gäller att bedöma den föreliggande frågan.

Då det för två år sedan väcktes en motion angående skärpning av filmcensuren, instämde däri livligt flera större sammanslutningar, bl. a. Arbetarnes bildningsförbund och Svenska landsbygdens studieförbund. Att ej allting är så bra ställt i fråga om filmen, bestyrkes också av ett uttalande av skolöverstyrelsen från år 1935, vilket citeras av andra kammarens första tillfälliga utskott. Skolöverstyrelsen yttrade: »Filmens stora inflytande har emellertid uppenbarligen även sina faror. En mängd filmer stå i konstnärligt avseende lågt. Många av de pjäser, som spelas, beröra erotiska förhållanden på ett sådant sätt, att det näppeligen kan undgå att verka förslappande på ansvars-

Om stödjande av produktionen av god, folkuppfostrande film. (Forts.) känslan.» Skolöverstyrelsen fortsätter: »De banala pjäserna med sin blandning av yttre fulländning och inre tomhet, av sentimentalitet och brutalitet ge ofta en falsk bild av livet och äro ägnade att fördärva smaken och förvillla begreppen hos mindre kritiska åtskådare.»

Så talar den myndighet, som har sig anförtrodd den högsta vården av folkundervisningen här i landet. Vi få väl inte alldeles negligera ett sådant uttalande.

Jag vill inte vid denna sena timme trötta kammaren med flera citat, änskönt sådana kunde anföras.

När man talar med enskilda riksdagsmän och andra, hålla de med om att allt inte är bra, som det är, och att åtskilligt i filmen borde vara annorlunda. När så är förhållandet, borde väl inte riksdagen utan vidare slentrianmässigt låta saken ha sin gång, utan den borde gå med på att låta utreda om inte någonting kan göras.

Jag tillåter mig påpeka, att den förordning, som reglerar offentliga föreställningar och således även filmförevisningar, daterar sig från år 1911. Den är alltså över tjugufem år gammal. Det är för all del inte någon särdeles hög ålder, men det har dock hänt åtskilligt sedan förkrigstiden inte minst på filmens område. Jag tror, att tiden nu är mogen för att man skall undersöka, om inte denna förordning bör justeras och skärpas. Alla torde ju i övrigt vara ense om, att det är åtskilligt inte bara i Stockholms utan även i övriga städers nöjesliv, som lämnar mycket övrigt att önska. Motionärerna i denna fråga ha pekat på ett område. Jag beklagar, att riksdagen har så litet intresse för att söka göra någonting i detta avseende.

Jag är övertygad om att många, som i pressen uttalat sin tillfredsställelse över motionerna och sin förhoppning, att riksdagen måtte göra någonting åt saken, i likhet med motionärerna komma att bli besvikna över frågans utgång. Såsom saken nu ligger till, herr talman, har jag emellertid intet yrkande att framställa.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av den föregående ärade talarens anförande för att motivera utskottets behandling av hans motion.

Innan vi i utskottet gingo att behandla problemet, sådant det föreligger i motionen, besökte vi bland annat statens biografbyrå, där vi fingo se klipp från censurerad film. Statens biografbyrå censurerar, om jag inte minns fel, något över 5 1/2 miljoner meter film om året — det säger en hel del i detta fall — och jag kan försäkra herrarna, att det är tur, att det finns saxar att klippa filmerna med. Jag tror inte, att det brister något i det avseendet; jag kan tillägga, att jag är ganska filmbiten och ser ganska mycket film. Vi ha även varit hos Svensk Filmindustri och sett verkligt god svensk film. Jag må säga, att det var en njutning av rang. Jag beklagar, att inte motionären var med, ty då hade han fått sett på verkligt god svensk film.

Utskottet säger i slutet av sitt utlåtande, att utskottet »anser sig alltså icke kunna tillstyrka en utredning efter de linjer, motionären föreslår». Motionären pekar bland annat på den utvägen, att viss film skulle befrias från nöjesskatt. Nu är det emellertid så, att en hel del städer och andra kommuner använda nöjesskattemedel till kulturella och sociala ändamål. Om nöjesskatten skulle försvinna, komme det att drabba kommunernas budget, vilket skulle medföra antingen skattehöjning eller också att de nämnda anslagen till kulturella och sociala ändamål måste slopas. Ett sådant resultat har utskottet ansett olyckligt.

Om stödjande av produktionen av god, folkuppfostrande film. (Forts.)

Det är givetvis riktigt, att allt inte är bra, som det är. Vi kunna gärna skriva under på att det återstår mycket att göra, men jag tror för egen del inte, att de vägar, som motionären föreslagit, äro framkomliga, och den meningen omfattar utskottet fullkomligt enhälligt.

Då motionären här talar om att det var ett enhälligt utskott i andra kammaren, som tillstyrkte den likalydande motionen där, vill jag erinra om att det å andra sidan var en nästan enhällig andra kammare, som avslög utskottets enhälliga hemställan. Det säger väl ändå en hel del. Jag var närvarande vid debatten i andra kammaren, och jag tror verkligen inte, att första kammarens första tillfälliga utskott sagt någonting, som det inte kan stå för. Jag tycker också, att motionären kan vara tillfredsställd med den behandling motionen fått.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson, Ruben: Jag ber endast att få beklaga, att denna fråga kommit i ett sådant läge, att man inte kan nå något positivt beslut i år. Det förhåller sig utan tvivel så, att skolfilmen kan vara av utomordentligt stor betydelse för undervisningsväsendet, inte minst sedan smalfilmen standardiserats och möjlighet skapats för skoldistriktet att lägga upp egna filmarkiv. Det hade efter mitt förmenande varit synnerligen önskvärt, att riksdagen i år fattat ett beslut, som inneburit ett steg i riktning mot ett sörre användande av skolfilm i undervisningens tjänst.

I det läge frågan nu befinner sig har jag emellertid, herr talman, intet yrka.

Herr Englund: Herr talman! Endast ett par ord. Jag vill i anslutning till den föregående ärade talarens yttrande påpeka, att riksdagen år 1926 med anledning av en av mig i andra kammaren väckt motion uttalade sig just för att staten borde understödja skolfilmens användning i undervisningens tjänst; och jag begagnar tillfället att till protokollet — till ecklesiastikministerns erinran — få antecknat detta riksdagens beslut för elva år sedan.

Efter det överläggningen förklarats härmad slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1937/1938 till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående justitiekanslersexpeditionen avlöningsanslag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ersättning åt Lunds domkyrka för upphörande av vissa kyrkan tillkommande avgifter;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till inlösen av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m.;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av vissa till statsverket indragna hospitalsräntor;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; samt

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till räntor å statsskulden m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *Andersson, Elof* avlämnade en av honom och herr *Andersson, Elon* undertecknad motion, nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Reuterskiöld* väckte en motion, nr 340, om vissa ändringar i första kammarens ordningsstadga.

Denna motion hänvisades till kammarens första tillfälliga utskott.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 304, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 26 maj till och med den 5 juni på grund av Kungl. Maj:ts mig meddelade uppdrag att delta i Nationernas förbunds församlings möte i Genève.

Östen Undén.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 160, i anledning av väckt motion om anslag till bidrag för ordnande av semestermöjligheter åt vissa folkgrupper m. m.;

nr 161, i anledning av väckt motion om anslag till vissa livräntetillägg åt livräntetagare enligt lagen angående skada till följd av olycksfall i arbete;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av väckt motion om en statlig busslinje Älvsbyn—Kåbdalis;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén; samt

nr 166, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för folk- och småskollärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner med mera;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte vissa i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv jämte en i ämnet väckt motion;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; samt

nr 70, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret m. m.; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar; samt

nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lantarbetstidslagen den 26 juni 1936, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
